

***Nødetatenes prosedyre PLIVO
Mot **Terror**
Beslutningstaking – Team***

***Hvordan kan man oppnå god og effektiv
innsats i en krise som Pågående Livstruende
Vold***

Universitetet
i Stavanger

Tore Walden
**Mastergradsstudium i risikostyring og sikkerhetsledelse innen
samfunnssikkerhet**

Våren 2016

UNIVERSITETET I STAVANGER

**MASTERGRADSSTUDIUM I
RISIKOSTYRING OG SIKKERHETSLEDELSE**

MASTEROPPGAVE

SEMESTER: Våren 2016

FORFATTER: Tore Walden

VEILEDER: Morten Sommer

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE: Pågående Livstruende Vold – Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som pågående livstruende vold

---

EMNEORD/STIKKORD: PLIVO, Krise, Team, Beslutningstaking

SIDETALL: 94 m/ vedlegg. (forside, innholdsfortegnelse, forord, sammendrag)

Trondheim: 1. mai 2016

FORORD.....	i
SAMMENDRAG.....	i
1. INNLEDNING.....	4
1.1. Bakgrunn og valg av tema	4
1.2. Oppgavens formål	5
1.3. Annen forskning	5
1.4. Problemstilling	6
1.5. Valg av tema	7
1.6. Avgrensning	7
1.7. Begrepsavklaring.....	8
1.8. Nødetatenes organisatorisk plassering på de ulike nivå	9
2. TEORI	11
2.1. PLIVO som krise.....	11
2.1.1. Krise.....	11
2.1.2. Krisefaser	12
2.1.3. Safety og Security	13
2.1.4. Risikobilde av PLIVO	13
2.2. Team.....	16
2.2.1. Big Five – Kjerneelementer i teamarbeid	17
2.3. Beslutningstaking	19
2.3.1. Beslutningsprosessen	19
2.3.2. Risiko	20
2.3.3. Ulike metoder for dynamisk beslutningstaking.....	23
2.3.4. Beslutningsfeller - Stress	26
2.3.5. Beslutningsfeller - Team.....	26
2.3.6. Beslutningsinformasjonsfellen	27
2.4. Oppsummering av teori	28
3. METODE	29
3.1. Problemstilling og forskningsspørsmål	29
3.2. Kvalitativ metode	30
3.2.1. Dokumentstudier	31
3.2.2. Observasjon.....	32
3.2.3. Intervju	33
3.3. Utvelgelse av informanter.....	34
3.4. Dataanalyse	35
3.5. Etiske betraktninger	36
3.6. Forskningskvalitet reliabilitet og validitet	37

3.7. Forske i egen kultur	39
4. EMPIRI	40
4.1. PLIVO.....	40
4.2. Presentasjon av resultat fra intervju og observasjon	43
4.2.1. Krisen: PLIVO	43
4.2.2. Varsling	43
4.2.3. Samhandling.....	45
4.2.4. Kommunikasjon	49
4.2.5. Situasjonsforståelse.....	49
4.2.6. Risikovurdering	51
4.2.7. Beslutning	52
4.2.8. Sikkerhetskultur.....	53
4.3. Resultat	55
5. DRØFTING	56
5.1. PLIVO – Team.....	56
5.1.1. Team arbeid mellom nødetatene etter PLIVO prosedyren	56
5.1.2. Informantenes erfaring i samarbeid med andre nødetater.....	60
5.2. Beslutningstaking	62
5.2.1. Hvordan opp når man god situasjonsbevissthet under en PLIVO-hendelse?63	
5.2.2. Risikovurdering for nødetatspersonell under PLIVO.....	65
5.2.3. Dynamisk beslutningstaking for nødetat personell	67
5.2.4. Beslutningstaking som informantene foretok	69
6. KONKLUSJON	72
6.1. Hvordan fungerer brann, helse og politiet sammen som team under en PLIVO -aksjon.	72
6.2. Hvordan er beslutningsprosessen i en PLIVO hendelse? Herunder med vekt på situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking.	73
6.3. Svar på problemstilling.....	74
6.4. Tanker om videre forskning.....	75
7. LITTERATURLISTE	77
8. VEDLEGG	80
8.1. Kvittering fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.	81
8.2. Brev til virksomhetsledere ved brann- redningstjeneste, helse og politiet	83
8.3. Informasjon og samtykkeerklæring til informantene	84
8.4. Intervjuguide.	86

FIGUROVERSIKT

Figur 1. Nødetatens plassering ved de ulike nivå (egen modell).....	10
Figur 2. Krisefasene som en sirkulær prosess (Kruke, 2012).....	13
Figur 3. Politiet i akuttkrisefase Bow - tie modell (Egen figur).....	14
Figur 4. Brann i akuttkrisefase Bow - tie modell (Egen figur).....	15
Figur 5. Helse i akuttkrisefase Bow - tie modell (Egen figur).....	16
Figur 6. Illusterer et PLIVO team (Egen figur).....	17
Figur 7. Elementer i beslutningsprosessen (Johnsen, 2006).....	19
Figur 8. Beslutningsinformasjonsfellen (Eriksen, 2011).....	28
Figur 9. Oversikt over informanter (Egen figur).....	35
Figur 10. Tiltaksort for gjennomføring av PLIVO (PLIVO, 2015).....	42

FORORD

Mastergradavhandlingen i risikostyring og sikkerhetsledelse innen samfunnssikkerhet, markerer slutten på to og et halvt års studie ved Nasjonalt utdanningscenter for samfunnssikkerhet og beredskap ved Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, og ved Universitet i Stavanger. Det har vært en hektisk tid med unger og fulltidsjobb ved siden av. Allikevel har det vært svært lærerikt, og noe ensomt ettersom jeg har brukt mange av døgnets timer til dypdykk i lærebøkene på mitt hjemmesnekrede kontor i garasjen.

Det er mange å takke for at jeg endelig har kommet i mål med mastergradavhandlingen. Først må jeg få takke veileder Morten Sommer som alltid har stilt opp med veiledning og gitt gode tilbakemeldinger både sent, tidlig og på alle slags helligdager.

En stor takk til alle informantene for velvillige bidrag, oppgaven hadde ikke blitt til uten dem. Politidirektoratet- spesielt til Kristin Hellesø-Knutsen om veiledet meg i starten av oppgaven og satte meg på rett kurs. Jeg vil også rette en takk til mine kollegaer i politiet for flere faglig gode diskusjoner.

Den største takken går til familien hvor det ikke alltid har vært like kjekt at pappa har vært lenge bortreist, og sittet fra tidlig til sent i garasjen. Takk til min kone og svigerinne for språkvask av oppgaven, og for all støtten jeg har fått fra familien i Trondheim og på Os.

Trondheim/Os mai 2016

Tore Walden

SAMMENDRAG

Terrorhendelsene 22. juli 2011 med bombingene av regjeringskvartalet og massakren på Utøya, det siste årets terrorangrep i Paris november 2015 og ellers i Europa er blant flere hendelser som har satt fokus på beredskap hos nødetaten oppimot tilsiktede hendelser. Prosedyren Pågående Livstruende Vold (heretter: PLIVO), er en prosedyre utarbeidet etter hendelsene 22. juli. PLIVO-prosedyren er den første og eneste prosedyren som er utarbeidet for å beskrive hvordan nødetatene, herunder helse, brann og politiet, på taktisk og operativt nivå skal samhandle i en krise. En krise forstås i denne sammenheng hvor liv tas kontinuerlig av en eller flere gjerningspersoner. Enten i forbindelse med tilsiktede hendelser som terrorhandlinger, sabotasje eller av person(er) i ubalanse.

Denne avhandlingen tar for seg hvordan nødetatene samhandler innsatsområdet under en krisefase som PLIVO med fokus på team og dynamisk beslutningstaking.

Hensikten med avhandlingen er å gjøre beredskapen mellom nødetatene, dersom mulig, i bedre stand til å løse PLIVO-oppgaver hurtigere og mer effektivt, for å begrense skade og kunne redde liv.

Målet er å sette søkelyset på nødetatenes terrorberedskap som en PLIVO-hendelse vil være, for samfunnet generelt og for tjenestepersonene som skal løse oppdraget.

Problemstilling for avhandlingen: *Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold?*

Fremgangsmåten jeg har benyttet er dybdeintervju av ni nødetatspersoner fra brann, helse og politiet, som har vært blant de første i en PLIVO-aksjon som Regjeringskvartalet, Utøya 22. juli 2011, Årdal-drapene på Valdresekspressen 4. november 2013 og ved knivstikkingen av to personer på Trondheim Torg 14. april 2015. Samtidig har jeg benyttet observasjon av samtrening mellom nødetatene, og dokumentstudier av PLIVO-prosedyren. Deretter har jeg analysert meningsinnholdet fra informantene, funn etter observasjon og dokumentstudier, og drøftet dette opp i mot relevant team og beslutningsteori.

I **konklusjonen** ble det samlet sett funnet flere punkt som kan øke en god og effektiv innsats for nødetatspersonellet i en PLIVO-aksjon. Disse var:

- ✓ For nødetatene samlet sett trengs det en betydelig større mengde samtrening i forhold til deres samfunnsansvar ved implementering av PLIVO-prosedyren. En til to ganger i året fremstår som for lite for det enkelte nødetatspersonell, og vil ikke utgjøre nok samtrening for å kunne innarbeide kjerneelementene for et PLIVO-team- noe som er nødvendig for at beredskapen til teamet skal fungere. Mer samtrening vil sikre en god og effektiv innsats i et PLIVO-opdrag.
- ✓ Brann og helse bør utstyres med verneutstyr. Det bør også vurderes andre typer mer effektive verktøy eller våpen for brann og helse til å nøytralisere gjerningspersonen(e) som er til hinder for å redde liv hos en tredjepart.
- ✓ Brann og helse bør også trene mer på taktikk i forhold til tilnærming av gjerningsperson med kniv og huggvåpen under en PLIVO-aksjon.
- ✓ Nødetatspersonellet må trene oftere på å ta beslutninger basert på lite informasjon. Situasjonsbevissthet kan også trenes og treningen bør tilpasses erfaringsnivået til den enkelte. Dette vil øke fremdriften under en PLIVO-aksjon.
- ✓ Nødetatspersonellet må ha mer fokus på mentaltrening for å klargjøre seg selv for PLIVO-opdrag. Dette gjelder spesielt helse og brann, da tilnærmingen mot en gjerningsperson er en ny oppgave. Det kommer frem at de ikke prioriterer denne formen for taktisk tilnærming, og nødetatspersonell fra helse og brann begrunner det med at dette faller utenfor deres primæroppgaver.
- ✓ Det bør, spesielt for politiet, tillegges mer ressurser i grunnberedskapen, i tilfelle PLIVO oppdrag- da det ut fra tidsaspektet er i den første fasen av krisen man trolig får reddet flest liv, basert på erfaringer fra tidligere hendelser.

- ✓ Suksesskriteriene som ligger i PLIVO-prosedyren vil øke effektiviteten for alle nødetatene.

- ✓ For brann og helse på vei som første enhet til innsatsområdet, kan en situasjonsvurdering basert på deler av politiets mal fungere som et tiltakskort og de kan komme raskere til gode beslutninger hvor det er en gjerningsperson involvert, noe som trolig vil øke hurtigheten og fremdriften i krisefasen på PLIVO-oppgaven. Denne situasjonsvurderingsmalen kan trekkes inn i PLIVO-prosedyren slik at den gjøres tilgjengelig for alle nødetatene.

- ✓ Brann må få hjemlet sin bruk av verktøy når det brukes som våpen, deriblant brannøks og spett. Det fremstår som at de øver med dette verktøyet som om det er et våpen til å nøytralisere en gjerningsperson sammen med politiet. Det fremstår som at samtreningen omgår lovverket under benevnelsen nødverge.

- ✓ PLIVO-prosedyren bryter med beredskapsprinsippene, herunder ansvarsprinsippet, ved at helse og brann har fått nye ansvarsområder nedfelt i nødetatenes nye samvirkeprosedyre PLIVO. Her kan man kompensere ved å øke politiets beredskap for å høyne politiets mulighet til å ankomme PLIVO-aksjoner som førsteenhet. Eventuelt tilføre brann og helse nye ansvarsområder og nytt utstyr, slik at de får en økt mulighet til å lykkes i en PLIVO-aksjon hvor kniv og huggvåpen blir benyttet.

1. INNLEDNING

«22. juli 2011 kl. 1515. Jeg var i ferd med å avslutte arbeidsdagen min på Kripos, da flere diffuse meldinger kom inn på radioen. «En bombe har gått av i Oslo»... Jeg kjørte utrykning til sentrum for å være liaison til desken på Kripos. Der møtte jeg flere kollegaer som stod klare. Vi nikket til hverandre, for vi var på lag. Alle virket målløse, men veldig klare. Da jeg tok meg opp foran regjeringskvartalet minnet det meg om Afghanistan, men dette var Oslo 2011...» Forfatters befatning med 22. juli 2011.

1.1. Bakgrunn og valg av tema

Pågående Livstruende Vold (heretter: PLIVO), er nødetatenes første og eneste nasjonale prosedyre ved hendelser som Pågående Livstruende Vold i samvirke. Med nødetater menes politiet, brann og redningsetaten, samt operative styrker fra helse, herunder ambulanse og luftambulans. Prosedyren er et oppfølgingstiltak etter terrorhandlingen 22. juli 2011, og er styrende og danner rammen for hvordan nødetatene skal samhandle i en krise på taktisk og operativt nivå, hvor liv skades eller tas kontinuerlig av en eller flere gjerningsmenn. Dette i forbindelse med tilsiktede hendelser herunder terrorhandlinger, sabotasje, skoleskyting, voldelige handlinger utført av person(er) i ubalans eller av person(er) som fremmer sin ideologi ved bruk av vold. Prosedyren beskriver hvordan tjenstepersoner fra nødetatene skal arbeide individuelt og sammen når de ulike nødetatene ankommer til en PLIVO-hendelse og skal løse krisen. PLIVO-prosedyren viser også de ulike taktiske virkemidler nødetatene har, og hvordan ledelsen i en slik hendelse bør fungere via nødetatenes operasjonssentraler, innsatsleder og til dels ledere fra de ulike enheten som ankommer hendelsen. Prosedyren har fungert siden 2015 og skal være innført til alle nødetatene i medio juni 2016.

Terrorhendelsene 13. november 2015 i Paris, hvor syv gjerningsmenn fra terrororganisasjonen ISIL slo til på seks ulike offentlige adresser, på et konsertlokale og flere kafeer, og drepte 130 og skadet cirka 260 personer (Wikipedia, 2015), viste hvor sårbart samfunnet er. Denne hendelsen er et av mange eksempel hvor en slik prosedyre kunne ha kommet til anvendelse (PLIVO, 2015:4), dersom denne hendelsen hadde skjedd i Norge. Hendelsen førte til at deler av terrorplanverket i Norge ble iverksatt for å forebygge, samt avdekke, mulige terrorhendelser i Norge, i frykt for smitteeffekt (Kriseinfo, 2015).

Politiets sikkerhetstjeneste sin åpne trusselvurdering av 2016, beskriver trusselnivået i Norge og viser noen tegn og bekymringer rettet fremover som:

«Angrep med enkle våpentyper og mot symbolske mål er fortsatt vurdert å være de mest aktuelle scenarioene for eventuelle angrepsforsøk i Norge. Det er vurdert å være mindre risiko for at tilfeldige, sivile enkeltpersoner rammes av slike angrep. Spontane angrep vil ha begrenset skadeomfang og kjennetegnes av kort forberedelsestid og minimal grad av planlegging. Dette reduserer sterkt muligheten for både å varsle og avverge angrep»
(Politiets sikkerhetstjeneste, 2016:10).

Med tanke på et verdensbilde i endring med de siste års terrorhendelser i Europa og i Norge- hvor man i Norge også kunne forvente seg et terrorangrep, og hvor vi av den grunn fikk en høynet beredskap sommer 2014, fikk jeg inspirasjon som politimann til å se på hvordan beredskapen til nødetatene kunne bedres for å sikre en god og effektiv innsats ved Pågående Livstruende Vold.

1.2. Oppgavens formål

Formålet med oppgaven er å gjøre beredskapen mellom nødetatene, dersom mulig, i bedre stand til å løse PLIVO-opppdrag hurtigere og mer effektivt, for å begrense skade og kunne redde liv. Dette utføres ved å søke om det er elementer som kan videreutvikles ved utarbeidelsen av PLIVO-prosedyren, sett i lys av og i samråd med informantenes kunnskap ved løsning av flere ulike reelle PLIVO-hendelser. Målet er å sette søkelyset på krevende oppdrag som en PLIVO-hendelse vil være for samfunnet generelt, og for tjenestepersonene som skal løse oppdraget.

1.3. Annen forskning

Etter søk på bibliotek, internett og i samtaler med Kristin Hellesø-Knutsen og prosjektleder ved utvikling av PLIVO-prosedyren Tom Løfqvist i Politidirektoratet, finner jeg ikke at det foreligger annen forskning på PLIVO-prosedyren. I den forstand at PLIVO-prosedyren er ny, og den første og eneste nasjonale prosedyre ved hendelser som Pågående Livstruende Vold i samvirke. I tillegg er prosedyren under full innføring til nødetatene i løpet av 2015 til 2016.

Prosedyren og utstyret nødetatene bruker og trener etter har ikke vært forandret de siste 10 årene, foruten nødnett som er en utbedring av sambandet, og som gjør at nødetatene kan snakke sammen på krypterte kanaler. De bærbare sambandssentralene er også av nyere dato. Det er ellers samme type utstyr nødetatene brukte for å løse terrorhendelsen 22. juli 2011, Årdal-drapene på Valdresekspressen 04. november 2013 og knivstikking på Trondheim Torg 14. april 2015. Disse tre hendelsene har alle vært grundig etterforsket, evaluert og saksavgjort hos domstolene. Men det foreligger ikke noen sammenstilling fra disse tre hendelsene satt sammen i et kvalitativt intervju, mellom tjenestepersoner som var først eller blant de første enhetene på stedet.

1.4. Problemstilling

Min problemstilling ble dermed:

”Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold”

For å søke svar på denne problemstillingen, har jeg utarbeidet to forskningsspørsmål:

- 1. Hvordan fungerer brann, helse og politi sammen som et team, under en PLIVO-aksjon?**
- 2. Hvordan er beslutningsprosessen i en PLIVO-hendelse? Herunder med vekt på situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking.**

For å kunne besvare problemstillingen har det vært viktig å se på hvordan tjenestepersoner fra politiet, helse og brann fungerer sammen i en PLIVO-aksjon. Det første forskningsspørsmålet skal belyse hvordan nødetatene fungerer som et team etter PLIVO-prosedyren, og etter erfaringer og opplevelser informantene hadde fra reelle PLIVO-hendelser.

Forskningsspørsmål to skal søke å redegjøre for hvordan tjenestepersoner tar beslutningsprosessen i forhold til situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking under PLIVO-hendelser.

1.5. Valg av tema

For å finne ut hvordan nødetatene kunne utføre en effektiv og god innsats i en krise som PLIVO, tok jeg kontakt med tjenestepersoner fra nødetatene som hadde vært først eller blant de første til terrorhendelsen 22. juli 2011. Enten på regjeringskvartalet hvor gjerningsmannen sprengte en bombe, eller på Utøya hvor samme gjerningsmann drepte flere personer ved bruk av skytevåpen. Til sammen i disse to hendelsene døde 77 personer og cirka 250 personer ble skadet (NOU 2012: 14). Tjenestepersoner fra Årdal-drapene på Valdresekspressen 4. november 2013, ble også kontaktet. På Valdresekspressen tok gjerningsmannen livet av sjåføren og to passasjerer ved bruk av kniv (Iden, 2013). Begge disse hendelsene er også bakgrunnsmateriale til utviklingen av PLIVO-prosedyren (PLIVO, 2015).

Ved den tredje hendelsen tok jeg kontakt med tjenestepersoner fra knivstikking av to personer på Trondheim Torg 14. april 2015 (Sør-Trøndelag tingrett, 2015). Tjenestepersonene ved denne hendelsen oppfattet situasjon som en PLIVO-aksjon, og det ble løst varselskudd fra politiet i forbindelse med pågripelsen av gjerningsmannen. Tjenestepersonenes erfaringer og synspunkt ble sammenstilt for å se om det var andre elementer som ikke har blitt avdekket å kunne gjøre en PLIVO hendelse mer effektiv og god for innsatsen til nødetatene.

1.6. Avgrensning

For å kunne besvare denne masteroppgaven vil fokuset gjelde våre tre nødetater, herunder brann, helse og politiet, da disse har beredskapen i førstelinje og vil være første enhet til stedet i PLIVO hendelse. Oppgaven vil holde fokus på førstelinje, også benevnt som taktisk nivå.

Det er vanlig å dele en krisehendelse opp i tre faser, herunder *førkrisefasen* – *underkrisefasen* – *etterkrisefasen* (Kruke, 2012:8). Denne masteroppgaven vil holde hovedfokuset på underkrisefasen, også benevnt som aksjonsfasen. Da det er her PLIVO prosedyren tiltrer. Det vil også bli holdt fokus på dynamisk beslutningstaking og teamarbeid, med avgrensning mot en analytisk beslutningsprosess i underkrisefasen.

Det er flere tema som blir aktualisert i en slik hendelse. Denne masteroppgaven vil avgrenses mot læring, innsatsledelse og sikkerhetskultur, da disse temaene havner utenfor forskningsspørsmålene som er satt opp. Årsaken til avgrensningen er for å fokusere i dybden på mekanismene vedrørende teamarbeid og beslutningstaking i en PLIVO hendelse mellom nødetatene for å kunne utføre en god og effektiv innsats, og ikke i bredden av flere temaer.

1.7. Begrepsavklaring

PLIVO «Pågående livstruende vold» (PLIVO, 2015)
PLIVO - Aksjon «pågående situasjon hvor en eller flere gjerningspersoner utøver livstruende vold med våpen/farlig gjenstander mot flere uskyldige personer, og hvor politiet skal gå direkte i innsats for å nøytralisere gjerningspersonen(e) for å redde liv og begrense skade. Brann og helse skal aktivt bistå med livreddende innsats» (PLIVO, 2015: 4)
Helse «I denne masteroppgaven defineres helse som fellesbetegnelse for operative styrker herunder ambulanse, luftambulanse og utrykningskjøretøy fra legevakt som kan være førsteenhets på PLIVO hendelse» (PLIVO, 2015)
Brann «Den kommunale brann og redningsetaten» (PLIVO, 2015)
Brann og helse - tiltak mot gjerningsmann «Dersom gjerningsmann bruker kniv eller annet dødelig stikk-, hugg- og slagvåpen, og politiet ikke har ankommet stedet, kan brann og helse selv vurdere tiltak mot gjerningsmann for å redde liv» (PLIVO, 2015: 28)
Krise «Situasjon med høy grad av usikkerhet og potensielt uakseptable konsekvenser for de personer, virksomheter eller stater det gjelder ...» «Krisens karakter er avhengig av trussel, usikkerhet, tidspress som fører til stress» (NS 5830, 2012:2)
Team «.. Aksjoner må koordineres for å oppnå en vellykket krisehåndtering. Gruppen er sammensatt for å håndtere spesielt krevende omstendigheter og forventes derfor å ha høy ytelse og effektivitet – altså vil gruppen kunne kategoriseres som et team» (Eriksen, 2011 :17)
Tilsiktede uønsket handling «Forårsaket av en aktør som handler med hensikt».. «Aktørenes hensikt kan være ondssinnet eller fremme egne interesser» (NS 5830, 2012:2)

1.8. Nødetatenes organisatoriske plassering på de ulike nivå

Det taktiske nivået er plassert i første linje hierarkisk i forhold til de ulike nivåene som benevnes i en kronologisk rekkefølge politisk, strategisk, operativt og taktisk nivå (Lunde, 2014:78). Politiet har en egen plassering for strategisk og operasjonelt nivå (PBS1, 2011:33), men i hovedsak organisatorisk i samfunnet faller plasseringene inn som illustrert i figur 1. I en krise vil alle nivåene bli berørt, og være avhengig av hverandre på ulike ansvarsområder og stadier i krisen (Boin, et al. 2005). Med andre ord vil det som oppstår i en krise i førstelinje, ha konsekvenser politisk. Det samme vil beslutninger tatt på politisk nivå ha for de som utfører arbeidsoppgavene på taktisk nivå.

Denne masteroppgaven har fokusert på taktisk nivå i innsatsområdet. Det taktiske nivået kan beskrives slik: *”En samordning av tildelte ressurser på skadested i tråd med aktuelle aksjonsplaner”* (Lunde, 2014:79). Aksjonsplaner vil i denne oppgaven være PLIVO-prosedyren. Styring, ledelse og ansvarsområder på de ulike nivå er inndelt slik figur 1 illustrerer.

- R E G J E R I N G -			
Politisk:			
Strategisk:	Helse Departementet	JUSTIS og beredskapsdepartementet	JUSTIS og beredskapsdepartementet
Operativt:	Helsedirektoratet (HDIR)	Politidirektoratet (POD)	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
Taktisk:	Helseforetak	Politidistrikt	Kommune
Operasjonssentralene:	AMK 113	Politiet 112	Brannvesen 110
Fagleder/innsatsleder:	Fagleder helse (FH)	Innsatsleder kommandoplass (ILKO) Innsatsleder (IL)	Fagleder brann (FB)
Dellelere:	Operativ leder helse (OLH)	Aksjonsleder (AL)	Utrykningsleder / brannmester (BM)
I N N S A T S O M R Å D E - P L I V O -			

Figur 1: Nødetatenes plassering ved politisk, strategisk, operativt og taktisknivå. På taktisk nivå har jeg trukket ut strukturen av ledelse i førstelinje (egen modell).

2. TEORI

I dette kapittelet vil jeg presentere det teoretiske rammeverket for oppgaven. Kapittelet er delt inn i tre hovedkapitler. I det første kapittelet redegjør jeg for *PLIVO som krise*, presenterer krisefaser, Safety og Security og et risikobilde av PLIVO illustrert i et bow-tie diagram. Disse begrepene relateres til problemstillingen.

Teorien i det andre kapittelet *Team* relateres til forskningsspørsmål én, hvor *Big Five - Kjerneelementene i et teamarbeid* presenteres. Det tredje teorikapittelet *beslutningstaking* relateres til forskningsspørsmål to, hvor beslutningsteori knyttet til en PLIVO-hendelse presenteres med ulike elementer slik som (felles) situasjonsbevissthet, risikovurdering og dynamisk beslutningstaking.

2.1. PLIVO som krise

2.1.1. Krise

«*If men define a situation as crisis, it will be a crisis in its consequences*» av Thomas Theromet, 1928 (Kruke, 2012:7).

Det finnes flere definisjoner på krise, Thomas Theoremets definisjon av krise peker på det personlige plan og tap av trygghetsfølelse (Kruke, 2012:7). I forhold til terrorhendelsene 22. juli 2011 i regjeringskvartalet og på Utøya kan man se at denne definisjon treffer til tross for sin alder. En mer vanlig definisjon av krise er, «*krise er en alvorlig trussel mot strukturer, verdier og normer i et sosialt system som under tidspress og usikkerhet gjør det nødvendig å foreta kritiske beslutninger*» (Rosenthal, Charles et al. 1989). Denne definisjonen griper kjernen i det som karakteriserer og kjennetegner en krise, altså trusselen, usikkerhet, overraskelse, verdier som står på spill, tidspress og stress (Olsen, et al, 2008:47; NS 5830, 2012:2; Kruke, 2012:8; PBS, 2011:25; Boin, 2005; Fimreite, 2011:14). Det er nettopp disse kjennetegnene som skaper krisen. Tiden blir kritisk, verdier eller liv står på spill, nye forhold avløses av nye problem, usikkerheten råder, og vanskelige beslutninger må tas på tynt grunnlag. Dette kalles krise, og krisens karakter er altså avhengig av det man kan definere som hovedingredienser: trussel, usikkerhet, tidspress og kritiske beslutninger som kan føre til

stress (Kruke, 2012:8; Olsen, et. al, 2008). En PLIVO-hendelse vil inneholde alle disse ingrediensene, og kan av derfor defineres som en krise (PLIVO, 2015:4; PBS, 2011:25).

Det finnes veldig mange ulike type kriser, forskjellen ligger i hvor raskt en krise utvikler seg, hva resultatet og konsekvensen av krisen blir, og hvor fort den avsluttes eller når samfunnet definerer krisen som avsluttet (Boin, 2005). Boin har satt krisen i system med en inndeling av fire typologier. Dette er en «*rensende krise*», som er en krise som utvikler seg langsomt og avsluttes raskt. Den andre er «*lange skyggers krise*», som utvikler seg raskt og avsluttes langsomt. Den tredje er «*sent brennende kriser*», utvikler seg langsomt og avsluttes langsomt. Den krisen er skremmende av de årsaker at noen må definere hendelsen som en krise for at det skal være en krise. Den fjerde er en krise som PLIVO eller en terrorhendelse og vil i denne typologien ha Kjennetegn, «*som en raskt brennende krise*» (Olsen, et. al: 64). Det er en krise som oppstår overaskende, utvikler seg og avsluttes raskt. Denne inndelingen er viktig for å forstå krisen, hvordan man skal håndtere den og hvor ressursene best kan legges i arbeid med å avslutte en krise (Boin, 2005).

2.1.2. Krisefaser

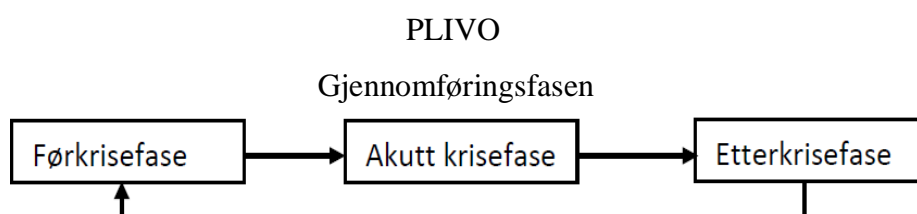
Det finnes flere måter, ulike prosesser og faseinndelinger for å dele opp en krise. I denne oppgaven deles krisen inn i *førkrisefasen*, *underkrisefasen* og *etterkrisefasen* (Kruke, 2011). Alle tre fasene er avhengige- og påvirkes av hverandre. Fasene kan fortelle oss hvor vi er i krisen og hvordan den utvikler seg.

Førkrisefasen er som navnet tilsier fasen før krisen- dette er normaltstanden. Det er her man gjør forebyggende tiltak og forberedelser for å unngå en krise. Et viktig moment i beredskapsarbeidet er å forberede oss på å håndtere det vi ikke kan forebygge (Kruke, 2011:8).

I en akutt krisefase, *underkrisefasen*, hvor krisen når sitt klimaks og ulike tiltak settes inn for å respondere på krisen, er fasen hvor PLIVO-prosedyren trer til (PLIVO, 2015).

Akutfasen kan også benevnes som gjennomføringsfasen. Denne fasen deles opp i tre underfaser. Den første er meldingsfasen hvor nødetatene forsøker å få oversikt over situasjonen. Den andre er aksjonsfasen hvor nødetatene har etablert seg til innsats. Den tredje er nedtrappingsfasen (PBS 1, 2011:26). Denne har en glidende overgang til etterkrisefasen.

I etterkrisefasen er målet å komme tilbake til normaltstanden. I normaltstanden er målet å komme tilbake til førkrisefasen, men styrket og mer robust i forhold til krisen (Kruke, 2011: 8). Et moment i en krise er at «den neste krisen aldri har hendt før» (Ibid). Dette medfører i beredskapssammenheng at man må trene og planlegge for det utenkelige (Kruke, 2011:9: Dialog, 2013).

Figur 2: Krisefasene som en sirkulær prosess (Kruke, 2012:8)

2.1.3. Safety og Security

I Norge brukes ofte begrepet sikkerhet til å forklare begge de engelskspråklige betegnelse «Safety» og «Security». I den forbindelse er det viktig med en presisering i hvor PLIVO-prosedyren kommer til anvendelse sett i lys av samfunnssikkerhetens mangfold.

Safety defineres som «sikkerhet mot uønskede hendelser som opptrer som følge av en eller flere tilfældigheter» (NOU 2000:24). Det betyr at det er utilsiktede hendelser som opptrer nesten tilfeldig, eller som en svikt i barrierer (Reason,1997:9). For eksempel ulykker som naturkatastrofer og i teknologirelaterte storulykker (Kruke, et al. 2005: 7; Aven, et al. 2004:199).

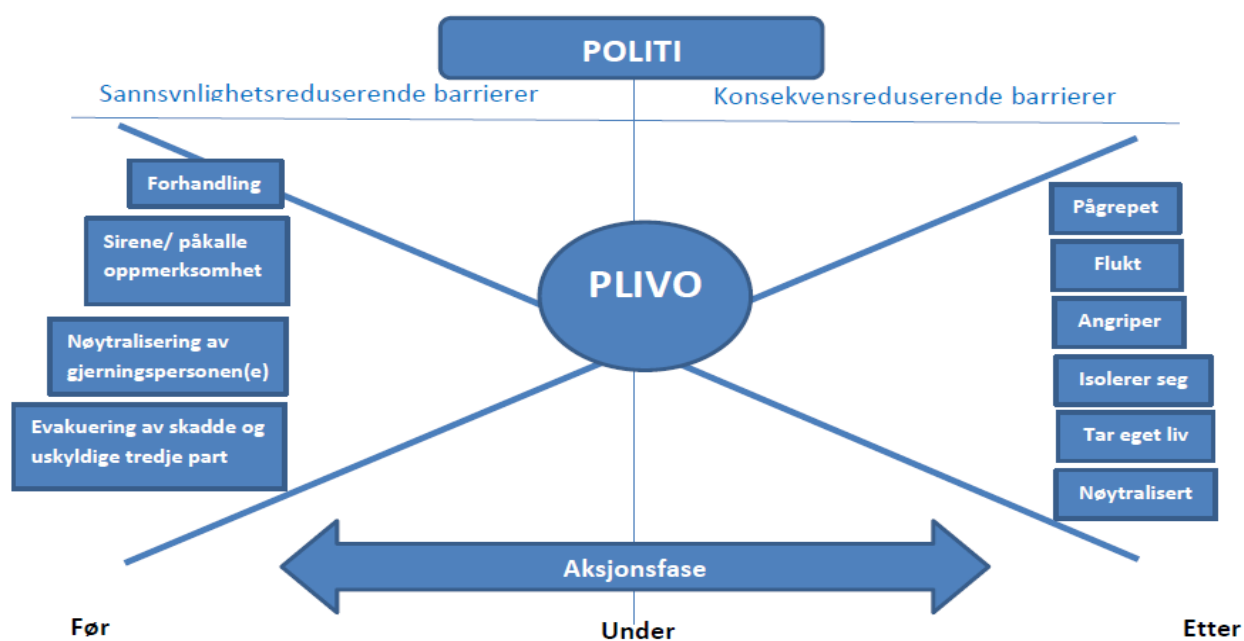
Security defineres som «sikkerhet mot uønskede hendelser som er et resultat av overlegg og planlegging» (NOU 2000:24). Security er altså et resultat av tilsiktede hendelser som for eksempel terrorisme, sabotasje, selvdestruktive handlinger og i ytterste konsekvens krig (Kruke et al. 2005: 7; Aven et al. 2004: 199). Det er ved tilsiktede hendelser at PLIVO-prosedyren vil tiltre. Hvor en eller flere gjerningspersoner driver ondsinnede og villedede handlinger ved bruk av vold og våpen, mot flere uskyldige personer (PLIVO, 2015: 4).

2.1.4. Risikobilde av PLIVO

Nødetatene vil ha ulike utgangspunkt for løsning av PLIVO-aksjoner. Grovt sett kan dette forklares med at selve utgangspunktet for nødetatene er forskjellige, med ulike

arbeidsoppgaver, utstyr, opplæring og trening (PLIVO, 2015). Risikobildet vil bli illustrert for de ulike nødetatene politiet, brann og helse. I figur 3, bow tie modellen er PLIVO identifisert som den uønskede hendelsen i midten. På venstre side identifiseres ulike årsaker til PLIVO, og modellen viser noen av handlingsalternativene politiet har.

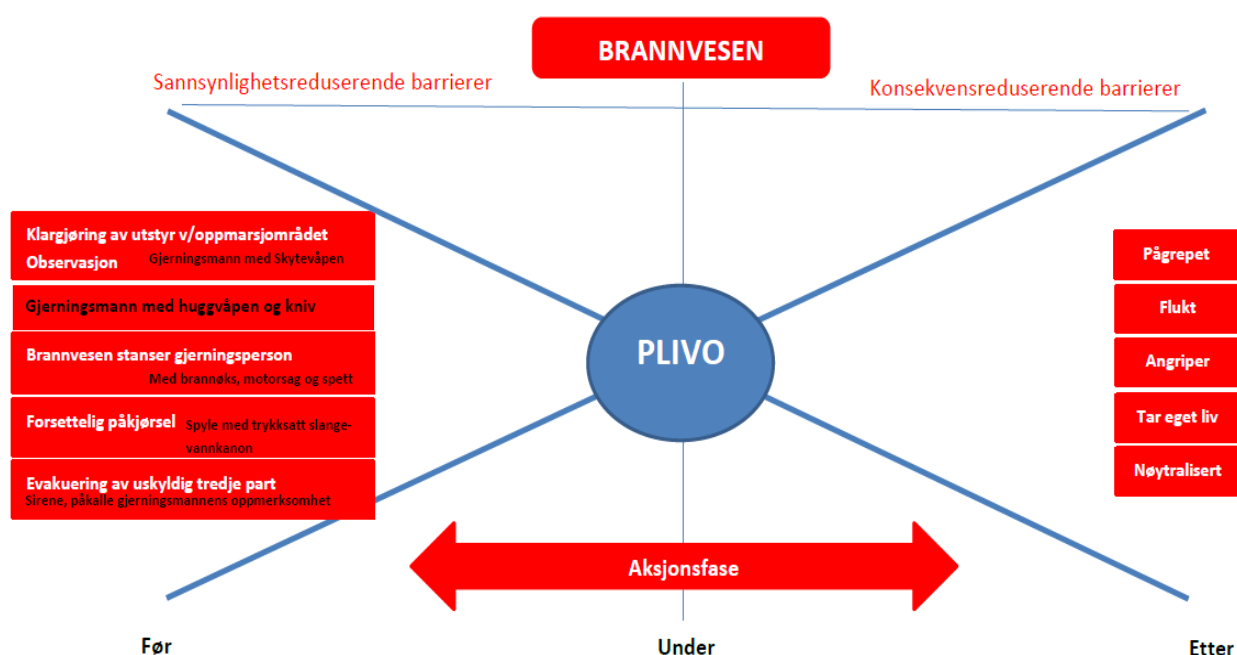
På høyre side identifiseres hvilke konsekvenser PLIVO-hendelsen kan ha for gjerningspersonen(e). Mellom årsak og PLIVO-hendelsen ligger sannsynlighetsreduserende barrierer. Disse barrierene er ulike tiltak igangsatt for å redusere sannsynlighet for hendelsen og begrense skadeomfanget (Reason, 1997:12). Mellom PLIVO-hendelsen og konsekvenser skal det ligge konsekvensreduserende barrierer. Konsekvensreduserende tiltak er barrierer igangsatt for å forebygge- og redusere skadeomfanget (Lunde, 2014:28; Aven, 2007:46).

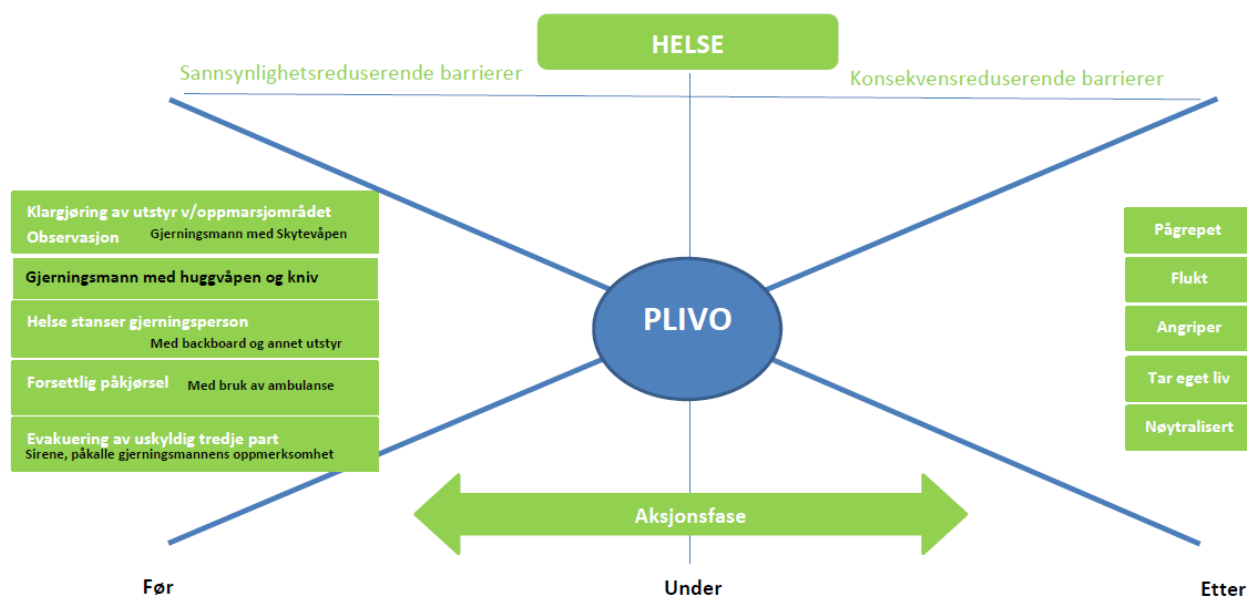
Figur 3: Politiet i akuttkrisefasen (egen figur).

Dersom man ser PLIVO-hendelsen som en sirkulærprosess *førkrisefasen*, *akuttkrisefasen* (*under*) og *etterkrisefasen* (Kruke, 2012), ser man at akuttkrisefasen er selve klimakset. Dersom en ny PLIVO-hendelse oppstår vil de tre grunnleggende fasene før, under og etter opptre som en sirkulær prosess. Dette viste seg under terrorhendelsene 22. juli 2011 i Norge (NOU 2012:14) og ved terrorhendelsene i Paris 13. november 2015, hvor syv PLIVO-hendelser opptrådte til nesten samme tid (Wikipedia, 2015). Ved så tette hendelser vil det være avgjørende hvordan man forbereder seg til neste krise. En avgjørende faktor vil i et slikt tilfelle være tilgang på ressurser og responstid for beredskapsaktører.

Brann og helse har en redusert tilnærming i en PLIVO-aksjon. De går ikke inn i en hendelse hvor det pågår skyting, men kan etter egen risikovurdering, eller etter råd fra operasjonsleder i politiet, gå inn i PLIVO-hendelsen for å redde liv dersom de er første enhet på stedet hvor kniv og huggvåpen brukes (PLIVO, 2015). Figur 4 og 5 illustrerer risikobildet for brann og helse (Lunde, 2014:28; Aven, 2007:46). Brann og helse kan benytte tilgjengelig utstyr for å stanse en gjerningsmann dersom det står om å redde liv, for eksempel verktøy på brannbil, backboard eller annet utstyr de mener egner seg. Forsettlig påkjørsel er også et av flere alternativ som kan benyttes i en krise hvor det står om å redde liv (PLIVO, 2015).

Figur 4: Brann i akuttkrisefasen (egen figur).

Figur 5: Helse i akuttkrisefasen (egen figur).

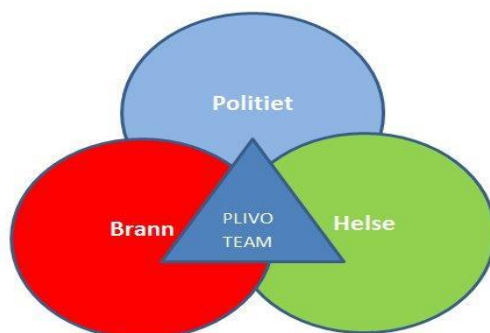
Disse tre Bow tie figurene illustrerer risikobildet for nødetatene i akuttkrisefasen når de ankommer en PLIVO-hendelse som første enhet ut ifra de ressursene man disponerer til daglig (PLIVO, 2015). Dersom flere enheter ankommer innsatsområdet samtidig er det førstenhet fra politiet på stedet eller innsatsleder som er skadestedsledere (PBS 1, 2011: PLIVO, 2015). Dersom brann ankommer sammen med helse, og politiet ikke har kommet til stedet er det utrykningsleder fra brann som er skadestedsledere i krisen (PLIVO, 2015).

2.2. Team

«A team is two or more individuals with specified interacting, adaptively, interdependently, and dynamically toward a common and valued goal»

(Dyer, 1984; Salas et al., 1992 gjengitt etter salas et al., 2005:559).

Etter PLIVO-prosedyren skal nødetatene samhandle i et innsatsområde mot et eller flere felles mål (PLIVO. 2015:3). Dette samarbeidet kan beskrives som et koordinert arbeid sammensatt av personer fra flere fagfelt, i et dynamisk miljø hvor gjentakende prosessmekanismer hindrer eller medvirker til ulike teamprestasjoner og løsninger (Eriksen, 2011:17; Eid & Johnsen, 2012:298). Det betyr at etter dette teoretiske rammeverket vil nødetatene når de ankommer en PLIVO-hendelse i innsatsområdet individuelt eller samtidig med en eller flere nødetater (Eriksen, 2011:17), kunne defineres som et kriseteam med betegnelsen «PLIVO-team».

Figur 6: PLIVO-team (egen figur).

2.2.1. Big Five – Kjerneelementer i teamarbeid

Forskning viser at teamarbeid kan bestå av flere ulike komponenter. «Big Five» omtales ofte som fem grunnleggende komponenter for effektivt teamarbeid (Salas et al. 2005; Eriksen, 2011:42). Den første er «*teamlederskap*» som anses som et tungt element i teamet, hvor ansvaret i hovedsak går på å lede, koordinere og holde teamet sammen, for løsning av oppdrag i teamarbeid (Salas et al. 2005; Eriksen, 2011:42). Ved sammensatte team er ikke ledelsen alene forbeholdt teamleder, men kan utføres av alle med ulik fagkompetanse (Eriksen, 2011:54).

«*Gjensidig monitorering av ytelse*» blir utført av alle medlemmene i teamet, og kan beskrives som en stor ”buddy check” innad i teamet, ved at man følger med på hverandres arbeidsoppgaver og prosedyrer med formål å avdekke eventuelle feil i en tidlig fase, for så å kunne korrigere arbeidsoppgavene for best mulig prestasjon i teamet.

«*Støtteatferd*» i teamet kan utføres på ulike nivå, ved for eksempel å gi tilbakemeldinger eller assistere andre teammedlemmer, hjelpe teammedlemmer med arbeidsoppgaver, eller å ta over arbeidsoppgaven helt dersom teammedlemmet ikke er i stand til å gjennomføre arbeidsoppgaven av ulike årsaker (Salas et al. 2005:579).

«*Tilpasningsevne*» beskrives som evnen til å gjenkjenne avvik fra forventede handlinger, for så å rejustere handlingen deretter. I teamet gjelder denne form for tilpasning hele perspektivet fra miljø, oppdrag og til individ. Når teamet evner å tilpasse seg blir det mer effektivt og fleksibelt (Salas et al. 2005:582).

Den siste dimensjonen er «*teamorientering*», og beskrives som en viktig dimensjon fordi teamorientering forbedrer individuell innsats og prestasjoner. Teamorientering forklarer hvordan medlemmene oppfatter seg selv som en del av teamet og vektlegger teamets mål framfor individuelle interesser (Eriksen, 2011:46). Ved å knytte teamet mer sammen, fører det

til bedre samarbeid og koordinering mellom teammedlemmene. Dette kommer til uttrykk i bedre informasjonsdeling, økt forståelse for hverandres arbeidsoppgaver, og kan føre til en bedre beslutningstaking (Salas et al. 2005:585).

Disse fem grunnleggende komponentene vil ikke alene øke effektiviteten for teamarbeid. Tre koordinerende, støttende mekanismer som *gjensidig tillit*, *bekreftende sirkelkommunikasjon* og *fellesmentale modeller* må tillegges teammedlemmene for å få full effekt av de sammensatte dimensjonene (Salas et al. 2005; Eriksen,2011).

Uten gjensidig tillit blant teammedlemmene ville teamet brukt energi på å sjekke, inspisere hverandre og ha vanskeligheter for å stole på nye ideer og avgjørelser. Tillit i teamet vil gi en økt forståelse for hverandres løsninger, som vil føre til en fremmet prestering og økt deling av informasjon. Det er også viktig at teamets ledere viser gjensidig tillit for ledelse av teamet, det vil føre til gjensidig respekt og øke forståelsen for avgjørende beslutninger som må fattes (Salas et al. 2005; Eriksen,2011; Eid & Johnsen 2012).

Kommunikasjon kan beskrives som deling av informasjon mellom to eller flere individ, og er særdeles viktig i det situasjonen tilspisser seg i teamet. Kommunikasjon holder sammen de fem grunnelement og mentale prosesser i teamet. Det kan være flere årsaker til at kommunikasjon mistolkes eller oppfattes ulikt i team. *Bekreftende sirkelkommunikasjon for team under arbeid* vil si at informasjonen sender gir fra seg, skal mottaker i team tolke og bekrefte mottatt. Sender skal følge opp mottaker med at meldingen ble mottatt. På denne måten vil det være mindre rom for misforståelser eller å ikke oppfatte all kommunikasjon i team (Salas et al. 2005:567).

Fellesmentale modeller kan beskrives som menneskets evne til å forutse neste steg i en tenkt situasjon. Dette gjøres basert på erfaring og visualisering, og forestillingsevne basert på individets tilegnet erfaring og kunnskap. I et team vil felles mentale modeller opptre ulikt da teammedlemmene besitter ulik erfaring. Et teammedlem med mye erfaring kan forutse en tenkt situasjon raskere enn en et teammedlem med liten erfaring (Klein, 1989). Trening, prosedyrer og sosialisering medvirker i et team til å skape felles mentale modeller og stress i teamet reduseres. Ulempen med felles mentale modeller er at kreativiteten og fleksibilitet kan begrense teamet dersom hele teamet er fastlåst i samme mentale modell. Ved for eksempel samme løsningsoppfattelse av oppdraget. Fordelen er at fellesmentale modeller bedrer kommunikasjon, samhandling, teamferdigheter og beslutningstaking i teamet (Salas et al. 2005; Eriksen,2011; Eid & Johnsen 2006).

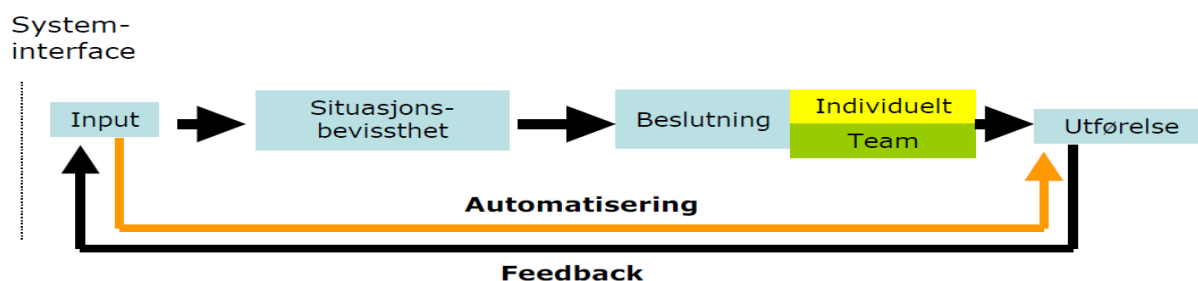
2.3. Beslutningstaking

«Decision making a process of reaching a judgement or choosing an option, sometimes called a course of action, to meet the needs of a given situation» (Flin, 2008:40).

Analytisk beslutningstaking kan forstås som motparten til en intuitiv beslutningstaking. En analytisk beslutningsprosess fremstår ofte som den beste og riktige formen for å komme til beslutningen, fordi den er veloverveid med flere handlingsalternativ ut fra den informasjon man besitter og samler inn (Eid & Johnsen, 2006:55). Intuitiv beslutningstaking er en tilnærming hvor man rasjonaliserer seg frem til beste løsning i en dynamisk prosess. Her finner man løsninger som ikke nødvendigvis er de beste, men gode nok, basert på informasjon man besitter der og da. I kritiske operative situasjoner som en PLIVO-hendelse vil utgjøre, vil tidsrommet være avgjørende for å redde liv. Da kreves ofte hurtige beslutninger for å kunne håndtere situasjonen best mulig (Eriksen,2011; Eid & Johnsen 2006, Klein, 1989:49).

2.3.1. Beslutningsprosessen

Det finnes flere ulike faser av beslutningsprosessen, hvor betydningen- og antall faser av beslutningsprosessen er noe ulikt vektlagt (Eriksen,2011; Eid & Johnsen, 2006; Klein, 1989; Lunde, 2014; Aven, 2007; Flin, 2008). Klein beskriver de overordnede fasene frem til selve beslutningen slik: «*identifisering av problemet, generering av ulike løsninger på problemet, evaluering av løsningsforslag og handling/beslutning*» (Klein, 1989:51). Disse fasene representere hovedfasene av ulike beslutningsmodeller. (Klein, 1989). Etter figuren til Johnsen kan elementene i beslutningsprosessen uttrykkes slik for operative team.

Figur 7: Elementer i beslutningsprosessen (Johnsen, 2006).

Som illustrert i figur 7 vil «*Input*» være identifisering og informasjon fra omgivelsene. For en PLIVO-hendelse kan dette være informasjon mellom tjenestepersoner og informasjon fra

samband. Informasjon via samband har begrensinger i forhold til teknologisk utstyr og mengden av informasjon filtreres ved at kun en person kan sende informasjon om gangen. Deler av informasjon man ikke tilegner seg eller klarer å fange opp kalles «*Interface*» (Johnson, 2006). Informasjon man sitter igjen med er beslutningstakers subjektive forståelse av «*situasjonsbevissthet*» som kan forklares som «*the perception of the elements of their meaning, and the projection of their status in the near future*» (Endesley, 1988; gjengitt i Eid & Johnsen, 2006: 227).

I følge Endesley sin modell, kan man dele situasjonsbevissthet opp i tre deler. Første fase er «*Innsamling av informasjon*», i denne fasen settes informasjon i system i forhold til tegn og dynamikk av informasjon som fanges opp.

I fase to tolkes mønstergjenkjenning, «*forståelsen av informasjon*» settes i sammen basert på erfaring og mentale modeller, etc. I den tredje fasen ser man for seg «*hvordan situasjon vil utvikle seg basert på informasjon man nå besitter*», og forventet fremtidig tilstand.

Situasjonsbevissthet utgjør en kontinuerlig tolkning av proaktiv informasjon i endring (Sommer, 2015: 28). Situasjonsbevissthet er et steg før beslutningstaking, og danner grunnlaget for hvilken beslutning man velger ut fra risikobildet man står overfor (Aven, 2007: 17; Sommer, 2015: 28; Eid & Johnsen, 2006:167). Det vil i løpet av beslutningsprosessen bli foretatt flere beslutninger. Etter forhold som en PLIVO-hendelse, vil trolig beslutningene komme til uttrykk som en direkte handling i situasjonen (Johnsen & Eid, 2006:307).

«*Feedback*» er resultatet av selve handlingen/utførelsen. Resultatet blir løpende evaluert da hele beslutningsprosessen kan sees på som et sirkulært hjul for løsning av problemet.

«*Automatisering*» av for eksempel PLIVO-prosedyren vil i denne sammenheng korte ned reaksjonstiden på hendelsen man står ovenfor (Eid & Johnsen, 2006:155). Men selve PLIVO-hendelsen og elementene den inneholder vil være styrende for tiden det tar for å løse problemet (PLIVO, 2015).

2.3.2. Risiko

«*Risiko er et uttrykk for den fare som uønskede hendelser representerer for mennesker, miljø eller materielle verdier. Risikoen uttrykkes ved sannsynligheten for, og konsekvensen av, de uønskede hendelsene*» (NS, 5814).

Det finnes flere måter og definisjoner for å forklare risiko. Felles for begrepet risiko er at det er situasjon og hendelsen som definerer begrepet (Rausand & Utne, 2014:22). Når man skal foreta beslutninger i en krise som det PLIVO innebærer, står man også overfor en vurdering

av risiko i det man er situasjonsbevisst for hendelsen man står overfor (Rake, 2012:148). Risikoen vil i en slik tilsiktet hendelse ha en direkte konsekvens for sivile involvert i hendelsen, mannskapet fra nødetatene og gjerningsmannens handlinger (PLIVO, 2015:4). Denne risiko kan dermed beskrives som «*en mulig opptreden av intenderte hendelser og usikkerhet, hvor sårbarhet oppfattes som en kombinasjon av mulige konsekvenser og usikkerhet, gitt at systemet utsettes for en intendert hendelse*» (Aven, 2015:40-45). Denne definisjon er nært beslektet med risiko, «*som uttrykk for forholdet mellom trusselen mot en gitt verdi og denne verdiens sårbarhet overfor den spesifiserte trusselen*» (NS, 5830).

Etter PLIVO-prosedyren er hendelsen i seg selv en tilsiktet hendelse, systemet sees på som samfunnet, trusselen er gjerningsmannens bevegelser, sårbarhet og verdi er sivile berørte og mannskapet som skal bekjempe trusselen (PLIVO, 2015).

Risikostyring i en PLIVO-aksjon kan sees på som beslutningstaking med høy risiko for konsekvensen ved utfallet av beslutningen (Aven, 2015:17). I denne type hendelser vil det trolig ikke være tid for en tradisjonell risikoanalyse på grunn av den begrensede tiden man har disponibel i en krise før utfallet virkelig tiltreffer (Aven, 2015:15). Etter PLIVO-prosedyren skal politiets operasjonssentral definere *når* nødetatene rykker ut til en hendelse definert som PLIVO (PLIVO,2015:21). Mannskapet fra nødetatene skal ved denne type meldinger fra operasjonssentralen handle etter «*verstefallstenkning*», også kalt «*worst case scenario*» (Eriksen, 2011:84). Det vil si at mannskapet ser for seg det verst tenkelige på vei til hendelsen. «*Verstefallberedskap fører til en fysiologisk og psykologisk aktivering av organismen som forbereder mannskapet på ekstreme situasjoner*» (Bjørklund,1997:291; Eriksen, 2011:173; Lunde, 2014;149). Etter PLIVO-prosedyren defineres risikoen for mannskapet fra nødetatene som høy i det meldingen er tatt imot på operasjonssentralen, og før mannskapet er på stedet (PLIVO, 2015).

I forhold til risikovurderingen vil da mannskapet foreta risikopersepsjon. Risikopersepsjon er menneskets intuitive oppfatning av risiko. Grovt sett kan det sies å være menneskets «*subjektive risikovurdering*» (Hellesø-Knutsen, 2013:49; Eid & Johnsen, 2006:167). Ettersom mennesker er forskjellig vil også en hendelse eller risikooppfattelse håndteres ulikt ut ifra personen som observerer hendelsen (Hellesø-Knutsen, 2013:50). Mannskapet fra nødetatene må vurdere egenrisiko, samtidig som de vurderer situasjonen risikoen innebærer (Flin et al. 2008:46). Elementer som påvirker risikopersepsjon i forhold til beslutningstaking er blant

annet stress, erfaring, komplekse situasjoner og kjønn (Hellesø-Knutsen, 2013:49; Eid & Johnsen, 2006:167).

Risikovurderingen av mannskapet fra nødetatene brann, helse og politiet som førsteenhet på stedet i en PLIVO-aksjon, vil bestå av en subjektiv oppfatning av risiko. Her vil en reell mulighet for å nøytralisere gjerningsmenn(ene), kontra det å redde liv, bli vurdert opp mot det enkelte individs kompetanse mentalt og fysisk, utstyret mannskapet har tilgjengelig, og handlingsprinsippet. «*Med handleplikt menes plikten den enkelte etat (brann, politi og helse), den enkelte enhet (innsatsenhet) og det enkelte personell har til å handle for å redde liv, avverge eller begrense fare eller skade*» (PLIVO, 2015:14). Det forventes en høyere innsats og risiko av trent personell, herunder politiet, enn av helse og brann som er iført mindre verneutstyr og har mindre trening av denne type oppdrag (PLIVO, 2015:15).

Risikovurdering og forståelsen av denne vil allikevel være en subjektiv oppfatning av nødetat mannskapet på stedet, som vil komme til uttrykk i hvordan man handler (Rake, 2012:150). I en PLIVO-hendelse hvor skyting pågår «*skal politiet gjøre alt for å stoppe gjerningspersonen(e) så raskt som mulig, slik at uskyldige blir minst mulig skadelidende*» (PBS 2, 2008:47). Politiet skal av de årsaker raskest mulig gå inn i aksjonsfasen. Under denne risikovurderingsfasen vil «*lokaliseringsfasen*» kortes ned. Dette begrunnes med at lyder og informasjon fra publikum kan gi informasjon om oppholdssted til gjerningspersonen(e) (PBS 2, 2008:47). «*Observasjon og isoleringsfase må kortes ned, til fordel for direkte å forsøke pågripelse. Evakueringsfasen begrenses og en reell forhandlingsfase kan ikke gjennomføres, men politiet må aktivt prøve å få gjerningspersonen(e) til å avslutte sine handlinger*» (PBS 2, 2008:47). Dette gjelder også for helse og brann, hvor gjerningspersonen(e) bruker kniv og huggvåpen (PLIVO, 2015:29).

Politiet analyserer i dag situasjonsvurderingen gjennom elementer som «*trusselen, egne ressurser, tid til rådighet, vurdering av området, vær, samband og ledelse*» (PBS 2, 2008:25), for å komme til de riktige beslutningene på stedet. Her kan også fokus på risiko i en krise være verdifull som støtte til beslutningstaking ved å vurdere hvilken informasjon som kan være nyttig i den bestemte situasjon, for deretter vurdere hvilke strategier som kan føre til riktige beslutninger (Rake, 2012:150).

2.3.3. Ulike metoder for dynamisk beslutningstaking

Beslutningstaking i risikofylte områder hvor tiden er knapp, og situasjoner i stadig endring førte forskere til å se på hvordan brannfolk, helsearbeidere, politifolk, piloter og forsvarspersonell tok beslutninger i sitt naturlige miljø under høyt press i krise (Flin,2008:43). En tilnærming for beslutningstaking forskeren kom frem til var kalt «naturalistic decisionmaking» (NDM) (Lipshitz et al. 1997; 2001:333; Flin, 2008:43). Formålet med NDM var å beskrive hvordan profesjonelle, operative mannskap faktisk tok avgjørelser under høy usikkerhet, usikker informasjon, skiftende udefinerbare og konkurrerende mål, tidspress, verdier på spill og risiko, utført i team eller individuelt, basert på mentale modeller og mønstergjenkjennelse. Denne beslutningsformen ble kalt «*dynamisk beslutningstaking*» (Flin et al, 2008:44). I en operativ setting som i en krise, beskrives det som å hele tiden overvåke situasjonen, vurdere utviklingen i krisen, ta en beslutning og re-evaluere resultatet fortløpende som i en dynamisk sirkulær prosess.

Denne prosessen kan i en to-trinnsmodell beskrives slik:

- A. Vurdere situasjonen.** Her identifiseres problemet. Spørsmål som er naturlig å stille er: "hva er problemet?" Denne diagnosen av problemet er kritisk for å kunne komme til de riktige beslutningene. I denne fasen vil tidligere presenterte elementer som mentale modeller, situasjonsbevissthet, risikovurdering og mønstergjenkjennelse av lignende situasjoner også kalt «*problemgjenkjennelse*» komme til uttrykk (Flin et al, 2008:45). Det er ikke sikkert at man klarer å identifisere hele hendelsen. Fasen vil være kritisk da situasjonen hele tiden er i endring, og en feil diagnose av situasjonen kan forekomme. Forskning har i denne fasen vist at mannskap fra nødetatene med lang erfaring bruker tiden bedre ved å lettere kunne forutse utviklingen i krisen, og bruker raskere ulike strategier for å komme til en beslutning (Flin et al. 2008: 47; Klein, 1997:).

- B. Ta en beslutning.** Fase to er prosessen hvor man må fatte en beslutning for å imøtekomme situasjonen man har vurdert. Spørsmål som er naturlig å stille her er: "hva skal vi gjøre?" Situasjonsbevisstheten vil her være avgjørende for hvilke beslutningsmetoder som vil være mest effektive i forhold til situasjonen. I denne fasen er det fire prinsipielle beslutninger som vurderes (Flin et al, 2008:48). Disse er:

1. **Intuitiv beslutningstaking**, en tilnærming hvor man kommer frem til beslutningen basert på lignende hendelser fra tidligere situasjoner, hvor minnet sammenligner ny hendelse med tidligere erfaringer (Flin et al. 2008:48). Klein kaller denne modellen «Recognition Primed Decisionmaking» (RPD), og beskrives som gjenkjenningsbasert beslutningstaking (Klein, 1989). Handlingene fremstår nesten som automatisert. Her finner man løsninger som ikke nødvendigvis er de mest optimale, men gode nok basert på informasjonen man besitter der og da.

Beslutningstaker gjenkjenner sentrale egenskaper i situasjon som resulterer i forventninger, mulige mål og typiske handlinger. Denne formen for beslutningstaking er også tidsbesparende, noe som kan redusere stressmomentet, men krever erfaring og trening. Den mentale stimulering av situasjon er drevet av mentale modeller. Dette medfører at man også må ha en høy grad av situasjonsbevissthet for å se situasjonen proaktivt til neste løsning. Denne formen for beslutning øker hurtigheten i beslutningsprosessen. Beslutningene foretas basert på det man kaller begrenset rasjonalitet. (Klein, 1989; Flin et al. 2008). Klein har i en studie av brannmenn funnet ut at ca. 80 % av operative beslutninger ble foretatt på trekk-gjenkjenning (Klein, 1989). Denne formen for beslutningstaking kan også brukes i situasjoner hvor det ikke er tidspress, men situasjonene i seg selv er ekstremt og krever en rask beslutning. Eksempel på en slik situasjon kan være hvor en politimann står overfor en beslutning om man skal skyte eller ikke skyte, for å uskadeliggjøre en gjerningsmann (Flin et al. 2008:51).

2. **Regelbasert beslutningstaking** innebærer å identifisere situasjonen som har oppstått, for så å slå opp i en manual, legge på minne eller memorere regelen eller prosedyren som man vurderer egnet til situasjonen. PLIVO-prosedyren er et eksempel på en slik prosedyre (PLIVO, 2015). Dette er vanligvis en bevisst prosess i forhold til intuitiv beslutningstaking. Allikevel, slik som ved den intuitive fremgangsmåten, blir kun én handlemåte utført om gangen. Ved pugging av prosedyrer og tiltakskort automatiserer man handlingen og frigjør mental kapasitet. Ved å effektivisere denne prosessen vil handlemåten fremstå som intuitiv. Ulempen med denne metoden er dersom man trekker frem feil prosedyre eller minne i forhold til situasjon man befinner seg i, utelater rutinetrikk eller har glemt prosedyren som kunne vært egnet for situasjonen, kan beslutningen føre til en feil handling (Flin et al. 2008:52; Sommer, 2015:27).

3. **Sammenlignbar analytisk beslutningstaking** er en metode som kan brukes hvor man innehar noe tid og risikoen fortsatt er noe forutsigbar. Situasjonen må her identifiseres, analysen i dette tilfellet er en analyse av situasjonen og ikke av muligheter.

Informasjon hentes fra minne, prosedyrer eller andre teammedlemmer. Ulike handlemåter sammenlignes opp i mot situasjonen, hvor man til slutt tar en beslutning og velger en handlemåte som fremstår som best egnet i situasjonen man befinner seg i.

Praktisk vil de fleste beslutningstakerne bruke flere heuristikker og snarveier som for eksempel en enkel kalkulerende avgjørelse hvor man veier fordeler mot ulemper, tar en beslutning man føler seg mest komfortabel med, eller tar den første beslutningen som fremstår som best egnet. Erfarne beslutningstakere bruker ofte i denne situasjonen elimineringsmetoden, hvor man eliminerer seg frem til beste beslutning i situasjonen. Fordelen med denne formen for beslutningstaking er at man kan vurdere flere valg. Ulempen er beslutningen krever tid og kan være vanskelig å få gjennomført i et stresset miljø (Flin et al. 2008:54; Sommer, 2015:27).

4. **Kreativ beslutningstaking** er en tilnærming som blir brukt hvor beslutningstaker må diagnostisere en uvant situasjon i et høyt presset miljø som krever handling. Hvor situasjonen fremstår som ukjent, og ingen regler eller minner om egnede tiltak er tilgjengelig, hverken hos teamet, i manualer eller hos andre personer. Kreativ beslutningstaking kan være tidkrevende vanskelig å utføre i stressede situasjoner. Det kreves omfattende mental aktivitet for å utføre arbeidsoppgaver og beslutninger man ikke er kjent med. Denne formen for beslutningstaking vil normalt ikke være å anbefale i et høyt risikomiljø. Unntaket er dersom det ikke finnes andre alternativ. I forsvaret har det vært argumentert for at det er nettopp denne formen for beslutninger man kan komme til å ta i forbindelse med krigshandlinger, hvor kreativ beslutningstaking vil fremstå som det eneste alternativet for individet og teamet. I det man befinner seg i en ukjent situasjon hvor erfaring og faglig dyktighet trolig ikke vil føre frem i situasjonen man befinner seg i (Flin, et al. 2008:55; Sommer, 2015:27).

I et risikofyllt område hvor dynamisk beslutningstaking må fattes, vil flere metoder brukes sammen og veksles om hverandre. Intuitiv beslutningstaking (RPD), regelbasert- og sammenligningsbeslutningstaking vil være de meste vanlige metodene. Tid, situasjonsbevisstheten, erfaring og oppdraget vil avgjøre hvilken metode man velger. Uansett

valg av beslutningsmetode, må man hele tiden kontrollere om beslutningen gir det resultat man ønsker ut i fra situasjonen man befinner seg i (Flin, et al. 2008: 57; Klein, 1989; Sommer, 2015).

2.3.4. Beslutningsfeller - Stress

I et miljø hvor man har en trussel, usikkerhet og tidspress, er det flere forhold som påvirker beslutningstakingen. Disse er blant annet trøtthet, bråk, distraksjon og ulike indirekte og eksterne forstyrrelser på situasjon (Flin, et al. 2008:57; Eid & Johnsen, 2006:162). Stress utgjør en sentral faktor for beslutningstaking. Stress er en normal kroppslig reaksjon, og kan i mindre mengder fremstå som nyttig fordi den skjerper kroppen. Stress kan også fort tippe over til å bli en belastning (Eriksen, 2011:115). Det engelske ordet for «*stress*» betyr belastning eller påkjenning (Eid & Johnsen, 2006:40). Hvor mye stress en person takler er individuelt og situasjonsavhengig. Stressopplevelser forekommer når det er en uoverensstemmelse mellom egne mestringsforutsetninger og beslutningsfaktorer (Eid & Johnsen, 2006:40).

For mannskap fra nødetaten kan stress oppleves som beslutningsfeller i det de kommer til uttrykk, blant annet som mentalt tunnelsyn, inntakelse av en vent-og-se-holdning på situasjonen eller nedsatt arbeidskapasitet i minne. Dette kan føre til at man ikke klarer å refokusere når situasjonen krever det, informasjonsinnhenting blir kaotisk- noe som kan medføre at beslutninger tas på feilgrunnlag. Minnekapasiteten reduseres, noe som svekker muligheten til å resonnerer frem gode konklusjoner (Eriksen, 2011:84; Eid & Johnsen, 2006:162; Flin, et al. 2008:58). Denne formen for stress kan også komme direkte til uttrykk gjennom hvordan man håndterer situasjonen man befinner seg i. Når det kommer til beslutningstaking vil stress ha størst påvirkning på kreativ- og sammenlignende analytisk beslutningstaking, da det kreves mer minnekapasitet for å komme til gode beslutninger gjennom disse metodene, i motsetning til intuitiv- eller regelbasert beslutningstaking (Flin, 2008:58).

2.3.5. Beslutningsfeller - Team

I følge Eriksen tar et team samlet bedre beslutninger, enn hva et gjennomsnittlig individ i teamet ville ha gjort alene. Derimot vil teamet sjelden ta like gode beslutninger som det beste individet i teamet alene (Eriksen, 2011:82).

Det er flere forhold som påvirker denne beslutningstakingen teamets dynamikk og sammensetning, samt utfordringer man har i en krise med begrenset tid for å komme frem til en god beslutning (Eriksen, 2011;123).

Det er flere faktorer som påvirker beslutningstakingen for PLIVO-team i innsatsområdet. Etter PLIVO-prosedyren skal beslutninger tas i linjen, eller av den nødetaten som står nærmest krisen (PLIVO, 2015). Flere klassiske beslutningsfeller som kan tenkes å være til stede for et PLIVO-team. «*Groupthink*»- her har teamet i den stressende situasjonen fokus på feil oppfatning av situasjonen (Olsen, 2008:147; Eriksen, 2011:84). «*Decoy Phenomenon*» kan oppstå når teamet går for sekundærmålet og ikke primærmålet, som er det riktige for å håndtere situasjonen. En annen teamutfordring er «*garden path*», hvor teamet kan velge flere små problemsignaler som på egen hånd ikke fremstår som feil, men til slutt vil gi en feil situasjonsforståelse. Teamet risikerer dermed å fatte feil beslutninger på feil grunnlag (Olsen, 2008:47; Eriksen, 2011:84). Team har mange utfordringer i kriser, og et team arbeider bedre sammen når de kjenner hverandre fra før og snakker samme språk (Olsen, 2008 s. 144). Med denne forståelsen i tankene vil «*gruppepolariseringen*» kunne la seg forsterke i en kritisk situasjon. Her med tanke på at man står hverandre så nært, og gruppeflertallets meninger og standpunkt forsterkes som konsekvens av møter og diskusjoner, i påvirkning av at man tenker likt. I team kan også beslutninger tas helt eller delvis individuelt. Klein oppsummerer tre årsaker som kan føre til feil beslutninger: «*manglende erfaring, manglende informasjon eller svak mental stimulering av hendelsen*» (Klein, 1998). Kun et av punktene behøver å være tilstede for at beslutningen kan føre til feil (Klein,1998).

2.3.6. Beslutningsinformasjonsfellen

Det optimale beslutningstidspunktet etter modellen vil i en løpende prosess være i midten av aksene. I denne form for kriser handler det om å ta dynamisk gode beslutninger. Dersom man velger en analytisk prosess hvor man ønsker å komme til en beslutning på veloverveid informasjon, eller man vil avvente fordi man mangler informasjon om situasjonen av ulike årsaker, kan man etter modellen til slutt risikere å stå uten handlingsalternativ (Eriksen, 2011:83).

Figur 8: Beslutningsinformasjonsfellen viser tidspåvirkning og handlingsalternativer (Eriksen, 2011:83).

Beslutninger må tas i vinduet hvor en har nok informasjon og samtidig har valgmuligheter. Dynamisk beslutningstaking krever at man tar hurtige beslutninger basert på lite informasjon. Dersom man skal vente på mer informasjon vil man til slutt stå uten handlingsalternativ (Eriksen, 2011:83).

2.4. Oppsummering av teori

Det teoretiske rammeverket for oppgaven er presentert vedrørende forståelsen av PLIVO som krise, risikobilde og forståelse av PLIVO-hendelser, team teori, og elementer som bør være tilstede vedrørende et godt samarbeid i team. Samt forståelsen av effektiv beslutningstaking med forståelse av risikovurdering, situasjonsbevissthet under kritiske forhold, og beslutningsfeller som kan påvirke en dynamisk beslutningstaking i krisefasen.

3. METODE

«*Research design is a logical plan for getting her to there*» (Blaikie, 2009)

I dette kapitlet presenterer jeg metode og forskningsdesign for denne masteroppgaven. Metode kommer av det greske ordet *Methodos*, som betyr å følge en bestemt vei mot målet (Johannessen et al. 2010: 29). Metoden er å anse som verktøyet man bruker for å samle inn informasjon, mens forskningsdesignet er på mange måter prosessen for å komme dit. Her kobler man sammen forskningsspørsmål med innsamlet data for bearbeiding og analyse, som deretter tolkes og fører til en konklusjon (Blaikie, 2009: 39).

Det finnes i hovedsak to ulike metoder for innsamling av data til en forskningsoppgave: kvantitativ og kvalitativ metode. Det går an å kombinere begge metodene, ut ifra hvilke metoder som anses best egnet til å granske problemet. Kvantitativ metode vektlegger blant annet mengde, antall, bredde og strukturerte store utvalg. Her kartlegger man, og teller opp fenomener. I motsetning til kvalitativ metode som går mer i dybden, og har et helhetligfokus rettet mot et mindre antall som kan gi mye informasjon. Her er det fenomenforståelse og sosiale trekk som står i fokus (Thagaard, 2009: 17).

3.1. Problemstilling og forskningsspørsmål

For å søke svar på problemstillingen ***”Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold”***, utarbeidet jeg to forskningsspørsmål:

1. Hvordan fungerer brann, helse og politiet sammen som et team i en PLIVO-aksjon?
2. Hvordan er beslutningsprosessen i en PLIVO-hendelse? Herunder med vekt på situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking.

Utvikling av forskningsspørsmål er også i tråd med Blaikie (2009), som anbefaler at spørsmålene kan reduseres i tre type spørsmål: *hva, hvorfor og hvordan*. Spørsmålene er utformet slik for å kunne angripe fenomenet fra ulike vinkler, for dermed å få best mulig beskrivelse, forklaring og forståelse av fenomenet man forsker på. Man utformer med andre ord spørsmålene etter hva man mener er best egnet ut i fra hva man skal belyse av fenomenet (Blaikie, 2009: 41).

I denne oppgaven søker forskningsspørsmålene å lede til svar på problemstillingen. Dette ved å observere og intervjuer tjenestepersoner fra brann- og redningsetaten, helse og politiet som har vært første enhet, og/eller blant de første som kom til en PLIVO-hendelse. Disse tjenestepersonene sitter på ulike lekmannsbegreper, meninger og motiver i forhold til hvordan de oppfatter det å kunne være effektiv og god i en PLIVO-hendelse. Det teoretiske perspektivet vil kunne utvikles på grunnlag av gjennomgangen av innsamlet data, og være en induktiv tilnærming av forskningen (Thagaard, 2009:189). Beskrivelse av de sosiale aspektene som finner sted i forkant og under en PLIVO-hendelse, kan også føre til nye perspektiver. Av denne årsaken er dette å anse som en abduktiv forskningsstrategi. «*Abduksjon fremhever det dialektiske forholdet mellom teori og data*» (Thagaard, 2009:194). Fortolkningen og vurderingene forskeren gjør, kan også knyttes til forskerens teoretiske bakgrunn (Thagaard, 2009:194). Det er likevel ikke uvanlig under forskningsprosessen ved kvalitative studier, å veksle mellom ulike forskningsstrategier for å belyse temaet i prosessen (Thagaard, 2009:189).

3.2. Kvalitativ metode

I denne oppgaven anså jeg det som mindre hensiktsmessig å bruke kvantitativ metode. Årsaken til dette er at det i Norge bare har vært noen få, reelle PLIVO-hendelser. Samt at nødetatene har egne seleksjoner av nødetatspersonell. Herunder personell fra politiet, brannvesen og tjenestepersoner fra luftambulansen og ambulansen. Bredden av hvilke typer mennesker jeg ønsket å undersøke i forhold til fenomenet var i den forbindelse på mange måter satt, ved at disse hadde til felles et profesjonsyrke som nødetatsarbeider i førstelinje. For å kunne hente ut nøytral, redelig og detaljerte elementer i forhold til samarbeid mellom de ulike etatene, og i forhold til beslutningsprosessen i en PLIVO-aksjon, anså jeg kvalitativ metode som best egnet for å søke svar på min problemstilling.

Kvalitativ tilnærming har tre metoder for datainnsamling. Dette er dokumentstudier, intervju og observasjon. Jeg har i min tilnærming brukt alle tre metodene, med hovedvekt på intervju og observasjon. Årsaken til at jeg har benyttet meg av tre ulike metoder, er for å innhente breddekunnskap av selve fenomenet. Kunnskapen om fenomenet anvendte jeg videre til å hente ut dybdemateriell gjennom refleksjoner, synspunkt, opplevelser og erfaringer hos tjenestepersoner fra de tre nødetatene, som disse har tilegnet seg fra reelle PLIVO-hendelser (Thagaard, 2009:12).

I tillegg har jeg deltatt både aktivt, og tilbaketrasket som observatør, på øvelser med PLIVO - ved fem anledninger i Trøndelag politidistrikt.

To av øvelsene var fullskalaøvelser og pågikk hele dagen. Den ene av disse øvelsene var rettet mot lokale instruktører for nødetatene. Årsaken til dette er todelt. På den ene siden for å tilegne meg nok kjennskap og kunnskap til å forstå hvilke prøvelser tjenestepersoner utsettes for i en PLIVO-hendelse. På den andre siden for å observere atferd og taktikk, både individuelt og mellom de ulike nødetatene under en PLIVO-hendelse (Thagaard, 2009:13). Denne fremgangsmåten er også i tråd med systematisk innlevelse hvor forskeren bruker seg selv som et middel til informasjon (Ibid).

Min problemstilling er som tidligere nevnt: ***"Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold"***.

I løpet av innsamlingsperioden av det empiriske materialet ble problemstillingen endret. Dette ble gjort for å være fleksibel og ha et åpent sinn i forhold til informasjonen kom fra informantene (Thagaard, 2009:52). For å få svar på denne problemstillingen har jeg benyttet PLIVO-prosedyren som bakgrunnsmateriale for et teoretisk og empirisk utgangspunkt. Deretter ble det plukket ut tema som teamarbeid og beslutningstaking. Temaene ble i prosessen utviklet til to forskningsspørsmål, for å tydeliggjøre veien for å få svar på problemstillingen (ibid).

3.2.1. Dokumentstudier

PLIVO-prosedyren er nødetatenes første og eneste nasjonale prosedyre ved hendelser som Pågående Livstruende Vold i samvirke. Dette dokumentet er styrende og danner rammen for hvordan nødetatene skal samhandle i en krise, og hvordan de skal arbeide individuelt i forhold til når de ulike enhetene ankommer til en PLIVO-hendelsen. PLIVO-prosedyren viser også ulike taktiske virkemidler nødetatene har.

I følge Thagaard benyttes ofte analyse av foreliggende tekster som et supplement til observasjoner og intervju (Thagaard 2009:13). Min analyse av PLIVO-prosedyren kommer til uttrykk i figur 3, 4 og 5, som systematisk viser risikobilde sett i forhold til handlingsmønster og faser de ulike nødetatene har i prosedyren. PLIVO-prosedyren er et dokument som ble utarbeidet som oppfølgingstiltak etter terrorhendelsene 22. juli 2011. Prosedyren har en tung referanseliste ved at den er et dokument utarbeidet på bakgrunn av blant annet NOU 2012:14, politiloven, brann og eksplosjonsvernloven, våpeninstruks, den individuelle handleplikten ved

farlige politisituasjoner og flere andre åpne, interne rapporter og analyser som omhandler nødetatene. Således vil PLIVO-prosedyren være hoveddokumentet i denne masteroppgaven. Som støttedokument har jeg benyttet evalueringsrapporter fra 22. juli-kommisjonen (2012: 14), og evalueringsrapporten fra Sogn- og Fjordane politidistrikt vedrørende politiets håndtering av drapene i Årdal 4. november 2013. I forhold til knivstikking på Trondheim Torg 14. april 2015, foreligger det ingen evalueringsrapport. Her ble domsrapporten benyttet for å få detaljer og et bredere objektivt blikk på hendelsen. Dom av 15 – 111718 MED – STRO. Avsagt ved Sør-Trøndelag tingrett 11. desember 2015. I forhold til å skaffe relevant informasjon om hvordan nødetatenes innsats var på stedet, ga disse rapportene et bredere syn på forholdene, men med noe mer vekt på politiets arbeid enn brann og helse.

3.2.2. Observasjon

Observasjonsgrunnlaget bygger blant annet på mine 14 år i nødetatene. Jeg har tjenestegjort nærmere to år i Bergen brannvesen som brannkonstabel og ambulanspersonell. I politiet har jeg tjenestegjort 12 år i tre ulike politidistrikt og særorgan. Ni av disse årene har jeg arbeidet i førstelinjeberedskap. Jeg var også i arbeid i restene av regjeringskvartalet 22. juli 2011, cirka en time etter at bomben hadde eksplodert. Med denne bakgrunnen i form av *nærhet* til nødetatene, har jeg dannet meg flere erfaringer og refleksjoner med operativt arbeid mellom nødetatene, også i forhold til sikkerhet og HMS-kultur (Thagaard, 2009).

Det er allikevel kun året 2015 jeg tok innover meg det jeg observerte som forsker, dette fordi jeg da hadde et tema jeg ønsket å skrive om i masteravhandling. I følge Johannessen et al. (2010:120) egner observasjon seg best som metode når man har et avgrenset tema klart. Observasjonene jeg gjorde meg ble utført på egen arbeidsplass hos politiet, hvor alle nødetatene var involvert og samvirket. Også i samtrening med de ulike nødetater i Trondheim, med fokus på samvirke og løsning av PLIVO-oppdrag, har jeg samlet informasjon både som observatør og deltaker. Jeg deltok på en fullskalaøvelse som observatør våren 2015, og på PLIVO-instruktørkurs høsten 2015. På sistnevnte var jeg en kombinasjon av deltaker og observatør. Fordelen med å være deltakende observatør var å kunne forstå og beskrive relasjonene informantene hadde seg imellom, og bruk av taktikk til løsning av PLIVO-oppdrag (Thagaard, 2009:71). Som ren observatør kunne jeg trekke meg noe tilbake og fokusere på samhandlingen mellom nødetatene. Jeg inntok da fugleperspektiv og fikk se de store linjene og utfordringene tre nødetater har ved ulike arbeidsoppgaver, og som allikevel på mange måter skal fremstå som et team ved løsning av PLIVO-oppdrag. Dette ga meg

muligheten å se egen kultur fra et annet perspektiv (Thargaard, 2009:79). Denne formen for observasjon fristilte meg fra generelle arbeidsoppgaver, og jeg klarte å trekke ut mekanismene og samspillet mellom de ulike individ og nødetatene som fant sted med trening basert på PLIVO-proseduren. Samtidig var jeg også tilstede i gråsonen og lyttet, mens nødetatene evaluerte seg selv internt og gikk gjennom egne utfordringer og samtrening med andre nødetater.

3.2.3. Intervju

Gjennom feltarbeidet ga observasjon meg innblikk i hva som skjer på innsiden av nødetatene. Intervju ga en dypere forklaring av informantens opplevelser, erfaringer og mentale prosesseres fra reelle PLIVO-hendelser.

Intervjuet ble utformet delvis strukturert (Thagaard, 2009:89), og jeg hadde i forkant utarbeidet et formål med intervjuet. Som politimann minnet det kvalitative intervju meg veldig om avhør i etterforskningsfaget, og jeg benyttet min kompetanse på dette fagfeltet. Ett av mine mål var å gjøre informanten trygg under intervjuet. Det var også årsaken til at ni av intervjuene ble foretatt på arbeidsplassen til informanten, i et miljø informanten var kjent med. Foruten et intervju som ble foretatt på telefon, på grunn av tid og ressursmangel i forhold til lang reisevei. I dette intervjuet var informanten selv på jobb.

Deretter var målet å skape tillit. Her brukte jeg god tid på informanten. Vi drakk kaffe, snakket om løst og fast, for å gjøre situasjon så naturlig som mulig (Thagaard, 2009:12). Informanten ble peilet inn på temaet jeg ønsket forklaring rundt. Jeg satte informanten kognitivt tilbake på en slik måte at jeg ba informanten tenke på den aktuelle hendelsen, se den for seg, tenke på lukt og personer informanten var i kontakt med underveis og i forkant av den aktuelle hendelsen. Underveis i den frie fortellingen besvarte informanten flere av spørsmålene jeg hadde på intervjuguiden, derav delvis strukturert (Thagaard, 2009:89). De spørsmålene jeg ikke fikk besvart stilte jeg direkte på slutten av intervjuet. I tillegg stilte jeg noen oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet der hvor det var naturlig, for å få et mer utdypende svar. I løpet av den frie samtalen berørte informanten også temaer jeg ikke hadde planlagt på forhånd. Dette var noe av min målsetting med å starte en fri samtale.

Intervjuguiden ble utformet på bakgrunn av litteratur og teoretisk rammeverk, samt på bakgrunn av min kjennskap til nødetaten. Noen spørsmål ble også utarbeidet etter observasjon gjort ved gjennomføring av PLIVO-øvelser. På denne måten fikk jeg satt meg godt inn

informantenes situasjon. I følge Thagaard er dette nødvendig for å få til et vellykket intervju (Thagaard, 2009:91).

Intervjuene en gjennomsnittlig varighet på 1 time og 25 minutter. De ble gjennomført med bruk av diktafon, i tillegg tok jeg notater underveis. Dette ble gjort for å kunne holde fokus på informantens kroppsspråk under intervjuet, samt for å sikre hele samtalen i detaljer. Notatene jeg tok underveis i intervjuet ble brukt til å sikre gode oppfølgingsspørsmål hvor det krevdes, for å få en dypere beskrivelse av detaljer. Deretter ble alle intervjuene transkribert fortløpende etter hvert intervju, når jeg var tilbake i Trondheim.

3.3. Utvelgelse av informanter

Ni tjenestepersoner fra tre ulike nødetater, heretter informanter, ble kontaktet på telefon og i direkte møte med vedkommende. Fire av dem ble forespurt via deres virksomhetsleder, om de kunne la seg intervjuet til masteroppgaven. Informasjon om masteroppgaven, tema og samtykkeskjema ble deretter sendt på mail til virksomhetsledere og informantene.

Intervjuguiden ble bevisst ikke sendt ut da jeg ikke ønsket at informantene skulle forberede seg på svarene i forkant av intervjuet. Dette for å unngå teoretisk og politisk korrekte svar på et utfordrende tema (Thagaard, 2009:26).

Informantene var strategisk plukket ut i forhold til fenomenet jeg ønsket undersøkt, da de var de eneste som kunne gi relevante opplysninger i forhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene. (Thagaard, 2009:58). Alle informantene hadde vært først, eller blant de første, til en reell PLIVO-hendelse, og/eller en hendelse de *oppfattet* som en PLIVO hendelse. Informantene hadde deltatt i hendelsen ved regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011, ved trippeldrapene på Valdresekspressen i Årdal 04. november 2013 og fra knivstikkingen på Trondheim Torg 14. april 2015. På bakgrunn av det strategiske utvalget av informanter, ble intervjuene holdt i henholdsvis Trondheim, Bergen og Oslo på informantenes arbeidsplass. Området for informasjonsinnhenting ble av de årsaker utvidet. Fordelene ved dette er at man får et bredere bilde av informantenes erfaringer. Ulempen er at området kan bli for stort. I forhold til fenomenet jeg ønsket å undersøke fantes det kun et begrenset antall informanter som satt på denne formen for kunnskap. Det var derfor ikke mulig å avgrense området mer. Stillingsbeskrivelse, tjenestested, lederrolle og hvilken nødetat som deltok på de ulike hendelsene, er ikke tatt med av anonymitetshensyn. I tillegg har noen av informantene

andre tjenestesteder enn det de hadde under de aktuelle PLIVO-hendelsene de ble intervjuet om.

Hvem	I tjeneste	Erfaring	Kjønn	Varighet intervju	Sted for intervju
Informanter		Antall år	M = Mann	T = Time. M = Min.	
Politi	Ja	5 år	M	1 t 08 m	Arbeidsplass
Politi	Ja	13 år	M	1 t 35 m	Arbeidsplass
Politi	Ja	7 år	M	1 t 25 m	Arbeidsplass
Helse	Ja	23 år	M	2 t 13 m	Arbeidsplass
Helse	Ja	17 år	M	1 t 12 m	Arbeidsplass
Helse	Ja	24 år	M	1 t 10 m	Telefon
Brann og redning	Ja	38 år	M	1 t 15 m	Arbeidsplass
Brann og redning	Ja	20 år	M	1 t 25 m	Arbeidsplass
Brann og redning	Ja	10 år	M	1 t 30 m	Arbeidsplass
		Snitt: 17- 18 år		Snitt varighet: 1 t 26 m	

Figur 9: Oversikt over informanter (egen figur).

3.4. Dataanalyse

Det er mange forskjellige måter å analysere og tolke data. Jeg har valgt fenomenologisk analyse som inspirasjon. Dette fordi jeg som forsker ønsket å få kontroll over datamaterialet på en slik måte at jeg kunne trekke ut meningsinnholdet av fortellingen i intervjuet og observasjonen. Ved å tolke og forstå meningen, opplevelser og erfaringer tjenestepersonen hadde fortalt og vist i forhold til informasjonsinnhentingen (Thagaard, 2009:173).

Fenomenologisk analyse kan systematiseres og deles opp i fire steg, og viser systematikken i mitt analysearbeid.

1. *Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold* – Her trakk jeg ut poeng og sammenfatninger fra teksten jeg hadde transkribert og notater jeg hadde tatt underveis. Jeg tok bort uvesentlig informasjon i forhold til problemstillingen og reduserte datamengden i forhold til det jeg hadde transkribert (Thagaard, 2009:173).
2. *Koder, kategorier og begreper* – For å få systematisert teksten jeg nå satt igjen med, brukte jeg tall som koder i mine notater for å strukturere meninger og sitater. Jeg brukte intervjuguiden som veiviser for å kategorisere teksten (Thagaard, 2009:174).
3. *Kondensering* – Her trakk jeg ut tekstelementer som var meningsbærende. Disse kom til uttrykk i sitater og tekst. Jeg strukturerte dem systematisk inn under temaene jeg hadde, her var det flere temaer som ble forklart på ulik måte i forhold til de ulike PLIVO hendelsene, men hadde samme mening. Utfordringen her var å splitte dem opp. (Thagaard, 2009:176).
4. *Sammenfatning* – I denne fasen sammenstilte jeg informasjon, likheter så vel som ulikheter, fra datamaterialet mellom informantene fra de ulike nødetatene. Deretter trakk jeg ut mønstre på bakgrunn av datamaterialet og vurderte analysen mot blant annet elementer fra PLIVO-prosedyren. Jeg beholdt allikevel beskrivende tekst og sitater som ga mening til problemstillingen. Disse ble presentert i empiridelen. (Thagaard, 2009:177).

3.5. Etiske betraktninger

Masteravhandlingen ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Dette fordi det innebar behandling av personopplysninger både direkte og indirekte fra informanten. Samtidig beveget intervjuet seg i gråsonen av taushetsbelagte og detaljerte opplysninger, i forhold til hva som skjedde på skadestedet. Det ble for undertegnede ansett som et etisk ansvar å ivareta opplysningene på en etisk riktig og god måte, samtidig som opplysningene kunne forvaltes videre i masteravhandlingen på en riktig måte. Forskningsetiske retningslinjene utarbeidet av NSD ble fulgt. Som en del av dette ble tre etiske grunnprinsipper presentert for informantene (Thagaard, 2009:25). Prinsippene viste også i etterkant at informantene følte seg ivaretatt og åpnet seg trolig mer under intervjuet.

- *Informert Samtykke* – Det ble innhentet samtykkeerklæring fra alle informantene. Det ble samtidig gitt informasjon om at de under prosessen når som helst kunne trekke tilbake sine opplysninger fra intervjuet, uten noe videre begrunnelse (Thagaard, 2009:227).
- *Konfidensialitet* – Informantene ble sikret anonymitet i forhold til sine forklaringer i intervjuet. De ble gjort oppmerksom på at andre tjenestepersoner som var tilstede i hendelsen trolig ville gjenkjenne de aktuelle tjenestepersonene i forhold til forklaringene eller utsagn de ga i intervjuet (Thagaard, 2009:224).
- *Konsekvenser* – Informantene ble gjort kjent med at avhandlingen ikke var for å henge ut andre tjenestepersoner, dersom det framkom opplysninger som kunne skade eget eller andres omdømme. De ble informert om at avhandlingen ble skrevet utelukkende for å, om mulig, gjøre nødetatene i bedre stand til løse PLIVO-oppdrag mer effektivt. Integritet og omdømme til de som lot seg intervjuet skulle av disse årsaker være ivaretatt best mulig, i fall negative konsekvenser (Thagaard, 2009:229).

3.6. Forskningskvalitet reliabilitet og validitet

For å vurdere forskningens kvalitet og troverdighet er det to begreper som benyttes. Det ene er *reliabilitet*, som omtales som pålitelighet, og betyr at den informasjon som samles inn og resultatet man kommer frem til skal være pålitelig. *Validitet* som omtales som gyldighet med tanke på forskerens tolkning av den innsamlede dataen (Thagaard, 2009:190).

I forhold til reliabilitet har jeg i denne masteravhandlingen studert og samlet inn data fra tre nødetater: brann- og redning, helse og politiet. Jeg har også hatt muligheten til å angripe fenomenet fra tre ulike hold ved å observere nødetatene i trening etter PLIVO-prosedyren, og intervjuet ni tjenestepersoner som har vært blant de første på stedet i hendelser hvor terror og dødelig vold har pågått.

Det at informantene jeg har valgt ut er utelukkende menn, bygger på at mitt utvalg er gjort ut fra hvem som var blant de første til en PLIVO hendelse. Det viste seg ut fra materie at jeg utelukkende hadde mulighet til å plukke mannlige informanter. En annen svakhet i oppgaven er at jeg ikke har kategorisert hvilken type nødetat jeg har intervjuet fra de ulike PLIVO-

hendelsene. Jeg har i stedet ved presentasjon av empirien omtalt alle informantene som informant fra helse, brann eller politiet uten å dele de mer opp. Dette er gjort bevisst, for å ivareta anonymitet hos de enkelte informantene.

På en annen side har nødetatene en god seleksjon i forhold til etikk og håndtering av stressrelaterte utfordringer og fysiske opptak. Med den forståelsen er tjenestepersonene blant de ulike nødetatene på mange måter samme type mennesker. Ved å bruke deres opplevelser, synspunkt, erfaringer og beslutningstaking nødetatene har gjort seg. Dette sett opp i mot dokumentstudier av selve prosedyren og egne erfaringer, har gjort at jeg etter egen subjektiv oppfatning har klart å fremskaffe et dypt og troverdig bilde av hvordan nødetatene i dag løser oppdrag i en krise som pågående dødelig vold (Johannessen et al. 2010:229).

Validitet, å tolke innsamlet data fra de tre nødetatene, innebærer at jeg som forsker må reflektere over meningsinnholdet (Thagaard, 2009:189). Meningsinnholdet har jeg alene tolket og reflektert over. Dette kan sees på som en svakhet ved studiet, fordi når man bruker seg selv som instrument alene ved tolkning av data vil det være rom for å ikke kunne fange opp alle sidene ved refleksjon og analyse av dataen (Johannessen et al. 2010:229). For å kunne styrke denne svakheten har jeg under innsamlingsprosessen helle tiden vært strukturert og transkribert intervjuene, samt renskrevet notater kontinuerlig og systematisk underveis i prosessen. Dette har jeg gjort for å ha et bevisst forhold til at datamaterialet og opplysningene skal være så «ferskt» som mulig ved håndtering av dem (Thagaard, 2009:15).

PLIVO-prosedyren er ny for nødetatene, men har fungert siden mars 2015. Prosedyren er som tidligere nevnt et av oppfølgingstiltakene etter 22. juli 2011. Prosedyren skal være innført hos alle nødetatene i Norge i løpet av sommeren 2016. En svakhet med dette er at prosedyren aldri har vært prøvd ut på virkelige hendelser i Norge. På bakgrunn av dette kan man drøfte om prosedyren samsvarer med virkeligheten. En styrke er at jeg som forsker har intervjuet ni tjenestepersoner fra tre ulike nødetater hvor alle har reelle erfaringer og opplevelser fra tre ulike PLIVO-hendelser i Norge i løpet av de fem siste årene. Det betyr at utstyr og taktikk vil være tilnærmet lik PLIVO-prosedyren som er under innføring. Sammenstilling og analyse av informantenes refleksjoner er denne avhandlingens empiri.

3.7. Forske i egen kultur

Det å forske i egen kultur ga flere fordeler og utfordringer. Fordelene var at jeg ikke behøvde å bruke tid på å lære meg å kjenne kulturen hos de ulike etatene, få innpass på sikkerhetsklarte områder, få tilgang på opplysninger som grenser mot taushetsbelagte opplysninger, eller å lete opp informanter (Johannessen et al. 2010). Jeg var allerede ansett som "en av dem" (Thagaard, 2009:77). Dette medførte at jeg ganske tidlig kunne grave dypt hos nødetatene som forsker. Jeg oppnådde en forståelse og aksept, fordi vi delte den samme kultur og erfaring (Thagaard, 2009:79).

Det var ikke bare utelukkende positivt å forske i egen kultur. En av utfordringene jeg møtte var å skape nok avstand til å forstå temaet fra alle mulige sider (Thagaard, 2009:203). Her brukte jeg observasjon for å få et annet perspektiv ved å «*se egen kultur med andres øyne*» (Thagaard, 2009:79). Samtidig hadde jeg tre ulike nødetater å forholde meg til. Disse tre nødetatene hadde også ulike utfordringer i forbindelse med løsning av PLIVO-opdrag. Helse spesielt, belyste sider av temaet som jeg hadde tatt for gitt (Ibid). Dette var med på å gi et bredere perspektiv av hele temaet og ta bort min forutinntatthet, som jeg hadde tilegnet meg som politi. (Thagaard, 2009:203). Underveis ved observasjon og intervjudelen forsøkte jeg hele tiden å ha et bevist forhold til min forskerrolle. Denne utfordringen imøtekom jeg ved å være reflektert over hvordan andre og informantene oppfattet meg som forsker, kontra at det var en politimann som kom på bedriftsbesøk og skulle utføre «avhør» (Thagaard, 2009:80).

4. EMPIRI

Empirien i denne oppgaven bygger på PLIVO-prosedyren og observasjon av samvirkeøvelser etter denne, men i hovedsak på intervju av ni informanter. Informantene er tjenestepersoner som har beskrevet hvordan de opplevde å være blant de første inn i en reell PLIVO-hendelse. Utvalget består av tre politimenn, tre helsepersonell og tre tjenestepersoner fra brann- og redningstjenesten.

Informantene har vært første enhet, eller blant de første, til PLIVO-hendelsene som terrorangrepet 22. juli 2011 (både Regjeringskvartalet og Utøya), fra trippeldrapene på Valdresekspressen i Årdal 04. november 2013, og fra knivstikking på Trondheim Torg 14. april 2015. Ved siste forhold ble ingen drept, men gjerningsmannen knivstakk to personer og truet blant annet politi og flere sivile. Her ble varselskudd avfyrt. På bakgrunn av de opplevelsene og erfaringene informantene har etter disse hendelsene, utgjør dette empirien hvor sammenstilling av elementer og sitat blir trukket frem.

4.1. PLIVO

Pågående Livstruende Vold – PLIVO-prosedyren er et oppfølgingstiltak etter terrorangrepet 22. juli 2011. Prosedyren har strukturert hvordan den nasjonale beredskapen til nødetatene best mulig kan samhandle ved å jobbe raskest mulig for å redde liv, ved å korte ned responstid som oppstår når en hendelse opptrer i krisen. (PLIVO, 2015).

PLIVO-aksjoner gjennomføres i hovedsak slik:

Politiets første enhet på stedet skal gå direkte til aksjon, enten det er mot personer som bruker skytevåpen eller kniv. Dersom politiet *ikke* har ankommet stedet, og helse eller brann- og redning er første enhet på et sted hvor gjerningsmannen bruker kniv eller annet dødelig huggvåpen, kan de selv vurdere om de vil gripe inn med det utstyret de har tilgjengelig. Det er politiets operasjonssentral som da har ledelsen og kan gi råd til alle nødetatene på stedet. På grunn av nærhetsprinsippet tar helse og brann egne avgjørelse på stedet vedrørende hvordan de ønsker å løse oppdraget frem til en annen enhet fra politiet har ankommet stedet.

Dersom politiet *ikke* har ankommet stedet, men helse eller brann- og redning er første enhet og gjerningsmann bruker skytevåpen, skal helse og brann kjøre til definert oppmarsjområde. OPM er forkortelse for Sikkert Oppmøtested, hvor klargjøring av utstyr/personell og mental

forberedelse startes. Det kan på OPM vurderes om tjenestepersoner kan ta seg sikkert frem for å observere og melde fra til politiets operasjonssentral.

For alle nødetatene er målet å redde liv, begrense skade, evakuere og pågripe/stanse gjerningsmannen for sine handlinger med det utstyret nødetaten har tilgjengelig.

Prosedyren har følgende prioriterte prinsipp til prosedyrens felles handlingsmønster:

- *Rask identifisering av hendelsen hvor det pågår livstruende vold*
- *Gjensidig varsling og informasjonsinndeling mellom politi, brann og helse*
- *Etablering av sikker kommunikasjon*
- *Felles risikoforståelse*
- *Rask nøytralisering av gjerningsmann*
- *Rask evakuering, stabilisering av skadde*
- *Etablering av beredskap for branntilløp (PLIVO, 2015:5).*

Følgende suksesskriterier vil også være momenter for en vellykket aksjon:

- *Direkte og konkret kommunikasjon med begreper alle forstår*
- *Sambandsdisiplin*
- *Felles situasjonsforståelse gjennom jevnlig situasjonsrapporter*
- *Handlekraft og fremdrift*
- *Forståelse av konsept og system (PLVO, 2015:27).*

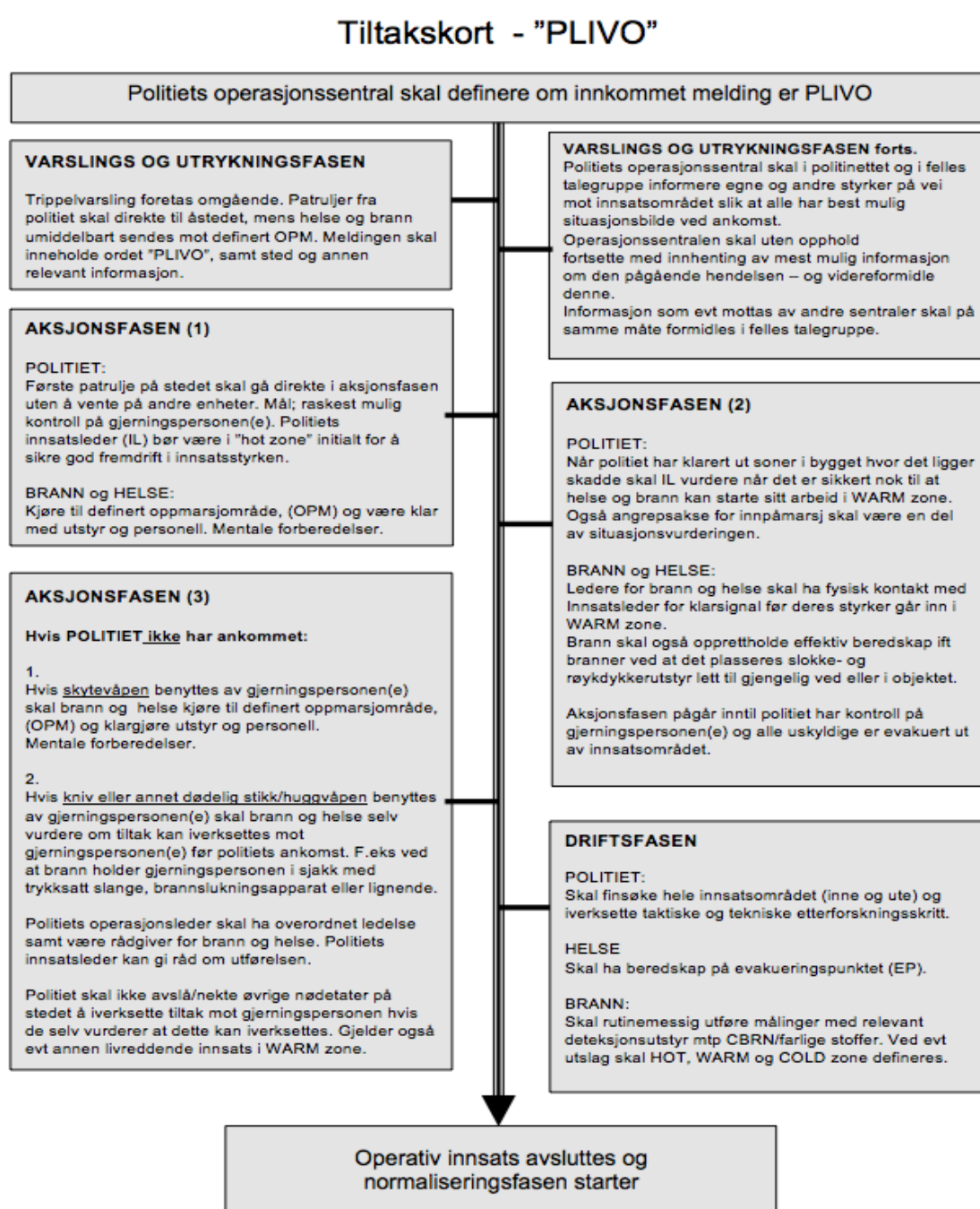
PLIVO-prosedyren opererer med tre ulike sikkerhets/risikosoner. Sonene defineres raskest mulig etter hvilken kapasitet de første enhetene har når de ankommer stedet. Soneinndelingen vil hele tiden være dynamisk før gjerningspersonen(e) er pågrepet. Det betyr at sonen kan omdefineres underveis i aksjonen. Hot og warm zone er viktigst, da disse er skarpest.

HOT-zone – er den skarpeste sonen. I dette området pågår voldshandlingen. Kun tjenestepersoner med verneutstyr skal befinne seg i denne sonen, som hovedregel er det politiet.

WARM-zone – er den nest skarpeste sonen. I denne sonen har politiet søkt, men ikke finsøkt. Området betegnes som «sikkert nok». Øvrige mannskaper kan jobbe i området uten verneutstyr. Her kreves det politisikring med våpen mellom hot og warm zone.

COLD-zone – i denne sonen kan folk bevege seg fritt. Sonen er beregnet som sikker og krever ingen sikringstiltak (PLIVO, 2015:9).

PLIVO-aksjoner består av tre ulike faser. Figur 10 illustrerer de ulike fasene i en tenkt tidslinje.

Figur 10: Tiltakskort for gjennomføring av PLIVO-aksjoner (PLIVO, 2015:21).

4.2. Presentasjon av resultat fra intervju og observasjon

Hendelsene på Utøya og i regjeringskvartalet kan separat defineres som to store PLIVO-hendelser med én gjerningsmann. Hendelsene på Valdresekspressen i Årdal og knivstikkingen i Trondheim kan defineres som to mindre PLIVO-hendelser. Hendelsen i Trondheim grenser opp til det man beskriver som *forsøk på en PLIVO-hendelse*. Her vil det være vanskelig å anslå når gjerningsmannen hadde stanset sin fremdrift, dersom nødetatene ikke kom til stedet.

Presentasjonen er resultat av sammenstilling og analyse av intervjuene og observasjon. Sitatene som er trukket ut er lagt ved fordi de synliggjør utfordringer med en PLIVO-aksjon og sammenstilling av temaene de er underlagt.

4.2.1. Krisen: PLIVO

Krisen: Felles for disse PLIVO-hendelsene, basert på intervjuene, er at personellet fra nødetatene oppfatter hendelsene som uoversiktlig, de opplevde en udefinert trussel på stedet i forhold til egensikkerhet og sikkerheten for øvrige rundt, det rådet kaos i den forstand at det var mye folk og panikk på stedet, flere skadde og drepte. Samtidig er det store materielle skader på bygninger og kjøretøy, foruten hendelsen ved Trondheim Torg. Tidspresset var stort for å kunne redde liv, og å kunne organisere et effektivt redningsarbeid ved å skaffe oversikt over hendelsen.

Med funn av disse elementene viser det at en krise som PLIVO i hovedsak opptrer overraskende.

4.2.2. Varsling

En av informantene fra brann- og redningsetaten satt sammen med vaktlaget sitt på pauserommet på Sentrum brannstasjon i Oslo og så på Tour de France på TV. Sentrum brannstasjon ligger i umiddelbar nærhet til Regjeringskvartalet. Da bomben gikk av 22. juli 2011 ble vaktlaget kastet rundt inne på pauserommet. Her måtte de summe seg og sjekke hverandre. Informant beskrev situasjon slik:

«Jeg ble oppmerksom på en mann med politiuniform som gikk alene med våpen og hjelm rett utenfor brannstasjon i forkant av smellet. Jeg fortalte det til mine kollegaer, men vi ble enig om at det var politiet som sikkert var på et oppdrag. Det er jo ikke uvanlig å observere en politimann med våpen, da det er mye som skjer i Oslo.

I etterkant har vi forstått at dette trolig var gjerningsmannen. Da bomben gikk av ble vi kastet rundt i stua. En kollega av meg satt i massasjestolen og ble kastet ut av den. Jeg tror ikke ryggen hans ble noe bedre.

Vinduet knuste og noen andre kollegaer i rommet ropte "kast dere ned". Vi forstod at det var en bombe. Vi sjekket hverandre, slo av brannklokken, for den var ufattelig irriterende med ringingen. Et par av oss gikk runden inne i brannsjonsjonen for å se etter andre skadde. Resten gikk ned i garasjen for å ta på seg utrykningsklær og for å finne ut hva som egentlig hadde skjedd, men portene på garasjeanlegget gikk ikke opp på grunn av ødeleggelsene på bygget etter bomben».

Varsling og meldingsmottak for tjenestepersonen på denne brannstasjon var spesiell fordi de også var ansett som offer til terrorhandlingen på grunn av nærheten til detonasjonen og effekten av den.

Andre informanter ble varslet om de ulike PLIVO-hendelsene mens de satt i utrykningskjøretøyet i forbindelse med andre oppdrag, og omprioriterte til PLIVO-oppdraget. En informant hadde fri fra jobb, ble kontaktet på telefonen hjemme og bedt om stille på jobb på grunn av hendelsen. En informant stod i arresten og en informant var i arbeid med å sette en person inn på celle. En annen var i Årdal i forbindelse med en pasienthjemkjøring og en informant var på vei inn for å avslutte dagens vakt etter operativ trening. Siste informant var på vei til jobb. De resterende var inne på de ulike nødetsstasjonene. Felles for informantene var at de handlet etter handlingsprinsippet og rykket til ut til PLIVO-hendelsen. En informant i Oslo 22. juli 2011 beskriver situasjon slik: *«Jeg forstod det at det var noe spesielt som hadde skjedd og at det var en alvorlig hendelse, for når meldingen kom fra operasjonssentralen så hørte jeg det på stemmeleiet til operatøren på operasjonssentralen, og alle de uvanlige meldingene om at «alle patruljer måtte kjøre». Det har jeg ikke hørt før fra operasjonssentralen i Oslo. Jeg og min makker forsto at det måtte være terror».*

Denne oppfattelsen var ikke enestående og det viser variasjonen i meldingsmottaket og hvordan de ulike melderne også beskriver forholdet til nødetsens operasjonssentraler. I Årdal beskrev en informant meldingen fra sin operasjonssentral slik: *«AMK meldte om en bussulykke på Filefjell. Dette har jo høyt prioritet, da det med buss fort kan bli mange skadde. Jeg tror AMK også meldte at det var en bevisstløs person på bussen ...» «... Jeg og mine kollegaer kjørte til dette oppdraget. Underveis fikk jeg melding om at det var observert en person med tollekniv.*

Var det tull eller hadde det noe å gjøre med oppdraget? Jeg og mine kollegaer diskuterte det litt uten å helt ta det til oss. AMK sa noe sånt som: «vær nå forsiktig og se dere for».

Disse to meldingene viser viktigheten av et godt meldingsmottak hos de ulike operasjonssentralene for tidlig å kunne danne seg en situasjonsforståelse, som skal viderebringes til de operative mannskapene hos nødetaten. Samtidig viser det hvor vanskelig det er å kunne bringe videre det andre observerer, som på den andre siden like gjerne kan være preget på ulike måter av det de observerer. Her har kommunikasjonen en trekantforbindelse fra melder til operasjonssentral som anses som både mottaker og transaktør til mottaker som skal utføre handlingen.

4.2.3. Samhandling

Tjenestepersonen forteller at det i hovedsak var ulik erfaring og mindre samhandling med andre nødetater når de ankom PLIVO-hendelsen. Det var ulike oppfatninger og forklaringer på dette. Informantene begrunnet det i hovedsak med at nødetatene hadde ulike arbeidsoppgaver. Av ni intervju var det tre av ni informanter som var i kontakt- og samhandlet med andre nødetater på stedet i initialfasen av hendelsen. Disse tre samhandlingene trekkes frem:

Årdal: Ut i fra informasjonsmateriellet etter informasjonsinnhenting, er det drapene av tre personer på bussen i Årdal som er den hendelsen som gir et tydeligst bilde på samhandling i aksjonsfasen. I krisen her samarbeidet helse med brann- og redning fra start og helt til pågrepelse av gjerningsmannen. Politiet kom til stedet med to patruljer først etter at gjerningsmannen hadde blitt pågrepet.

I dette tilfellet stod brannvesenet sammen med en ambulanse på utsiden av bussen, idet informant fra helse ankom stedet sammen med sine kollegaer. Informanten og hans kollegaer blir vinket og ropt opp til bussen, hvor glassruten i døren foran på bussen blir knust. Åpning i glassruten blir ikke veldig stor på grunn av jernstolper i døren. Rundt bussen sikrer brannmannskapene stedet med verktøy som brekkjern og en spetlignet gjenstand, mens helse etablere kontakt med gjerningsmann etter at en tjenesteperson fra brannvesenet har hatt dialogen med gjerningspersonen som går frem og tilbake inne i bussen med en kniv i hånden. Gjerningsmannen blir tilslutt pågrepet av helse med støtte fra brannvesenet. Deretter bistår brannvesenet med å ha kontroll på gjerningsmannen.

En av informantene beskriver denne samhandlingen slik. «*Da vi kom opp til bussen overtok jeg dialogen med gjerningsmannen...*» «*Politiet kom ikke til stedet før etter at gjerningsmannen var pågrepet*». Informanten tok over ledelsen på stedet i den forstand at de forsøkte å legge en plan for å få kontroll på situasjonen. Informanten og en annen person fra helse kjente til hverandre i forbindelse med ulike oppdrag fra tidligere. Dette gjorde det lettere å samarbeide. Det å ha sett ansiktet til hverandre og ha utvekslet noen ord fra før, gjorde at man følte seg tryggere på å samhandle med hverandre i krisen, noe en annen informant også bekreftet.

En informant fra brann beskrev det slik: «*Da jeg så innsatslederen fra politiet komme gående i krateret på regjeringskvartalet 22.07, følte jeg en lettelse- for jeg kjente innsatslederen og visste at vi kunne få det til.*»

Ved hendelsen i Årdal ønsket brann og helse i utgangspunkt å holde kontroll på gjerningsmannen inne på bussen til politiet hadde ankommet, men på grunn av uvissheten om det var mulig å redde flere liv ønsket de gjerningsmannen ut av bussen for å komme frem til personene som kunne reddes. I tillegg hadde brann og helse på dette tidspunktet forstått at det ville ta tid før politiet kom til stedet. Informanten beskriver planen for å ta kontroll på gjerningsmannen: «*Jeg sier til brannfolkene: "hvis han kommer ut døren med kniven i hånden, må dere bruke de slagvåpnene dere har for å uskadeliggjøre han så raskt og hurtig som mulig". Da poengterer han ene brannmannen: "ja da slår jeg han over hånden". "NEI", sier jeg, "da må du slå han rett i brystet, eller sette øksen i hodet på han". Jeg lurte på om han ene brannmannen sa: "hva om vi dreper han?" Jeg sa: "Ja vel, sånn blir det da. Men hvis han kommer ut uten kniven, da er vi mange nok til å overmanne han. Da tar dere hver sin arm også legger vi han i bakken. Ikke sett øksen i hodet da. Vi uskadeliggjør han, og så kommer vi oss inn til pasientene." Ja, det var brannfolkene inneforstått med. Så hører jeg bak meg at det foregår en kommunikasjon om å lyse på han, men jeg fikk ikke med meg alt det. For jeg står jo samtidig og har fokus på gjerningsmannen*».

Brannvesenet står oppstilt helt inntil bussen på hver side av døren, usett for gjerningsmannen, og med frigjøringsutstyr- en spett og øks-lignende gjenstand i hendene. Informantene fra helse står foran bakdøren på bussen og har dialog med gjerningsmannen. Deretter kommer gjerningsmannen ut: «*Jeg sier til brannfolkene: "Nå ser det ut til at han kommer uten kniven." De sier ok, så vender han ryggen til kniven, ser ut og kommer. I det han kommer ned siste trinnet på bussen hvor brannfolkene hadde en gylden mulighet til å flyge på personen, så frøs*

de til is. De ble bare stående. Jeg tenkte helvete, hva gjør jeg nå? Brannfolkene gjorde ikke det de skulle og han kom rett mot meg. Jeg tenkte at han har kanskje skytevåpen, eller en kniv til på seg. Han hadde en sånn selvsikker gange med et litt sånn blick som skulle tilsi "hvem har lyst å ta meg?" Det var ingenting som tilsa at han ville sette seg ned og overgi seg. Han hadde en veldig provoserende holdning, og han kom rett mot meg. Så begynte de bak meg og lyse han i øynene med lommelykter for å blende han. Jeg tenkte her er det ingen som gjør noe jeg må bare få lagt han i bakken. Jeg smatt rundt han i det alle lyste på han. Jeg fikk låst armene mine rundt hans. Også forsøkte jeg å sette fot på han, men det funket ikke- han strittet imot. Jeg stod alene med han. Ingen kom og hjalp. Jeg stod alene med han. Da tok jeg to kraftige steg fram, samtidig som jeg holdt han, her tenkte jeg at jeg må bare sørge for at han ikke har armene fri, så han kan trekke et våpen eller gjøre meg noe, og vi begge falt fremover. Jeg falt oppå han og ropte hjelp meg.

Det kom frem i ettertid at han fikk litt medfart der og knakk noen ribbein. Så i fallet ropte jeg "Ta han, hjelp meg!" Her er det ingen som hjelper. Det var jo sikkert «40 personer» som stod rundt. Jeg følte meg alene. Da kjente jeg at det kom folk inn på sidene, samtidig var det en av brannfolkene som spylte med et brannslukningsapparat. Da traff han jo meg også midt i ansiktet. Det husker jeg var veldig ubehagelig. Jeg ble redd, for da hadde jeg han i armene og så ingenting. Jeg holdt bare armene hans så hardt jeg kunne, knepp. Jeg tenkte, faen hvis han kommer fri nå, jeg ser ingen ting- det kan bli jævlig. Dette var svært ubehagelig. Men heldigvis falt han og jeg kjente folk tok armene på han. Da tok jeg beina hans og fikk satt et låsegrep på beina. Da kom også brannfolkene til. Jeg spurte "har dere kontroll på han?" "Ja" svarte brannvesenet."

Denne pågripelsen og kontroll på gjerningsmannen bekrefter også andre informanter, men beskrivelsen av oppfattelsen på tidsrommet det tar for å få kontroll, er noe ulikt. Elementene man kan trekke ut fra denne hendelsen er viktigheten av mental forberedelse i forhold til å utføre handlinger man ikke utfører i ordinære situasjoner. At man har trent på bruken av verktøyet for å få kontroll på gjerningsmann, samarbeid mellom nødetatene og øving sammen ved bruk av tilgjengelig verktøy som våpen, å ha sett hverandre før og ha tillit til hverandre. Samtidig bør man i slike ekstraordinære situasjoner sette folk med erfaring i førstelinje. Her er det viktig å se på helheten omkring hvilken erfaring/kompetanse tjenestepersoner har tillegnet seg- også før de kom til nødetatene. Dette bekreftet også flere tjenestepersoner jeg var i

kontakt med under observasjon ved trening på PLIVO-prosedyren. Alle informantene bekrefter at deres fysikk var vesentlig i forhold til å takle stress og føle seg personlig robust.

Et annet element man kan trekke ut, er viktigheten av informantenes personlighet, bakgrunn og trening som ikke er tilegnet gjennom erfaring og trening fra jobb. Informantene som handlet i PLIVO-hendelser, der hvor andre tjenestepersoner fra nødetatene brukte lengre tid på å komme til en avgjørelse eller ikke klarte å handle umiddelbart. En informant fra helse meddelte at han hadde trent kampsport når han var yngre. Denne bakgrunnen ga informanten selvtillit og var med å hjelpe hans mentale bevissthet i pågripelsen av gjerningsmannen i Årdal. En annen informant fra politiet forteller at det å handle i en krise er noe han har tenkt gjennom flere ganger. Det er fordi han alltid har villet være og er en person som handler. Denne mentale innstillingen kan tolkes som et hjelpemiddel, idet han løsnet et varselskudd mot en gjerningsmann som truet og knivstakk uskyldige på Trondheim Torg.

Etter observasjon og intervju av informantene ser det ut til at de av tjenestepersonene og informantene som ikke har hatt trening i å utøve direkte maktmidler mot andre gjerningsmann for å kunne hjelpe andre, har tatt grep og handlet utfra egne erfaringer- enten disse er bygd opp i en lang tjeneste i sin nødetat, eller på bakgrunn av egne erfaringer fra før de begynte å arbeide hos nødetaten. Her går det et skille hvor informantene fra politiet skiller seg noe ut fra brann- og redning, og helse. Dette har trolig sin naturlige forklaring i utdanning og arbeidsoppgaver eksternt hos nødetatene.

På Utøya samhandlet en av en av politiets informanter med andre etater etter at de hadde utført sine arbeidsoppgaver ved å pågripe gjerningsmann, søke etter flere gjerningsmenn på øya, redde liv og evakuere skadde. Samhandlingen bestod i å danne små team, hvor politiet sammen med helse søkte over øya i tildelte soner, for å sjekke om det var flere å redde, samtidig som mange ble konstatert døde. Denne samhandlingen viser også at nødetaten, herunder politiet gjør egne arbeidsoppgaver i en lengre periode før en direkte samhandling finner sted mellom mannskapet hos nødetaten. Her kan man trolig bli bedre ved at alle nødetatene kommer inn på et tidligere stadium, men man må se an enhver PLIVO-hendelse separat. Dermed vil det variere når man kan tre sammen og samhandle fullstendig.

4.2.4. Kommunikasjon

Alle ni informantene forteller at kommunikasjon ble utført direkte verbalt, og ved bruk av armer og hender som signal mellom andre nødetater. På Utøya forteller informanten fra politiet at de gikk i egen internkanal på sambandet med sin avdeling når de arbeidet på øya. Etter å ha observert tjenestepersoner som øver etter PLIVO-proseduren viser det seg også her at tydelige signaler og verbal kommunikasjon øker forståelsen av situasjon og gir trygghet mellom tjenestepersonen i forhold til sikre områder i aksjon, og tildeling av ulike arbeidsoppgaver mellom nødetatene. En direkte kommunikasjon med tydelig gestikulering i innsatsen øker sjansen for at man har forstått hverandre og gir en umiddelbar bekreftelse. Denne formen for kommunikasjon ble også observert som mer effektiv ved trening på PLIVO-aksjoner i bygg hvor avstanden til andre tjenestepersoner fra nødetaten var kort. Samtidig var situasjon på stedet uoversiktlig i forhold til gjerningsmann, skadde og evakuerte.

4.2.5. Situasjonsforståelse

Situasjonsforståelsen for disse tre hendelsene var noe ulik. Samlet sett har det mye å gjøre med hvilken av situasjonene informantene befant seg i, idet de ble gjort kjent med de ulike hendelsene. Da bomben gikk av på regjeringskvartalet fortalte flere folk som ringte nødnummeret til politiet, at de trodde at hendelsen hadde funnet sted like i nærheten av hvor de befant seg i Oslo (NOU 201:14). Dette var trolig på grunn av at trykket og lyden fra bomben føltes nærmere enn det den virkelig var.

En informant forteller at *«En person meldte at det hadde vært en gasseksplosjon på Oslo S. Det viste seg også i etterkant at det var flere patruljer som hadde stoppet i utkanten av området hvor bomben hadde gått av, når de var under utrykning til stedet. Dette fordi ødeleggelsene var så store, at når politienhetene kom til stedet trodde alle at de var i sentrum av åstedet»*. Denne informanten forstod at de var på vei til en terrorhendelse, men fikk ikke bekreftelsen før patruljen kjørte opp foran regjeringskvartalet ved VG-bygget. Informanten forteller at de kom helt nærme sentrum av detonasjon fordi de kjørte utrykning i motgående felt igjennom Vaterlandstunnelen. *”I regjeringskvartalet så det ut som en byggeplass. Det var helt stille, støvete, det luktet svidd betong. Det fremstod som en filmopplevelse. Vi var førsteenhet på den siden av regjeringskvartalet. Vi startet bare å jobbe med å evakuere folk. Jeg så ikke igjen min makker før etter mange timer. Jeg husker jeg snakket med hun som hadde pinnen i hodet, men jeg oppfattet henne ikke som kritisk skadet. Jeg forsøkte å løfte en*

*annen skadet dame opp, men klarte det ikke fordi jeg stod på håret hennes. Det var kaos ...»
«.. jeg var full av melkesyre».*

Det fremstår etter sammenstilling av opplysninger fra de ulike hendelsene at melding fra operasjonssentralene til nødetatene som blir lest ut tolkes som mer uvanlig enn ordinære meldinger. Det gjør at mannskapene har en viss situasjonsforståelse på vei til stedet. De vet at de kjører utrykning mot en alvorlig hendelse, og tenker «verstefalls-teorien» på vei til stedet. Unntak er informantene ved Sentrum brannstasjon. Disse var som nevnt i umiddelbar nærhet av detonasjon. Ved drapene på bussen i Årdal, hvor man fikk situasjonsforståelsen etter at informanten stod ved bussen og så at den ikke hadde kollisjonskader, og i tillegg til at skadene på bussjåføren ikke var forenelig med en bussulykke.

Alle de involverte fra nødetatene har opplevd sterke inntrykk både fra syn, hørsel og lukt under situasjonsforståelsen, idet de står på stedet i hendelsen. Disse inntrykkene har vært med å prege handlemåten på flere av informantene. Både i form av at man har blitt mer skjerpet og utført arbeidsoppgavene hurtigere, og ved at man har brukt lengre tid med arbeidsoppgaven fordi man må fordøye det man ser. For å beskrive dette trekkes det frem noen eksempler fra intervjuene. En informant beskriver dette slik: *«Da vi søkte gjennom kafèbygget på Utøya etter flere gjerningsmenn, lå det fire til seks personer skutt. Situasjon var uavklart. Jeg så en fot bevege seg i haugen. Folk torde heller ikke komme frem, for de stolte ikke på at vi var fra politiet...» «Vi ba om bistand for å søke videre».*

Fra Årdal beskriver en informant hendelsene slik: *«Da vi stakk hendene inn den knuste ruten i døren på bussen og tok i sjåføren, holdt hodet på å dette av. For under kragen hadde gjerningsmannen skåret sirkulært rundt hodet gjentatte ganger, så det hang så vidt fast på kroppen. Det var rart at det ikke var mer blod enn det som var der. Kragen hadde dekket over hele snittet. Da hodet bare hang i beinet, bannet legen. Han var tysk: «Scheisse». Legen hoppet tilbake, for han skvatt sånn. Dette var vi ikke forberedt på å se...» «Når vi kom inn i bussen var det et... kjipt syn... Det satt en person bak sjåføren. Halsen var skåret over på han. Han hadde skader uforenlig med liv. Det verste var hun 18 år gamle jenta. Det verste med henne var at halsen var skåret over fra begge sider hele veien, helt inn. Jeg så med engang at hun var død».*

I regjeringskvartalet beskriver en informant sine opplevelser slik: *«Jeg følte jeg var veldig alene, men var egentlig ikke det. Jeg driver og skanner rundt. Jeg ser et hode som ligger løst. Jeg går ikke nærmere for å studere det...»* *«Når jeg ser et brent lik uten armer og bein, kobler jeg det til en PowerPoint jeg har sett tidligere på jobb i forbindelse med en instruksjon om bomber».*

Etter å ha sammenstilt ni ulike opplevelser fra åstedet. Kommer det frem at flere har egen teknikk på å skjerme seg selv. Mye av denne teknikken bygde på opparbeidet erfaring fra andre hendelser, mens de utførte arbeidsoppgavene. Flere beskrev dette med å være flere sammen i hendelsen følte bedre, og å ikke stirre på grufulle syn, men la blikket vandre. Likevel til tross for spennet med ulik bakgrunn fra nødetatene, var disse opplevelsene og inntrykkene større enn det åtte av de ni av informantene hadde forventet. To av informantene viser til at andre arbeidskollegaer overreagerte i forhold til arbeidsoppgavene de var satt til å gjøre. En informant beskriver dette slik: *«Jeg og NN var forsåvidt fattet, men NN fra ... var satt ut tror jeg, for han begynte å kave på likene...»* *«Vi trakk NN med oss og arbeidet videre».*

4.2.6. Risikovurdering

Basert på meldingen fra operasjonssentral og varslingen de ulike informantene hadde mottatt, forstod alle at de var på vei til en alvorlig hendelse. Årdal-hendelsen var unntaket, da de første enhetene fra nødetatene ikke forstod situasjon før de stod ved bussen. Dette medførte at informantene samlet sett fikk forberedt seg på en alvorlig hendelse, forestilt seg en verstefallsulykke, og satt risikoen etter det. Alle ni informantene forteller at de vurderte risikoen på stedet. I regjeringskvartalet forteller de at det kunne være en bombe til, at huset kunne rase sammen. Det ble det hele tiden gjort nye vurderinger. Selve risikovurderingen ble av informantene i hovedsak tatt på bakgrunn av opparbeidet erfaring. I regjeringskvartalet stolte nødetatene på bombegruppen fra politiet. I forhold til egensikkerhet fremkommer det at alle ni informantene senket sin egensikkerhet på grunn av situasjon de stod oppi. Dette uttrykkes med at det var flere sivile i området, og hovedoppgaven for alle nødetatene var å redde liv. En informant beskriver dette slik: *«Jeg var full av blod. Ikke mitt blod. Ingen hansker, går i kortermet skjorte og mangler våpen.»* Denne informanten forklarer videre at de evakuerte mange fra området, og at informanten med sikkerhet reddet livet til en annen person. Vurdering av risikoen for andre ble av alle informantene utført på stedet, og kom i all hovedsak til uttrykk ved livreddende innsats og evakuering av sivile.

I Årdal beskriver den ene informanten sin egen risikovurdering, før de hadde tatt seg inn på bussen, hvor situasjon var uavklart og gjerningsmannen var pågrepet: «... *han her har gjort dette før! Jeg tenkte på skadene fra bussjåføren, de var sirkulært skåret, han her kan jo være en barnesoldat, som er opptrent i nærkamp og jobber målrettet og ikke bare en manisk galning. Da er jeg jo sjanseløs tenkte jeg, så da gikk jeg igjennom dette med meg selv. Nei, det tørr jeg faen meg ikke, jeg tørr ikke gå opp der. Får jeg en kniv hugget i hodet, er jeg jo ute. Da kan jeg ikke hjelpe noen. Jeg følte meg litt feig, men så tenkte jeg at den risikoen er for stor. Jeg har sett hva han har gjort med sjåføren. Det ingenting som tilsier at han ikke vil gjøre det samme med meg, dersom han får sjansen. Han er mindre enn meg, i verstefall tar han livet av jenta mens jeg står her ute. Jeg vurderte: «klarer jeg å ta han eller klarer jeg ikke å ta han»? Dette har jeg ikke sagt til noen før, men det var mine tanker på stedet, jeg har drevet med kampsport, jeg er godt trent. I utgangspunktet kan jeg avvæpne en med kniv, men de trappene opp i bussen er jævlig glatte, han har et sinnssykt overtak. I det jeg er ved bunnen av trappene har jeg en utfordring, for hugger han med kniv har jeg ikke verneutstyr på meg. Ingenting som kan ta imot et stikk. Jeg tenkte at opp trappen er det så trangt i bussen i en kampsituasjon. Faller jeg og snubler, så er det ingen armslag til å komme seg unna. Døren er sperret foran, så «sum a sumarum» - det tørr jeg ikke gjøre».*

I dette tilfellet veier informanten sine erfaringer og kompetanse opp imot situasjon han står overfor, og tar på stedet en intuitiv beslutning basert på informasjon han har tilgjengelig. Fire andre informanter mente at det var politiet som tok risikovurderingen i en PLIVO-hendelse, men at de ville ta den selv, dersom politiet ikke hadde ankommet.

4.2.7. **Beslutning**

Beslutningene som ble tatt av de ulike nødetatene ble tatt på bakgrunn av den informasjon man hadde tilgjengelig på stedet. Beslutningene ble gjerne omgjort underveis i prosessen dersom situasjon forandret seg eller ny informasjon kom til. Ut ifra informasjonsinnhenting ble beslutningen vurdert på bakgrunn av arbeidsoppgaver på stedet, erfaring, kompetanse og tilgjengelig utstyr i forhold til situasjon man sto overfor. Beslutningen ble blant de første enhetene utført individuelt eller i små team. På grunn av omfanget og tidspresset for å redde liv ble det også foretatt flere kreative løsninger på beslutningene. Eksempler på dette er i regjeringskvartalet, hvor de første patruljene skrev på veggene med tusj hvor de hadde søkt. Dette gjorde de for at andre tilkommende mannskaper ikke skulle søke der hvor det var ferdig

søkt, for å spare tid. Inne i regjeringskvartalet ble det tatt ned en dør som ble brukt som bære, i stedet for å vente på en bære fra ambulansen, da det var tidskritisk skadde personer på stedet. Utenfor regjeringskvartalet forteller den ene informanten at det var en geniløsning av helse å rekvirere rutebussen for å samle lettere skadde personer. På Utøya løp en informant langs en molo for å «tyvkoble» fritidsbåter så de kunne ta seg over til Utøya. Her fikk tilslutt informanten lånt en båt av en sivilperson. Disse eksemplene viser hvor kreativ og løsningsorientert mannskapet var i forhold til å kunne utføre en effektiv innsats i situasjon de stod overfor.

4.2.8. Sikkerhetskultur

På spørsmål om hva de ulike nødetatene la i begrepet sikkerhetskultur, fikk man ulike svar. En informant beskrev sikkerhetskultur slik: *«Jeg tenker sikkerhet på enkle og vanskelige oppdrag. Tenker du sikkerhet daglig, tenker du også sikkerhet fremover. Det er sånn du bygger sikkerhetskultur. Det hjelper ikke med planverk hvis man ikke bruker hodet. Stopp opp og tenk. Hvis det blir for farlig, gjør det på en annen måte dersom det er mulig»*. Momentene informantene i hovedsak hadde om sikkerhetskultur var gode holdninger hele veien, at sikkerhetskulturen skulle være lærende, og at man kunne bruke utstyret man besatt.

Informantene var delt i sitt syn når det gjaldt personlig utstyr. Informantene fra politiet var fornøyd med eget utstyr. Informantene fra helse, og brann-og redning var uenig i hvorvidt de trengte sikkerhetsutstyr som stikksikker vest og skuddsikker hjelm. Her var det fire av seks informanter som mente at det var et behov, men var usikker på bruken. Fem av disse seks mente at det hadde vært greit å ha det tilgjengelig i kjøretøyene. En informant var her redd for at dersom man fikk utlevert mer sikkerhetsutstyr kunne man risikere at mannskapet gikk for langt fordi de følte seg for trygg i en usikker situasjon.

I forhold til erfaringsoverføring og læring fra andre oppdrag, mente fem av ni at man ikke prioriterte denne formen for læring, og at det var en mangelvare - så fort tjenestebilen stod i garasjen, var hendelsen glemt. En informant beskrev erfaringsoverføring slik: *«Min erfaring med erfaringsoverføring og læring fra andre oppdrag, er at den ender opp som en god historie på piketten. Med mindre det har med en straffesak og gjøre. Vi i Trondheim mangler et rom hvor denne formen kan deles...»* En annen informant støtter opp om denne formen for rapportering: *«Jeg løsnet et varselskudd i politiet, og jeg er overrasket over at ingen har villet*

høre på mine erfaringer med det, foruten sporadisk kontakt fra kollega eller et foredrag med studentene ved stasjonen så har det ikke vært noen form for erfaringsoverføring.»

På spørsmål om helse, og brann og redning burde hatt pepperspray eller batong tilgjengelig i tilfelle PLIVO-opdrag, mente syv av ni at det ville være å gå for langt. Dette ble i hovedsak begrunnet med at en slik form for utstyrsanskaffelse vil gripe for langt inn i primæroppgavene i forhold til hva som var arbeidsoppgavene for helse, og brann- og redning.

På spørsmål om informantene ville anse sin nødetat som et høyrisikoyrke, mente to av ni informanter at det var et høyrisikoyrke. Disse to informantene var fra politiet. De resterende sa nei, men diskuterte frem at elementer som utrykningskjøring, arbeid i farlige branner og ved å gå inn i farlige hendelser kunne utgjøre en høyere risiko og derav bli et høyrisikoyrke. Alle informantene kjente til PLIVO-prosedyren, men fire av ni fortalte at den type tema tenkte de på og eller trente de jevnlig på. De resterende seks informantene fra helse og brann- og redning fortalte at den type hendelser skjedde veldig sjeldent. I tillegg var det heller ikke en av primæroppgavene for disse etatene. Av disse årsaker ble ikke temaet viet noe oppmerksomhet i deres virksomheter.

I forhold til sikkerhetsavstand dersom man står ovenfor en person med kniv, ble det under intervju og observasjon avdekket at de fleste fra helse, og brann- og redning, mente at det var trygt å ha en gjerningsmann med kniv fra to til fem meter unna. Informantene fremstod som overrasket da de ble gjort kjent med at politiet opererer med en sikkerhetsavstand på ca 10 meter, og da iført verneutstyr.

4.3. Resultat

Oppsummering ved funn av elementer fra informantene ved intervju og observasjon.

Suksesskriteriene fra PLIVO-prosedyren kommer i tillegg.

- Mentalt forberedt på hva en PLIVO-aksjon innebærer i forhold til egne begrensninger, i samarbeid med andre nødetater og kjenne til eget utstyr ved den type bruk og gjennomføringsevne.
- Forberedt på direkte kommunikasjon og gestikulering med kroppen som kommunikasjonsmiddel mellom nødetatene under tidspress og usikre forhold.
- Være løsningsorientert, kreativ og tørre å ta beslutninger på tynt grunnlag i en løpende prosess.
- God lokal kjennskap til andre nødetater i ditt distrikt, samtidig en fordel at man kjenner til ulike mannskap fra andre nødetater og deres kapasiteter. Som et minimum at man har hilst på hverandre og vært på andre oppdrag sammen. Dette fordi det vil føles mer trygt når det først gjelder.
- Kjenne til kapasiteten til dine arbeidskollegaer som de har tilegnet seg fra andre jobber. Eventuelt fra forsvaret, gode kommunikasjonsevner, arbeidsforhold fra psykiatrisk avdeling og kampsporterfaring.
- God situasjon- og risikoforståelse.
- Lite samhandling med personell fra andre nødetater i initialfasen av aksjonen, mer ethvert som hendelsen pågår og utviklet seg.
- Være mentalt forberedt på sterke inntrykk av lemlestedede personer i alle aldre, masseskade triage.
- Opparbeide en god sikkerhetskultur ved at man er reflektert, åpen, villig til å lære av andres erfaringer og mottakelig for konstruktive tilbakemeldinger.
- Ha med seg dyktige førstehjelpere inn i aksjonen eller i umiddelbar nærhet.

5. Drøfting

I dette kapittelet drøftes elementer fra PLIVO-prosedyren og funn fra forskningen opp mot det teoretiske rammeverket. Drøftingen er ikke uttømmende i forhold til funnene, men tar utgangspunkt i forskningsspørsmålene i søk om svar på problemstillingen.

5.1. PLIVO – Team

Hvordan fungerer brann, helse og politiet sammen som et team, i en PLIVO-aksjon?

For å besvare forskningsspørsmålet har jeg valgt å dele det opp i to deler. Første del tar for seg teamarbeid mellom nødetatene etter funn fra forskning og elementer i PLIVO prosedyren. Andre del har fokus på informantenes erfaring fra teamarbeid med andre nødetater, i tilknytning til Årdal-drapene 4. november 2013, i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011, og knivstikkingen på Trondheim Torg 14. april 2015.

PLIVO-prosedyren er et «*verktøy for bedre samhandling for å redde liv og begrense skade i ekstremsituasjoner*» (PLIVO, 2015:4).

5.1.1. Team arbeid mellom nødetatene etter PLIVO prosedyren

Brann, helse og politiet har ulike arbeidsoppgaver, og er av den grunn avhengig av hverandre på et åsted eller i en krise, hvor nødetatenes ulike kompetanse vil være nødvendig for å komme til en helhetlig løsning av oppdraget. På en annen side har nødetaten også flere felles metoder. Med det menes at personellet har gått gjennom en seleksjon og opplæring til sitt yrke. Samtidig er nødetatenes primæroppgave å redde liv og begrense skade (PLIVO, 2015: 4). De nasjonale beredskapsprinsippene knytter nødetatene sammen i en krise som PLIVO. *Likhetsprinsippet* forteller at slik nødetaten er til daglig, skal være tilnærmet lik i en krise. Etter *ansvarsprinsippet* har nødetaten ansvar for sitt fagfelt også i en krise. *Nærhetsprinsippet* viser at kriser må håndteres i linjen, med det menes at kriser håndteres på lavest mulig nivå organisatorisk. I en PLIVO-krise vil dette bety at første enhet fra nødetatene på stedet skal starte med krisehåndtering. *Samvirkeprinsippet* knytter nødetatene sammen i ordets forstand, og kommer sterkt til uttrykk i samvirkeprosedyren PLIVO. Etatene har også et ansvar for å

utøve best mulig samvirke ved krisehåndtering (Meld.st.29, 2012:39; Lunde, 2014:49; 2PBS, 2011:26).

I en PLIVO-krise ligger hovedforskjellen for brann, helse og politiet i den primære arbeidsutførelsen. Utstyret nødetatene er oppsatt med i daglig tjeneste vil ha betydning for løsning av oppdraget når de ulike nødetatene ankommer en PLIVO-hendelse. Dette har også betydning for hvordan nødetatene utfyller hverandre som et PLIVO-team, og hvordan teamet taktisk håndterer krisen. Etter PLIVO-prosedyren har helsepersonell og brannmannskap fått en utvidet fullmakt til å gripe inn dersom de står overfor en eller flere gjerningspersoner som har kniv eller huggvåpen, dersom personellet mener de har en reell mulighet til å redde liv (PLIVO, 2015: 18). Tidligere taktikk bestod i å avvente til politiet hadde kommet til stedet. PLIVO-prosedyren tilrettelegger på denne måten for effektivitet, ved at man åpner opp for å bruke alle nødetatenes ressurser på et tidligere stadium i krisehåndtering. Dette kan ha betydning ved at man får stanset eller begrenset skader og drap gjerningsperson(er) påfører uskyldige sivile.

På en annen side ser man utfordringer ved PLIVO-teamets sammensetning og utøvelse av PLIVO-aksjonen. Dette begrunnes med at når nødetatene kommer sammen i en PLIVO-aksjon, danner de et PLIVO-team og vil utføre noe av det mest operative og skarpeste man trolig kan forvente samlet sett av nødetatene. I denne fasen vil personalet fra brann og helse gå inn i aksjoner med minimalt verneutstyr. I motsetning til politiet, er verken brann- eller helsepersonellet iført stikk/skuddsikker vest eller hjelm (PLIVO, 2015:20). Seks av fire informanter fra helse og brann ønsket seg verneutstyr i områder som politiet hadde klarert som «sikkert nok». Sikkert nok er områder som er grovsøkt, men ikke finsøkt, etter prosedyren er denne sonen definert «warm zone». I tillegg kan det stilles spørsmål ved verktøyet brannmannskapet og helsepersonellet «bevæpner seg med», og om det kan tilrettelegges på en bedre måte.

Under observasjon av treningen hvor man utdannet PLIVO-instruktører, ble brann og helse ved trening etter PLIVO prosedyren bedt om å fremstå som «romerske krigere», og stormet inn med øks og spett for å stanse gjerningspersonen. Tanken bak denne taktikken fremstår som god i forhold til et scenario man kan tenke seg å komme opp i ved en reell PLIVO-hendelse med fokus på tredjepart. På en annen side, når man åpner opp for denne type taktikk, bør man løfte frem bruken av verneutstyr og vurdere om brann og helse bør ha annet, mer

effektivt utstyr, i forhold til å stanse eller forsinke gjerningsperson(er). Eksempelvis hatt utstyret forhåndslagret i utrykningskjøretøyene for brann og helse, til denne type formål. Et spørsmål man kan stille seg er om man ønsker denne type effektivisering av verktøyet til brann og helse. Et dilemma vil være om verktøy som brann og helse tar i bruk, eksempelvis brannøks, spett, motorsag og backboard eller lignende, er å anse som våpen eller ikke. Våpeninstruksen for politiet hjemler ikke brann eller helse sine verktøy (politiets våpeninstruks, 2015). Inngripen helse og brann utfører vil trolig være en nødvergesituasjon, hvor handlingen trer i kraft for å redde liv og begrense skade. Det kan se ut til at PLIVO-prosedyren har forhånds planlagt at inngripen brann og helse utfører er en planlagt nødverge situasjon. Dilemmaet er om dette er å anse som nødverge eller ikke, etter straffeloven §18 (2005, straffeloven).

På en annen side kan arbeidsoppgavene brann og helse utfører gripe inn utover deres primæroppgaver. I følge PLIVO-prosedyren, og med hjemmel i straffeprosessloven, kan enhver person gripe inn overfor gjerningsperson(er) når det er fare for liv eller skade (PLIVO, 2015: 18). Dette viser at brann og helse har hjemmel til å gripe inn overfor gjerningsperson(er), men denne inngripen kommer i konflikt med ansvarsprinsippet da det går inn i politiets primæroppgaver som har det daglige ansvaret i arbeidsoppgaver overfor gjerningsperson(er). PLIVO-prosedyren åpner opp for at helse og brann i en PLIVO-situasjon selv kan vurdere om de skal nøytralisere en gjerningsperson som har kniv eller huggvåpen, ved bruk av improviserte våpen som brannøks, spett og backboard med minimal opplæring og tilnærming i hvordan man håndterer gjerningsperson(er) med kniv. Dette ser ut til å komme i konflikt med internkontrollforskriften § 5 nr. 2. som sier at *«alle arbeidstakere skal ha kunnskap og ferdigheter som gjør dem i stand til å utføre arbeidet på en sikker, helse- og miljømessig forsvarlig måte»* (Internkontrollforskriften, 1996:26).

Informantene fra helse og brann fortalte at de sjelden gikk og tenkte på scenarioer som omfattet PLIVO-hendelser, eller hvordan de taktisk skulle tilnærme seg gjerningsperson(er) med kniv eller huggvåpen, i motsetning til informantene fra politiet. Dette ble i hovedsak begrunnet med at PLIVO-aksjoner ikke var deres primære arbeidsoppgaver og at denne typen forhold oppstod sjeldent. Fire av seks informanter fra helse og brann mente at det var trygt å stå fra to til fem meter unna en gjerningsperson som truet med en kniv. Sikkerhetsavstanden politiet opererer med er cirka 10 meter, og da iført verneutstyr.

Ved observasjon og innføring av PLIVO prosedyren fremkom det at de fleste av tjenestepersonellet fra nødetaten ville få en til to dager trening i samvirke med andre nødetater i løpet av et år. Denne treningsmengden var også lik i forhold til hva flere av informantene hadde fått forespeilet. Uten å gå i dybden av *hvor mye* trening som må til for at man skal danne god erfaring av treningen, fremstår en til to dager trening i samvirke mellom helse, brann og politiet som lite i forhold til å fungere godt som et PLIVO-team. Her må man også ta i betraktning at nødetatspersonalet er i endring, ved at man har en naturlig avgang og tilføring av nytt personell. På en annen side vil nødetatene i ulike politidistrikt og kommuner arbeide sammen på åsted og ulykker i form av andre type hendelser, og i den forbindelse vil man kunne oppnå noe mer samtrening. I forhold til kjerneelementene i et teamarbeid vil det trolig kreves en tung lederkapasitet fra innsatsleder i politiet, og fagleder brann og helse. Spesielt dersom et PLIVO-angrep vil strekke seg ut i tid. Dette begrunnes med at det kan være utfordrende å lede et PLIVO-team hvor teammedlemmene fremstår som lite samtrente. Kjerneelementer i et team som «*gjensidig monitorering av ytelse, støtteeatferd, tilpasningsevne og teamorientering*» (Salsa et al 2005), vil ikke kunne være til stede eller komme til anvendelse for et PLIVO-team som mangler erfaring og samtrening (Eriksen, 2011). Dette er en vesentlig faktor i forhold til utøvelsen av effektivt teamarbeid, ettersom dette er grunnleggende elementer for effektivt teamarbeid.

I forhold til støttemekanismer i teamet ble det observert at tilliten økte utover dagen ved mer trening av PLIVO-prosedyren innad i teamet. På bakgrunn av dette er det grunn til å tro at tilliten vil vedvare så lenge PLIVO-teamet har felles forståelse av PLIVO-prosedyren. Felles forståelse av prosedyren er også en av suksesskriteriene for at PLIVO-taktikken skal fungere (PLIVO, 2015:5). Ved observasjon av innendørs PLIVO-trening kom bekreftende sirkelkommunikasjon til syne. For PLIVO-teamet som var i aksjon, fremstod det som effektivt å ha en person i hoveddøren på sikkert område, som gestikulerte med tydelige tegn og signaler, og kommuniserte verbalt hvor gjerningspersonen var og hvor eventuelt skadde oppholdt seg, med tanke på å redde liv og evakuering. Dette økte fremmarsjen og effektiviteten for PLIVO-teamet i krisen.

Det at PLIVO-hendelser i utgangspunkt er politioperasjoner, gjør at man må legge mer til rette for at helse, brann og politiet skal kunne utføre PLIVO-aksjoner mer effektivt sammen. Samtidig bør man vurdere hvilket utstyr brann og helse skal iføres for å ha større sjanser til å lykkes i fremtiden, både taktisk og samlet sett som et PLIVO-team sammen med politiet. Man bør se på mengden samtrening PLIVO-teamet får, for at det skal kunne gi erfaring som et team. På en annen side bør man også være forsiktig så man ikke trener og planlegger PLIVO-team etter krisen som har vært, men etter krisen som ennå ikke har tiltrådt (Kruke, 2012:9).

5.1.2. Informantenes erfaring i samarbeid med andre nødetater

For å redde liv eller å få gjerningspersonen(e) til å avstå fra sine handlinger under en PLIVO-aksjon, er det beskrivelsen av den utøvende hendelsen til nødetatens operasjonssentral som vil være avgjørende for hvilken nødetat som vil være den første enheten på stedet (PLIVO, 2015). Andre avgjørende faktorer kan være hvilket våpen gjerningspersonen(e) bruker, og hvilken nødetat som er nærmest hendelsen.

Informantene som ble intervjuet fra hendelsene i regjeringskvartalet, på Utøya, fra drapene på Årdalsbussen og fra knivstikkingen på Trondheim Torg forteller at de hadde ulike erfaringer fra det å skulle samhandle med andre nødetater i akutfasen. Informantene hadde fokus på sine primære arbeidsoppgaver på vei til hendelsen, som i hovedsak innebar det å redde liv, evakuere folk og stanse gjerningspersonen(e) med sine handlinger. Når samarbeidet mellom nødetatene fant sted, bygget dette på tre hovedfaktorer: omfanget av hendelsen, hvor hendelsen fant sted og tiden man brukte på å skaffe seg oversikt over selve hendelsen, herunder situasjonsbevissthet.

PLIVO-hendelsen på Årdalsbussen fant sted på en øde fjellovergang innenfor et begrenset område, hvor gjerningspersonen hadde isolert seg på bussen. Samhandlingen som fant sted ble en naturlig prosess mellom helse og brann som var på stedet, 58 minutter før politiet ankom (Iden, 2013:2). Det var ifølge informantene om å gjøre å få en helhetlig oversikt over hendelsen og skape en felles situasjonsbevissthet, for å kunne løse oppdraget effektivt og raskest mulig med tanken på å redde liv inne på bussen, og for å få gjerningspersonen til å avstå fra sine handlinger. For nødetatspersonellet var denne situasjon helt uavklart frem til gjerningsperson var pågrepet. Evalueringsrapporten fra Årdalsoppdraget beskriver faktaopplysninger fra hendelsen og læringspunkt i forhold til løsningen av oppdraget, sett i lys

av politiet og utfordringer ved deling av informasjon mellom nødetatene, i forhold til operasjonssentralene og responstid (Iden, 2013). Derimot er ikke samarbeidet mellom nødetatene beskrevet i forhold til utfordringene de hadde med å få kontroll på situasjon, for å redde liv og få kontroll på gjerningspersonen.

Informantene beskriver at de ikke forstod at de sto overfor en drapsmann før etter at de hadde kontrollert skadene på sjåføren. Skadene var ikke forenlig med en bussulykke. Bussens plassering var også en faktor som spilte inn da det ikke fremsto som en ordinær trafikkulykke. Disse utfordringene satte situasjonsbevisstheten på prøve for de involverte som befant seg i innsatsområdet, uten å kjenne til helheten av forholdet (Eid & Johnsen, 2006). Det å ikke ha nok informasjon til å skaffe seg oversikt over situasjonen kan skape konflikt med de fellesmentale prosessene for et team. Det kan medføre en forsinkelse i beslutningstaking for teamet på stedet, som igjen kan resultere i en forsinket handling. En annen utfordring helse og brann hadde ved løsningen på forholdet rundt Årdalsbussen var mangel på politiets tilstedeværelse, som medførte at det ikke var en klar skadestedsledning på situasjonen. Teamlederskap er et tungt kjerneelement til et fungerende team (Salsa et al 2005; Eriksen, 2011). Det medførte at en informant med høy kompetanse innenfor sitt fagfelt overtok ledelsen, i den forstand at informanten forsøkte å få kontroll på gjerningspersonen sammen med representanter fra både brann og helse. På en annen side er ikke ledelsen forbeholdt teamleder ved sammensatte team, men kan også utøves av teammedlemmer som har kompetanse innenfor sitt fagfelt (Eriksen, 2011:54). Denne informanten fortalte at han hadde erfaring med psykiatriske personer fra tidligere arbeidsforhold, samtidig følte informanten seg robust med tanke på at han hadde trent kampsport i oppveksten.

Dersom PLIVO prosedyren hadde eksistert under drapet i Årdal, kan man i teorien tenke seg til at mannskapet hadde handlet etter prinsippene i prosedyren ved tilnærming av person med kniv eller huggvåpen (PLIVO, 2015). I denne sammenheng vil resultatet av en annen tilnærming ikke hatt noe å si for konsekvensen for de omkomne, da de var drept før første melding hadde kommet til operasjonssentralen (Iden, 2013:22). En faktor som var med å påvirke en vellykket pågrep av gjerningspersonen, var erfaring og personlighet som tidligere beskrevet, den bagasjen informanten hadde med seg fra før han begynte sitt virke hos sin aktuelle nødetat. Denne kunnskapen kan defineres som «taus kunnskap». Et spørsmål man kan stille seg, er om man skal bygge beredskap på taus kunnskap (Kruke, 2012:10).

Drapene på bussen i Årdal og hendelsene i regjeringskvartalet og på Utøya inneholdt alle ingrediensene til en krise. Dette var i hovedsak med på å prege det samarbeidet til informantene hadde til andre nødetater. For alle nødetaten så handlet det om å redde liv, søke etter sivile, gi førstehjelp og evakuere skadde. Informantene forteller at de hadde sporadisk kontakt med andre nødetater på stedet. Under krisehåndteringen på regjeringskvartalet forteller en informant at det å kjenne til ansiktet og kompetansen til personell fra en annen nødetat fremsto som betryggende i en krise hvor stressbelastningen fremsto som høy for de involverte. Denne formen for kjennskap fremkom også under intervju med to av informantene fra hendelsen i Årdal. Informantene beskrev at det var lettere å samarbeide med folk de kjente fra før, i en krise.

På Utøya brukte man lang tid på å få kontroll på gjerningspersonen, og etter pågripelsen var situasjonen fortsatt uavklart (NOU, 2012:14). Informanten forteller at samarbeidet med andre nødetater på Utøya kom i gang i det man hadde behov for kompetansen til helse, etter at området var klarert som sikkert i forhold til andre gjerningsperson(er) og sprengladninger. Informanten fra knivstikkingen på Trondheim Torg forteller at han ikke samarbeidet med andre nødetater. Dette har utspring i at omfanget og tidsaspektet for hendelsen ikke kan sammenlignes med de øvrige hendelsene i denne oppgaven. Det fremkommer at informantenes samarbeid var avhengig av omfanget på hendelsen, hvor hendelsen fant sted inne eller ute, hvilken nødetat som var først på stedet i krisen, og når man hadde kontroll på gjerningspersonen(e). For å kunne effektivisere nødetatenes samarbeid må man se på detaljene i et felles handlingsmønster, som vil være overførbart til PLIVO-hendelser som kan opptre utendørs og innendørs.

5.2. Beslutningstaking

Hvordan er beslutningsprosessen i en PLIVO hendelse? Herunder med vekt på situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking.

For å søke svar på dette forskningsspørsmålet har jeg også delt spørsmålet opp i fire deler: hvordan oppnår man god situasjonsbevissthet under en PLIVO-hendelse, risikovurdering, dynamisk beslutningstaking for nødetatspersonell samt beslutningstaking som informantene foretok.

5.2.1. Hvordan opp når man god situasjonsbevissthet under en PLIVO-hendelse?

Det sies at høy situasjonsbevissthet kan sammenstilles med gode beslutninger, og lav situasjonsbevissthet kan sammenstilles med dårlige beslutninger (Eid & Johnsen, 2006:165). Hvordan skaffer man seg da en god situasjonsbevissthet i en krise som PLIVO, hvor situasjon blant annet er preget av en trussel, skiftende og udefinerbare mål og mangel av tid (Olsen et al, 2007)?

For å skape seg situasjonsbevissthet må personellet fra nødetaten skaffe seg informasjon om den pågående PLIVO-hendelsen. Jo bedre informasjon man har, jo bedre vil forståelsen av hendelsen være, og muligheten for å komme frem til gode beslutninger vil øke. På en annen side vil tiden jobbe mot en god situasjonsbevissthet og man tvinges til å handle i en dynamisk situasjon basert på lite informasjon. Situasjonsbevisstheten er en kontinuerlig prosess som går hele tiden under utøvelsen av PLIVO-aksjonen, enten individuelt eller i PLIVO-teamet.

Endsley deler situasjonsbevissthet inn i tre faser (Eid & Johnsen, 2006: 227). Den første fasen går på persepsjon. Nødetatspersonellet samler kontinuerlig informasjon som er aktuelt for å forstå situasjon de står overfor. En informant beskriver denne fasen slik: *«Da jeg så skadene på bussen og skadene sjåføren hadde, forstod jeg at det ikke var en ordinær trafikkulykke»*. I den neste fasen settes informasjonen sammen, og man forsøker å danne en helhetlig forståelse av situasjonen. En informant fra regjeringsskvartalet beskrev denne situasjonen: *«Alle patruljer måtte kjøre... Det har jeg ikke hørt fra operasjonssentralen i Oslo. Jeg og min makker forsto at det måtte være terror»*. I dette tilfellet konkluderer man midlertidig basert på informasjonen man har der og da, og danner et situasjonsbilde. I den tredje fasen forsøker man å se for seg neste steg i krisen. Man danner seg tenkte scenarioer og bruker mønstergjenkjennelse fra lignende hendelser. I forhold til PLIVO-hendelser vil trening på prosedyren være et element for å bygge erfaring, da denne type hendelser opptrer sjeldent. Forskning viser at personell med lang erfaring tar raskere beslutninger enn personell med mindre erfaring (Johnsen, 2006). I PLIVO-aksjoner er situasjonsbevissthet elementært og vil danne grunnlag for hvordan man handler.

Faktorer som påvirker situasjonsbevissthet er stress i form av opplevelsen med å ha dårlig tid, sterke inntrykk, støy og lukt. En informant fra Årdalsdrapene beskrev sitt inntrykk under

aksjonen: «*Det verste med henne var at halsen var skåret over fra begge sider hele veien, helt inn. Jeg så med en gang at hun var død*». Denne typen observasjon kan være med å forsinke situasjonsbevisstheten dersom man ikke er mentalt forberedt for PLIVO. Det finnes også flere andre måter å tolke informasjon på som kan medføre at situasjonsbevisstheten blir feil. Feil oppfatning av informasjon, mislykket persepsjon kan føre til at man tar feil beslutninger. På en annen side kan også riktig oppfattelse av informasjonen føre til at beslutningene ikke blir riktige i situasjonen, dersom nødetatspersonellet ikke har forstått informasjonen de prosesserer (Eid & Johnsen, 2006:229).

Felles mentale modeller henger nært sammen med situasjonsbevissthet, og kan beskrives som menneskets evne til å forutse neste steg i situasjonen (Eriksen, 2011:69; Eid & Johansen, 2006:308). I PLIVO-aksjoner vil erfaring og visualisering kunne påvirke nødetatspersonellet i hvordan situasjonen vil utvikle seg. Denne oppfattelsen av situasjonen kommer til uttrykk i hvordan man handler. Varselskuddet en informant løsnet på Trondheim Torg er et eksempel på bruk av mentale modeller, hvor informanten handlet etter erfaring, våpeninstruks og en visualisering av hva gjerningspersonen kunne utrettet dersom han fikk fortsette å knivstikke og true andre med kniv. PLIVO-team kan ha god effekt av at teamet skaper felles mentale modeller i form av at man trener sammen, sosialiseres og lærer fordeler og begrensinger med PLIVO-proseduren. Dette er med på å skape like tankesett i teamet, og vil føre til felles mentale modeller (Eriksen, 2011:70), som igjen kan føre til felles handlingsmønster etter PLIVO-proseduren (PLIVO, 2015:5). Ulempen med felles mentale modeller for PLIVO-team, er at de kan begrense kreativiteten i situasjonsbevisstheten, som kan føre til reduserte og fastlåste beslutninger. På en annen side har det fordeler ved at nødetatspersonellet raskere kan forutse neste trekk i PLIVO-situasjonen de står overfor, og stress kan reduseres ved at teamet sammen raskere tilpasser seg situasjonen. Dette kan videre føre til at samhandlingen og prosessen med å ta gode beslutninger i PLIVO-teamet øker. Situasjonsbevisstheten er dynamisk, forståelsen vil av de årsaker kontinuerlig endres og man må hele tiden oppdatere situasjonsbildet for neste handling (Eriksen, 2011:71; Eid & Johnsen, 2006:309).

Brann, helse og politiet har ulike arbeidsoppgaver. Det medfører ulik utdanning, opplæring og trening til sitt yrke. Dette vil kunne skape utfordringer i forhold til å danne felles situasjonsbevissthet og felles mentale modeller på bakgrunn av tilegnelse av ulik erfaring ved utøvelsen av sitt primære yrke, da situasjonsbevissthet er noe man bygger videre på av blant annet tidligere erfaring og mønstergjenkjennelse. Dette kan komme til uttrykk ved at

nødetatspersonellet samler inn informasjon, tolker det de observerer og oppfatter ulikt på bakgrunn av at nødetatspersonellet har innarbeidet seg ulik erfaring i forhold til hvilken informasjon som er aktuell oppimot deres primære arbeidsoppgaver.

Konsekvensen av dette kan føre til at nødetatspersonalet oppnår ulik situasjonsbevissthet på samme PLIVO-oppgaver, da de tolker informasjonene ulikt opp i mot deres primæroppgaver. Det kan medføre en forsinkelse av en fellessituasjonsforståelse og risikovurdering. Spesielt i en kritisk fase hvor ulike stressbelastninger påvirker individet og teamet til å prosessere viktig informasjon i forhold til risikobildet (Eid & Johnsen, 2006). En felles situasjonsforståelse vil være nødvendig for å effektivt kunne lykkes med oppdraget. Det vil kreve felles samhandling og felles forståelse av handlingsmønstre i PLIVO aksjonen (PLIVO, 2015).

5.2.2. Risikovurdering for nødetatspersonell under PLIVO

Under krisefasen i en PLIVO-hendelse vil operasjonssentralen(e) som tar imot meldingsbeskrivelsen fra ulike vitner, identifisere risikoen som høy i innsatsområdet til man har kontroll på gjerningspersonen(e) (PLIVO, 2015). Aven beskriver risiko som en *«kombinasjon av konsekvensene av aktivitetene og tilhørende usikkerhet»* (Aven, 2015:42). I en PLIVO-hendelse knyttes risikoen til gjerningspersonen(e)s handlinger og konsekvensen av disse. Hvor stor risikoen er, uttrykkes i usikkerhet. Denne usikkerheten vil for nødetatspersonellet være vanskelig å sannsynlighetsberegne, før man har oversikt over alle elementene i situasjonen. I praksis vil nødetatspersonellet tenke verstefallsberedskap på vei til PLIVO-aksjonen (Bjørklund, 1997:291). Samtidig må de hele tiden vurdere ny informasjon fra operasjonssentralene på vei til hendelsen, som påvirker risikovurderingen. Risikovurderingen vil også være ulik mellom nødetatene i den forstand at helse, brann og politiet i utgangspunktet har ulike primæroppgaver (PLIVO, 2015:10). På en annen side har nødetatene til felles å redde liv, begrense skade og stanse gjerningspersonen(e).

Alle informantene fortalte at de selv hadde senket sin egensikkerhet i forhold til situasjonen de stod oppi. Informantene forklarte at den generelle årsaken til dette var for å redde liv og evakuere sivile. Dette samsvarer også med Hellesø-Knutsens funn av konsekvenser overfor tredjepersoner (Hellesø-Knutzen, 2013:244). I en slik vurdering er det to elementer som kommer til syne. Det ene er handlingsprinsippet, hvor det forventes at nødetatspersonellet skal handle i en krise som PLIVO dersom man har en reell sjanse for å lykkes (PLIVO, 2015:7). Alle informantene handlet i situasjonen, og hadde et ønske om å utføre sine

arbeidsoppgaver på stedet for å hjelpe andre. Dette kan muligens forklares med at det å kunne hjelpe andre som er i nød ligger i kjernen av det å jobbe innen nødetatene. For informantene handlet handlingsprinsippet mer om hvordan man utførte arbeidsoppgavene på stedet, enn det å føle seg forpliktet til å handle. Det at PLIVO-situasjoner er ekstreme situasjoner kom tydelig til uttrykk under pågripelsen av gjerningspersonen i Årdal. En informant beskrev pågripelsen av gjerningspersonen slik: *«I det han kommer ned siste trinnet på bussen hvor brannfolkene hadde en gylden mulighet til å flyge på personen så frøs de til is. De ble bare stående. Jeg tenkte, helvete, hva gjør jeg nå? Brannfolkene gjorde ikke det de skulle og han kom rett mot meg. Jeg tenkte at han har kanskje skytevåpen eller en kniv til på seg. Han hadde en sånn selvsikker gange med et litt sånn blikk som skulle tilsi "hvem har lyst å ta meg." Det var ingenting som tilsa at han ville sette seg ned og overgi seg»*. Denne beskrivelsen viser hvor ekstreme PLIVO-aksjoner kan være, og viktigheten av det å være mentalt innstilt og å kjenne til egne begrensinger i forhold til stressbelastninger om hvordan man handler i en krise. Handlingsprinsippet vil etter PLIVO-prosedyren vurderes noe ulikt mellom brann, helse og politiet. Dette kan forklares i at det forventes mer av politiet da de er bedre trent i denne formen for taktikk, og har annet utstyr for tilnærming av PLIVO-hendelser. Samtidig er det kun politiet som skal gripe inn overfor gjerningspersoner som har skytevåpen (PLIVO, 2015:21).

Den individuelle risikooppfattelsen fører oss over på element to, risikopersepsjon.

Risikopersepsjon kan beskrives som en subjektiv risikovurdering som nødetatspersonellet foretar. En informant som var blant de første fra nødetatene på Utøya forklarte at han hadde trent mye på skarpe oppdrag og pågripelse av gjerningspersoner. Informanten var ikke redd for risikoen å selv bli skutt, men han følte seg derimot trygg med tanke på egen trening og verneutstyret han var i besittelse av. Informanten beskrev at han så på oppdraget som sin eksamen. Det at risikopersepsjon er en subjektiv vurdering, gjør at nødetatspersonellet vil vurdere risikoen ulikt utfra egen kunnskap og utstyret de har tilgjengelig. En annen vesentlig forskjell i forhold til risikovurderingen for nødetatspersonellet, er om man representerer brann, helse eller politiet med tanke på primæroppgaver. Det vil i tillegg være individuelle forskjeller internt i den aktuelle nødetat, spesielt hos politiet, med tanke på hvilken avdeling man tjenestegjør hos. Informantene forklarte at de generelt foretok sin egen risikovurdering basert på erfaring. Erfaring kan ses på som ulik tilegnelse av opplevelser, kunnskap og tilført lærdom. Erfaring vil av de årsaker ha betydning for hvordan man tilnærmer seg PLIVO-aksjonen med tanke på taktikk og handlekraft. Handlekraft og fremdrift er også en av

suksesskriteriene i PLIVO-proseduren (PLIVO, 2015:27). Det vi vet, er at en god og effektiv PLIVO-aksjonering kan utgjøre forskjellen på hvor mange liv som kan reddes i forhold til tidsaspektet på hendelsen (NOU, 2012:14). I forhold til tidsaspektet vil den nødetaten som befinner seg nærmest PLIVO-hendelsen, være første enhet på stedet, da dette er taktikken i PLIVO-proseduren. Om det er helse eller politiet som er nærmest hendelsen vil være umulig å forutsi, men det vil ha betydning i forhold til hvordan man løser oppdraget med bakgrunn i utstyr og trening. I en PLIVO-aksjon vil risikovurdering være et verktøy for støtte til beslutningstaking (Rake, 2012). I sammenheng med beslutningstaking vil det være to elementer som har betydning i hvordan nødetaten løser oppdraget: hvor god risikovurdering man klarer å fatte i situasjonen, og hvor stor risiko det enkelte nødetatspersonell er villig til å ta i forhold til situasjonen de står overfor. For å komme til løsning av disse to elementene vil nødetatspersonellens erfaring, trening og opplæring ha en avgjørende rolle på hvor effektivt man løser oppdraget, og hvordan man fatter beslutninger opp mot risikoen man står overfor.

5.2.3. Dynamisk beslutningstaking for nødetat personell

«Risikostyring innebærer beslutningstaking i situasjoner med høy risiko og stor usikkerhet» (Aven, 2007:17).

Dynamisk beslutningstaking er risikostyring for nødetatspersonell, da det innebærer å ta beslutninger i kriser som PLIVO i innsatsområdet. Informantene beskrev at de var opplært til å tenke verstefallsberedskap når de var på vei til ulykker de ikke visste omfanget av (Bjørklund, 1997:291). Politiet skilte seg ut da de i tillegg til politiets beredskapssystem, hadde en egen mal for situasjonsvurdering for spesielle oppdrag. Punktene som skulle vurderes før en aksjon var «*trussel, egne styrker, tid til rådighet, vurdering av området, vær og vind, føreforhold, samband og ledelse*» (PBS 2, 2008:25). I en PLIVO-aksjon kan disse punktene komme til anvendelse for alle tre nødetatene i forhold til styring av risikoen for å komme til en beslutning. De fleste nødetatene er godt kjent innenfor sin kommune og sitt politidistrikt, hvor de primært kjører på ulike oppdrag daglig. Dette vil i seg selv være en fordel i forhold til en PLIVO-hendelse, da man kjenner infrastruktur, bygg og om mulig har en ferdig utarbeidet trusselvurdering. Dette vil samlet sett være med på å korte ned responstiden for utrykningskjøretøy, og opprettholde en tydelig beredskap for nødetatene.

Syv av ni informanter befant seg relativt nært PLIVO-hendelsene, og det var årsaken til at de

som nødetatspersonell kom først til stedet, og relativt tidlig i krisefasen. Etter sammenstilling av opplysninger fra de ulike hendelsene tolkes meldingene som blir lest ut av operasjonssentralene som mer uvanlige enn ordinære meldinger for utrykningsenhetene. Det gjør at mannskapene har en viss situasjonsbevissthet på vei til stedet, de kjører utrykning mot en alvorlig hendelse, og tenker «verstefallsteorien».

Etter observasjon av trening på PLIVO-prosedyren, kan alle tre nødetatene starte risikostyring i denne fasen. Det vil trolig korte ned tidsbruk ved å starte risikovurderingen tidligst mulig i initialfasen av krisehåndteringen. I et tenkt scenario etter PLIVO-prosedyren, skal operasjonssentralen som tar imot meldingen først, definere at det er en PLIVO pågang. Deretter sendes trippelvarsling til alle tre nødetatene (PLIVO, 2015:21). I denne fasen har man identifisert trusselen som PLIVO, og man kan allerede da ta stilling til at risikoen er høy for alle involverte i innsatsområdet til PLIVO-hendelsen.

FORSLAG: Et forslag kan være å utarbeide en felles mal til situasjonsvurdering for nødetatene i initialfasen av en PLIVO-hendelse. Dette for å raskere kunne oppnå en felles situasjons- og risikoforståelse underveis til hendelsen (PLIVO, 2015:5). Denne situasjonsvurderingen kan uttrykkes slik for ordinært politi, ambulanse og brann: Når nødetatene mottar meldingen i utrykningskjøretøyene og har fått definert hendelsen som PLIVO, kan man på dette tidspunktet ta en fortløpende vurdering hvor trusselen er identifisert som høy. Vær og vind, føreforhold og samband er kjent fordi man allerede er relativt nært hendelsen, ettersom operasjonssentralene skal sende nærmeste utrykningsenhet til stedet først, på grunn av responstiden. Man befinner seg da i samme miljø, disse punktene tar man kun med til vurdering dersom det har noe innvirkning i forhold til aksjoneringen man er på vei til. Med denne resonneringen har man alt startet en dynamisk beslutningstaking i forhold til fortløpende å vurdere situasjonen. Dersom man er relativt nære PLIVO-hendelsen som første enhet, vil man også kunne lage en plan i forhold til egne styrker eller i forhold til andre nødetater, dersom man på dette stadiet har overskudd i forhold til stressbelastninger en slik utrykning krever. Operasjonssentralen vil underveis foreta etterretningsvurderinger på bakgrunn av fortløpende mottak av vitnebeskrivelser opp i mot registersøk i politiets systemer, og dele ny informasjon på felles nødnett.

Når man er fremme på innsatsområdet må man foreta en beslutning i forhold til gjøremål som å aksjonere og redde liv i innsatsområdet. Tiden vil være knapp, men man vil som første enhet

ha fordeler med at man trolig er kjent i området der hendelsen inntreffer, da man til daglig jobber i kommunen eller i det distriktet som personell fra nødetaten. Ved å starte en situasjonsvurdering i en tidlig fase av PLIVO-hendelsen, basert på informasjon man mottar fra operasjonssentralen, vil dette øke effektiviteten i forhold til tidspresset og man kan oppnå en raskere aksjonering i innsatsområdet. Man må hele tiden foreta nye vurderinger, basert på ny informasjon. Ny informasjon når man er på stedet vil være egne observasjoner, og vitnebeskrivelser man mottar fra berørte personer i innsatsområdet, eller i form av lyd og lukt. Informantenes risikobilde av drapene på bussen i Årdal viser et bilde av slik informasjon: *«hvor skadene på sjåføren, bussens plassering i forhold til at det ikke kunne være en ordinær trafikkulykke, og etterhvert observasjon av en mann med kniv inne i bussen»*, gjorde at nødetatspersonellet ikke stormet rett inn i bussen for å redde liv, men endret den taktisk tilnærmingen av oppdraget. Dette var risikobasert beslutningstaking, hvor informantene foretok en rask risikoanalyse av alternativene de hadde opp i mot situasjonen de stod overfor, i forhold til usikkerheten og utfallet av beslutningene de valgte (Aven, 2015:17). Prosessering av denne informasjon er viktig for å unngå å stille feil diagnose av PLIVO hendelsen, da det kan få fatale konsekvenser. Man kan i verste fall risikere at tiden løper ut og man står uten muligheter for å ta gode beslutninger. Dette kalles beslutningsinformasjonsfellen (Eriksen, 2011). Det fremkommer allikevel at man må tørre å ta beslutninger som man anser som gode nok i forhold til risikobilde man befinner seg i, selv om de antageligvis ikke er de beste (Klein, 1989). Dette er på mange måter kjernen i dynamisk beslutningstaking (Flin et al, 2008:44). Dynamisk beslutningstaking var ut fra beskrivelsene til informantene den måten de løste flere av sine oppgaver i PLIVO-aksjonene de stod overfor i krisefasen.

5.2.4. Beslutningstaking som informantene foretok

Beslutningstaking kan beskrives som et verktøy for å hjelpe beslutningstaker for å nå et mål. Prosessen starter med at personene står ovenfor et problem som krever løsning (Rake, 2012). Informantene foretok flere dynamiske beslutninger i innsatsområdet, hvor risikoen for seg selv og tredjeperson ble fortløpende vurdert. Den situasjonsbevisstheten de kontinuerlig opparbeidet seg, var hele tiden i endring og avlastet av tilført ny informasjon. Informantenes kritiske beslutninger var samlet sett preget av det å kunne redde liv, fremfor egensikkerhet. En av informantene som hadde kontakt med gjerningspersonen på Årdalsbussen, beskrev at han kontinuerlig foretok valg om han skulle ta seg inn i bussen eller ikke, med tanke på egensikkerhet og det å redde liv. Valgene informantene foretok var å vektlegge konsekvensen

opp mot alternativene han hadde i forhold til gjerningspersonen, samt usikkerheten det innebar for eget liv og de andre involverte. Informanten rasjonaliserte seg frem på bakgrunn av utstyret han hadde tilgjengelig, erfaring med befatning av psykiatriske personer, og erfaring fra andre kritiske oppdrag han hadde vært med på. Utfallet av denne risikovurderingen ble for informanten vurdert opp i mot sannsynligheten for å lykkes eller ikke i hans videre handlinger. Informanten hadde ikke verneutstyr eller andre former for verktøy, kun en førstehjelpsaks, og samtidig måtte informanten ta seg opp en våt, bratt trapp for å komme inn i bussen. Gjerningspersonen stod på oversiden av trappen med en stor kniv i hånden, samtidig som han allerede hadde bevist at han hadde kapasitet til å drepe. Ut i fra situasjonen informanten befant seg i, foretok han en begrenset rasjonalisering basert på prosessering av fortløpende informasjon i en presset situasjon, hvor tidsfaktoren for å redde liv fremsto som elementær. Beslutningen informanten kom frem til var å ikke gå inn i bussen, da risikoen for eget liv fremsto for høyt. Denne risikobaserte beslutningstakingen var basert på en intuisjon, kombinert med analytisk beslutningstaking opp i mot risikoen informanten stod ovenfor. Han veide informasjonen opp i mot sin situasjonsbevissthet og egne erfaringer (Klein, 1989; Flin, et al. 2008).

Samlet sett hadde alle informantene som ble intervjuet senket kravet til egensikkerhet for å redde liv ved løsning av de ulike forholdene og situasjonen de befant seg i. I en «normal» situasjon ville ikke informanten i regjeringskvartalet eller på Utøya utført førstehjelp med blodsøl fra flere fornærmede over hele sin egen overkropp, og oppetter egne armer uten hansker. Informantene hadde heller ikke tatt seg inn i regjeringskvartalet hvor deler av bygget var i brann og man var usikker på om bygget kunne rase sammen. Informantene rundt bussen i Årdal stod uten verneutstyr kun få meter fra en mann som akkurat hadde drept tre personer med kniv. Analyserer man hendelsene isolert sett vil man kunne se at kravet til egensikkerheten var senket uforsvarlig mye for flere av informantene. Samtidig vil det ikke foreligge noe svar om hva som er riktig eller galt i kriser man ikke har fullstendig oversikt over. Det å redde liv opp i mot egen erfaring og risikopersepsjon, vil ha en avgjørende rolle i enhver individuell vurdering av egensikkerhet i krisen. Man kan redusere risikoen ved å blant annet å bruke verneutstyr, trene på taktiske vurderinger og plassering opp i mot gjerningsperson(er).

Ved gjennomgang og sammenstilling av intervjuene fremkom det at flere av beslutningsmetodene hadde vært brukt om hverandre, men det var en metode for dynamisk

beslutningstaking som ga det klareste risikobildet av hvordan informantene handlet. Dette var kreativ beslutningstaking. Inne i regjeringskvartalet ble det foretatt grovsøk av nødetatspersonell fra politiet. På grunn av skadeomfanget inne i bygget, og størrelsen på bygget ble det besluttet å skrive med tusj på veggene hvor de anså seg som ferdig søkt. Dette ble gjort for at nødetat personell ikke skulle søke og bruke tid der patruljene alt hadde vært. Dette ble utført for å øke effektiviteten i innsatsområdet. En annen informant fra brann forteller at de brukte dører som bærer for å spare tid med kritisk skade. Helse forteller at det å rekvirere en rutebuss til pasienter de normalt tok med seg i ambulanser, gjorde at de hadde ambulanser klare for de mest kritisk skade. På Utøya løp en informant fra politiet langs en molo for å finne en båt som han kunne «tyvkoble» i forsøk på å ta seg raskere ut til Utøya. Dette viser at nødetatspersonellet måtte identifisere tiltak, beslutte og handle i situasjoner de normalt ikke sto overfor for å øke effektiviteten og å redde liv. På en annen side kreves kreativ beslutningstaking omfattende mental kapasitet, da det er tidkrevende og normalt ikke å anbefale (Flin, et al. 2008). Det at informantene foretok hyppig kreative beslutninger ved utførelsen av sine arbeidsoppgaver, kan skape utfordringer ved for lite trening på PLIVO-prosedyren. Da kreativitet i team krever trening med å fatte en rask improvisasjon, ved å gå fra «rutinemodus til kreativt modus» dersom situasjonen endrer seg og krever en ny strategi (Eriksen, 2011). Det at denne formen for beslutningstaking kom til syne i regjeringskvartalet og på Utøya kan ha sammenheng med at gjerningspersonens handlinger var nært opp til det man kan tolke som krigshandlinger, på grunn av grovhet, måten det ble utført på samt skadeomfanget på folk og bygninger. I den type handlinger beskrives kreative beslutninger mer normalt fordi man befinner seg i en ukjent og ny situasjon, hvor kreativ beslutningstaking kan være løsning på problemet som er avdekket (Flin, et al. 2008:55; Sommer, 2015:27). Denne metoden ble tatt i bruk da man der og da ikke ser andre klare alternativ for problemet man ønsker løst, og med et tidsperspektiv som jobber i mot gode beslutninger. For nødetatspersonellet fremstår det som at man må trene på å tenke alternativt, der hvor ukjente problem krever raske løsninger i kritiske situasjoner som krever resultat, for å ikke ende i en beslutningsfelle.

6. Konklusjon

Før jeg besvarer problemstillingen, *Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold*, ønsker jeg å oppsummere hovedfunn knyttet til forskningsspørsmålene.

6.1. Hvordan fungerer brann, helse og politiet sammen som et team under en PLIVO-aksjon?

- PLIVO-prosedyren har i seg selv økt samarbeidet mellom nødetatene i forhold til operativ samhandling og fremdrift av PLIVO-oppdrag. Det at brann, helse og politiet skal utføre noe av det mest operative og skarpeste man kan forvente fra nødetatene, men kun har samtrenting en til to ganger i året, vil trolig medføre at et PLIVO-team ikke vil fungere optimalt. Dette kan begrunnes med at nødetatene har for lite felles operativ trening i samvirke etter PLIVO-prosedyren. Helse og brann mangler verneutstyr, har lite taktisk trening i forhold til behandling av gjerningsperson(er) og den mentale forberedelsen fremstår som økende, men ikke god nok. Dette kan medføre at man i en PLIVO-aksjon kan komme til å skape farlige situasjoner for egensikkerhet og for PLIVO-teamet i forhold til det å lykkes med aksjonen. Brann bør også få hjemlet sin bruk av verktøy, da det fremstår som om blant annet brannøks brukes som våpen for å nøytralisere gjerningsperson(er) i samtrenting med politiet og helse under benevnelsen nødverge.
- Informantene beskrev at deres samhandling fungerte sporadisk mellom nødetatene, og at samarbeidet bygget på tre hovedfaktorer: omfanget, hvor hendelsen fant sted og tiden man brukte på å skaffe seg oversikt over hendelsen. Samt tydelig lederskap i en kritisk situasjon, å være mentalt forberedt selv om hendelsen oppstår overaskende og tørre å utføre arbeidsoppgaver man normalt ikke gjør til vanlig, innenfor det situasjonen krever. Det fremkom at samhandlingen og fremdriften til tider ble forsinket fordi enkelte av nødetatspersonellet vegret seg for å utføre enkelte arbeidsoppgaver og overreagerte ved utførelsen av andre arbeidsoppgaver. Dette kan knyttes til manglende trening og erfaring, som kommer til uttrykk i de mentale forberedelsene og i situasjonsbevisstheten. Det fremstår derfor som at dagens trening på PLIVO-prosedyren ikke er god nok for å tilegne seg erfaring, men i stedet oppleves

som en introduksjon av en prosedyre. Dette kan igjen få konsekvenser i forhold til effektivitet og god utøvelse av PLIVO-prosedyren i innsatsområdet.

6.2. Hvordan er beslutningsprosessen i en PLIVO hendelse? Herunder med vekt på situasjonsbevissthet, risikovurdering og beslutningstaking.

- I forhold til situasjonsbevissthet må nødetatspersonell prosessere store mengder informasjon fortløpende i en PLIVO-aksjon for å oppnå en god situasjonsbevissthet. Dette utføres basert på erfaring, mønstergjenkjennelse, stressmestring individuelt og i team, samt opparbeidet felles mentale handlingsmønstre opp i mot den aktuelle situasjonen man står overfor. Kobler man denne situasjonsbevisstheten sammen med fellesforståelse av handlingsmønstret etter PLIVO-prosedyren vil det trolig øke fremdriften og effektiviteten for nødetatsmannskapet.

Risikovurderingen vil være avgjørende for fremdriften og effektiviteten til PLIVO-aksjonen. I forhold til de ulike nødetatene vil deres basale primæroppgaver, utstyr og opplæring påvirke risikovurderingen. Hvor god risiko man klarer å fatte i situasjonen og hvor stor risikoen den enkelte er villig til å ta, vil påvirke utfallet av beslutningen og tilnærming man velger på PLIVO-oppgaven.

- I forhold til beslutningsprosessen til PLIVO-oppgaven kan det være avgjørende at beslutningsprosessen starter så tidlig som mulig i det operasjonssentralen har tatt imot første melding, og delt denne med de aktuelle nødetatene på vei til stedet. Politiets egen situasjonsvurderingsmal kan øke fremdriften på stedet. Elementene i malen bør også tas i bruk av helse og brann da det kan føre til at nødetatsenhetene raskere kan gå i aksjon, og handle på situasjonsbevisstheten de fortløpende har bygget seg underveis til stedet, basert på fortløpende informasjon som er ferdig vurdert. På stedet må nødetaten trene på å ta beslutninger basert på lite informasjon, i forhold til det situasjonen krever. Hvilke beslutningsmetoder man velger vil være styrt av erfaring, trening og situasjonen man befinner seg i, basert på risikovurderingen man har foretatt av situasjonen. Beslutningsmetodene vil variere og være skiftende i forhold til den endelig beslutningstakingen.

6.3. Svar på problemstilling

Hvordan kan man oppnå god og effektiv innsats i en krise som Pågående Livstruende Vold?

Ut fra funnene i avhandlingen vil det ikke være et enkelt svar, men flere punkt, som samlet sett vil øke en god og effektiv innsats for nødetatspersonellet.

- ✓ For nødetatene samlet sett trengs det en betydelig større mengde samtrening i forhold til deres samfunnsansvar ved implementering av PLIVO-prosedyren. En til to ganger i året fremstår som for lite for det enkelte nødetatspersonell, og vil ikke utgjøre nok samtrening for å kunne innarbeide kjerneelementene for et PLIVO-team- noe som er nødvendig for at beredskapen til teamet skal fungere. Mer samtrening vil sikre en god og effektiv innsats i et PLIVO-oppdrag.
- ✓ Brann og helse bør utstyres med verneutstyr. Det bør også vurderes andre typer mer effektive verktøy eller våpen for brann og helse til å nøytralisere gjerningspersonen(e) som er til hinder for å redde liv hos en tredjepart.
- ✓ Brann og helse bør også trene mer på taktikk i forhold til tilnærming av gjerningsperson med kniv og huggvåpen under en PLIVO-aksjon.
- ✓ Nødetatspersonellet må trene oftere på å ta beslutninger basert på lite informasjon. Situasjonsbevissthet kan også trenes og treningen bør tilpasses erfaringsnivået til den enkelte. Dette vil øke fremdriften under en PLIVO-aksjon.
- ✓ Nødetatspersonellet må ha mer fokus på mentaltrening for å klargjøre seg selv for PLIVO-oppdrag. Dette gjelder spesielt helse og brann, da tilnærmingen mot en gjerningsperson er en ny oppgave. Det kommer frem at de ikke prioriterer denne formen for taktisk tilnærming, og nødetatspersonell fra helse og brann begrunner det med at dette faller utenfor deres primæroppgaver.

- ✓ Det bør, spesielt for politiet, tillegges mer ressurser i grunnberedskapen, i tilfelle PLIVO oppdrag- da det ut fra tidsaspektet er i den første fasen av krisen man trolig får reddet flest liv, basert på erfaringer fra tidligere hendelser.
- ✓ Suksesskriteriene som ligger i PLIVO-prosedyren vil øke effektiviteten for alle nødetatene.
- ✓ For brann og helse på vei som første enhet til innsatsområdet, kan en situasjonsvurdering basert på deler av politiets mal fungere som et tiltakskort og de kan komme raskere til gode beslutninger hvor det er en gjerningsperson involvert, noe som trolig vil øke hurtigheten og fremdriften i krisefasen på PLIVO-oppdraget. Denne situasjonsvurderingsmalen kan trekkes inn i PLIVO-prosedyren slik at den gjøres tilgjengelig for alle nødetatene.
- ✓ Brann må få hjemlet sin bruk av verktøy når det brukes som våpen, deriblant brannøkse og spett. Det fremstår som at de øver med dette verktøyet som om det er et våpen til å nøytralisere en gjerningsperson sammen med politiet. Det fremstår som at samtreeningen omgår lovverket under benevnelsen nødverge.
- ✓ PLIVO-prosedyren bryter med beredskapsprinsippene, herunder ansvarsprinsippet, ved at helse og brann har fått nye ansvarsområder nedfelt i nødetatenes nye samvirkeprosedyre PLIVO. Her kan man kompensere ved å øke politiets beredskap for å høyne politiets mulighet til å ankomme PLIVO-aksjoner som førsteenhet. Eventuelt tilføre brann og helse nye ansvarsområder og nytt utstyr, slik at de får en økt mulighet til å lykkes i en PLIVO-aksjon hvor kniv og huggvåpen blir benyttet.

6.4. Tanker om videre forskning

En annen vinkling på denne type tema vil være å kartlegge hvilken kunnskap nødetatspersonell fra brann og helse har med seg fra før de startet i sin nødetat. Dette for å se i hvilken grad man kan bygge denne såkalt «tause kunnskapen» inn i beredskapsplanverket på, for så å kunne trekke nytte av denne kunnskapen under PLIVO-hendelser. For PLIVO-hendelser av større omfang, hadde det vært interessant å se på hvordan nye bygg er utformet med tanke på terrorbarrierer opp mot denne type hendelser, og hvordan nødetatspersonell kan

møte sivile som en mulig ressurs i innsatsområdet, og om man da kan bygge beredskap på sivile i innsatsområdet. Dette fordi det viser seg i forhold til PLIVO-hendelser, at det er i den første kritiske fasen at flest liv blir reddet.

7. Litteraturliste

Aven, T. (2015). *Risikostyring*. 2. utgave. Universitetsforlaget.

Aven, T. Boysen, M. et al. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo, Universitetsforlaget.

Boin, A. Hart, P. Stern, E. og Sundelius, B. (2005) *The politics of Crisis Management: Public leadership under pressure*, Cambridge University Press.

Blaikie, N. (2009). *Designing Social Research*. Malden: Polity Press. 2 Edition.

Bjørklund, R. A. (1997). *Politipsykologi*, 2 utgave, Vett og Viten AS.

Dialog (2013). *Et tidsskrift fra petroleumstilsynet*, nr 2. Tilgjengelig fra:

http://www.ptil.no/getfile.php/Publikasjoner/Dialog_2013/DIALOG%202%20lavoppl%C3%B8selig.pdf (Nedlastet 08.04.16).

Eriksen, J. (2011). *Krise – og Beredskapsledelse Teamtrening*. Cappelen Damm AS.

Eid, J. og Johnsen, B. (2006). *Operativ psykologi*. 2 utgave Bergen, Fagbokforlaget.

Fimreite, A.L., Lango, P., Lægreid, P., Rykkja, L.H., (2011). *Organisering, samfunnssikkerhet og krisehåndtering*. Universitetsforlaget.

Flin, R., O'Connor, P. og Crichton, M. (2008). *Safety at the Sharp end*. Ashgate Publishing Limited.

Hellsø-Knutsen, K. (2013). *Jakten på risiko*. Universitet i Stavanger.

Iden, R. (2013) *Politiets håndtering av drapene i Årdal 4 november 2013, evalueringsrapport*.

Tilgjengelig fra:

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2381.pdf

(Nedlastet 22.02.16).

- Johnsen, B. (2006). *Beslutning i operative situasjoner*. Tilgjengelig fra: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1662.pdf (Nedlastet 16.11.14).
- Johannessen, A. et al. (2010). *Samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS. 4. utgave.
- Kruke, B. I., Olsen, O. E. og Hovden, J. (2005) *Samfunnssikkerhet – forsøk på en begrepsfesting*. Rogalandforskning RF-rapport 2005/035.
- Kruke, B. I. (2012). 22. Juli – kommisjonen. *Samfunnssikkerhet og krisehåndtering: Relevans for 22. juli 2011*, Notat: 7/12.
- Klein, G. A. (1989). *Sources of Power. How people make Decisions*. Massachusetts Institute of Technology.
- Kristoffersen, H.H. (2015). *Dom. 15-111718MED-STRO*. Sør – Trøndelag Tingrett.
- Kriseinfo, (2016). Terrorhendelsene i Paris 2015, tilgjengelig fra: <http://www.kriseinfo.no/Aktuelt/November-2015/Terrorhendelsene-i-Paris/> (Nedlastet, 22.02.16).
- Lunde, I. K. (2014). *Praktisk krise - og beredskapsledelse*. Universitetsforlaget.
- Lovdata. *Lov om straff*: (2005). Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_1-3#KAPITTEL_1-3 (Nedlastet 27.03.16)
- NOU (2000:24). *Et sårbart samfunn*. Utfordringer for sikkerhets – og beredskapsarbeidet i samfunnet. Oslo.
- NOU (2012:14). *Rapport fra 22. Juli kommisjonen*. Oslo.
- Nødetatenes samvirke ved pågående livstruende vold: (2015) *PLIVO*. Versjon 1.0
Tilgjengelig fra:
<http://www.dsb.no/Global/Brannvern/Dokumenter/Nasjonal%20prosedyre%20for%20n%C3%B8detatenes%20samvirke%20ved%20p%C3%A5g%C3%A5ende%20livstruende%20vold%20PLIVO.pdf> (Nedlastet 03.04.16).

Olsen, O. E. og Mathiesen, E. R., et. al. (2007). Media og krisehåndtering: *En bok om samspillet mellom journalister og krisehåndterere*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Politiets sikkerhetstjeneste (2016). Åpne trusselvurdering, tilgjengelig fra:
http://www.pst.no/media/81096/PST_Brosjyre_Trussel_NORSK.pdf (Nedlastet 22.02.16).

Politiets våpeninstruks, (2015), tilgjengelig fra:
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2015-07-02-1088> (Nedlastet 30.03.16)

Reason, J (1997): *Managing the Risks of Organizational Accidents*. Ashgate Publishing Company England.

Rake, E.L., (2012). Risk assessment On – Scene, tilgjengelig fra:
<http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/36102.pdf> (Nedlastet 22.02.16).

Rausand, M. og Utne, I. B., 2014 *Risikoanalyse, teori og metoder*. 2. Opplag Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Standard Norge, NS 5830 (2012). – Samfunnssikkerhet – Beskyttelse mot tilsiktede uønskede handlinger – Terminologi.

St. Meld 29. (2011 – 2012). Samfunnssikkerhet.

Sommer, M. (2015). *Learning in emergency response work*. Universitet i Stavanger.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse*. 3 utgave. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Wikipedia, (2016). Terrorangrepet i Paris 13 november 2015, tilgjengelig fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Terrorangrepet_i_Paris_13_november_2015 (Nedlastet, 22.02.16).

8. Vedlegg

- Kvitteing fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
- Brev til virksomhetsleder ved brann - redningstjeneste, helse og politiet
- Informasjon og samtykkeerklæring til informantene
- Intervjuguide

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Morten Sommer

Institutt for medie-, kultur- og samfunnsfag Universitetet i Stavanger

Postboks 8002 Postterminalen

4068 STAVANGER

Vår dato: 04.01.2016

Vår ref: 45873 / 3 / MHM

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.11.2015. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 30.12.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45873	<i>Pågående livstruende vold (PLIVO) - Hvordan oppnå god og effektiv samhandling mellom nødetatene i en krise som pågående livstruende vold</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Morten Sommer</i>
<i>Student</i>	<i>Tore Walden</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 29.05.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Marianne Høgetveit Myhren

Kontaktperson: Marianne Høgetveit Myhren tlf. 55 58 25 29

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@iuh.no
TRONDHEIM NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7401 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uib.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 45873

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Data samles inn ved observasjon og intervju. Det vil ikke registreres personopplysninger under observasjonene.

Personvernombudet legger til grunn at student og veileder etterfølger Universitetet i Stavanger sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 29.05.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak

Fra:
Tore Walden,
mastergradsstudent i risikostyring og sikkerhetsledelse,
Universitet i Stavanger.

Til:
Virksomhetsleder ved brann - redningstjeneste, helse og politiet.

Dato 27.11.15

Forespørsel om å foreta intervju ved deres brann - og redningsstasjon, helse avdeling og politidistrikt – Masteravhandling.

Jeg er en masterstudent i risikostyring og sikkerhetsledelse, avdeling; Senter for Risikostyring og Samfunnssikkerhet ved Universitet i Stavanger, og arbeider nå med den avsluttende masteravhandlingen. Hovedtema for avhandlingen er:

Hvordan oppnå god og effektiv samhandling mellom nødetatene i en krise som pågående livstruende vold.

Jeg skal undersøke hvordan nødetatene, herunder brann og redningstjenesten, helse og politiet samhandler i forhold til effektivitet og beslutningstaking helt i initialfasen på en kritisk hendelse, som pågående livstruende vold (heretter: PLIVO). Jeg ønsker videre å ta utgangspunkt i PLIVO prosedyren som er under full innføring i nødetatene i dag.

For å finne ut av dette ønsker jeg å intervju tre personer fra både brann og redningstjenesten, helse og politiet. Totalt ni personer som har utført tjeneste i en reell PLIVO hendelse. I tillegg kommer egen observasjon hvor alle tre nødetatene øver sammen etter PLIVO prosedyren.

Intervjuet vil vare i ca en til to timer, vi blir sammen enige om tid og sted hvor intervjuet gjennomføres. Jeg kommer til å bruke diktafon og ta notater underveis. Alle opplysningene som fremkommer blir behandlet konfidensielt, men respondenten vil trolig indirekte gjenkjenne seg selv i den ferdige oppgaven. Alle respondenter blir anonymisert for øvrige lesere. Opplysningene slettes når oppgaven er ferdig i utgangen av mai 2016.

Jeg vil også gjøre dere oppmerksom på at jeg har erfaring fra brann – redning og ambulansetjenesten, men i hovedsak fra politiet hvor jeg jobber i dag, ved sentrum politistasjon, Sør –Trøndelag politidistrikt. Min rolle i denne oppgaven vil være som forsker.

Avhandlingen er 27.11.15 meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom det er noe ved forespørselen det trengs ytterligere informasjon om, vennligst ta kontakt med meg på tlf. (+47) 47457952/ (+47) 47974117 eller e-post: twfox003@hotmail.com

Med vennlig hilsen

Tore Walden

Fra:
Tore Walden,
mastergradsstudent i risikostyring og sikkerhetsledelse
innen samfunnssikkerhet, ved Universitet i Stavanger.

Til: Rette vedkommende

Dato: 27.11.15

Forespørsel om å delta på intervju og samtykkeerklæring – masteravhandling.

Jeg er en masterstudent i risikostyring og sikkerhetsledelse, avdeling; Senter for Risikostyring og Samfunnssikkerhet ved Universitet i Stavanger, og arbeider nå med den avsluttende masteravhandlingen. Hovedtema for avhandlingen er:

Hvordan oppnå god og effektiv samhandling mellom nødetatene i en krise som pågående livstruende vold.

Jeg skal undersøke hvordan nødetatene, herunder brann og redningstjenesten, helse og politiet samhandler i forhold til effektivitet og beslutningstaking helt i initialfasen på en kritisk hendelse, som pågående livstruende vold (heretter: PLIVO). Jeg ønsker videre å ta utgangspunkt i PLIVO prosedyren som er under full innføring i nødetatene i dag. Årsaken til at jeg har valgt dette tema er fordi jeg har et ønske om at nødetatene møter dagens trusselbilde under best mulige forutsetninger.

For å finne ut av dette ønsker jeg å intervju tre personer fra brann og redningstjenesten, helse og politiet. Du er en av ni personer som har utført tjeneste i en reell PLIVO hendelse. Jeg ønsker å bruke dine erfaringer, refleksjoner og kunnskaper i denne masteravhandlingen.

Intervjuet vil vare i ca en time, vi blir sammen enig om tid og sted hvor intervjuet skal gjennomføres, jeg vil bruke diktafon og ta notater underveis. Alle opplysningene som fremkommer blir behandlet konfidensielt, men den enkelte respondent vil trolig indirekte gjenkjenne seg selv i den ferdige oppgaven. Alle respondenter blir anonymisert for øvrige lesere. Opplysningene slettes når oppgaven er ferdig i utgangen av mai 2016.

Det er frivillig å være med og du kan når som helst trekke deg, uten å måtte begrunne dette nærmere. Din data blir da umiddelbart slettet.

Noen spørsmål kan virke unaturlige, da jeg selv har erfaring fra alle tre nødetatene og i hovedsak politiet. Min rolle i denne oppgaven vil imidlertid være som forsker.

Avhandlingen er 27.11.15 meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Hvis det er noe ved forespørselen du lurer på, vennligst ta kontakt med meg på tlf (+47) 47457952 eller (+47) 47974117 eller e-post: twfox003@hotmail.com

Min veileder ved universitetet heter Morten Sommer, i tillegg har jeg støttet meg på informasjon fra Kristin Hellsø- Knutsen, ved politidirektoratet.

Med vennlig hilsen

Tore Walden

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og gir Tore Walden tillatelse til å foreta intervju med meg.

Signatur .....

Dato .....

Telefonnummer .....

Intervjuguide

Navn:

Dato:

1. Introduksjon:

- Informasjon om meg selv, oppgaven og innramming av intervjuet
- Informasjon om tema - *Hvordan oppnå god og effektiv samhandling mellom nødetatene i en krise som pågående livstruende vold*
- Gjennomgang av samtykkeerklæring og informasjonsskriv

2. Kartlegge respondenten:

- Alder
- Stilling/tittel
- Utdanning/opplæring
- Erfaring fra virksomhet/ansiennitet
- Annen relevant bakgrunn i forhold til operativ/stress mestring (PLIVO)

3. Beskriv hvordan du opplevde PLIVO hendelsen (Her forteller respondenten fritt og uavbrutt).

- Oppfølgingsspørsmål: Har du opplevd andre hendelser du mener er nært opp til en pågående livstruende volds hendelse?

FØRFASEN: Sett respondenten kognitivt inn i hendelsen:

4. hvordan var meldingen dere mottok fra operasjonssentralen?

5. Hvordan klargjorde dere utstyr til en slik hendelse?

6. Hvordan forberede dere mentalt på vei til stedet?

7. (Situasjonsforståelse) Ble det på samband gitt felles meldinger som dere forstod kom fra AMK/politiet eller brann sin operasjonssentral?

8. Hvordan var stemningen under utrykning på vei til hendelsen?

UNDERFASEN:

9. Hva møtte dere på åstedet?

10. (Situasjonsforståelse/persepsjon) Hvordan forstod du situasjonen på stedet?

11. (Risikovurdering) Hvordan vurderte du din egensikkerhet og andre sin sikkerhet?

12. Hva var målet med dine arbeidsoppgaver eller det du foretok på stedet?

13. (Risikovurdering) På hvilken måte forstod du risikoen det innebar og handle /utføre jobben din?

14. Meldte dere kontinuerlig fra deres samband/ mobil til operasjonssentral i hva dere foretok?

15. (Situasjonsforståelse) Når følte du at du hadde en fullstendig oversikt av situasjonene?

16. (Situasjonsvurdering /situasjonsbevissthet) Var brannvesenet, ambulanse og politiet enig i hva som skjedde?

17. (Kommunikasjon) Hvordan delte dere informasjon på stedet?

18. Hvilke egenskaper har du / har du ikke som kunne forandret utfallet?

19. Kunne du ha utført arbeidsoppgavene annerledes?

20. (Beslutninger) Hvordan foretok du beslutningene på stedet?

21. (Beslutninger) Hvordan tenkte du da du foretok avgjørelsen i forhold til å løse oppdraget?

22. Er du fornøyd med utstyret du hadde på deg og var i besittelse med ved løsning av oppdraget?

23. Hvilket utstyr brukte du for å stanse /på gripe gjerningsmannen?

- Hva legger du i sikkerhetskultur?
- Har du anse din nødetat som et høy risikoyrke?

ETTERFASEN:

23. Hvordan har dere evaluert hendelsen i ettertid?

24. Er det noe du mener kunne ha vært gjort annerledes?

RAMMEFAKTOR:

25. Hva legger du i begrepet samvirke?

26. Hva legger du i begrepet Krise?

27. Hva legger du i handleplikt?

28. Hvor ofte tenker du tanken på at du skal prestere / utføre mine arbeidsoppgaver når det gjelder dersom en pågående livstruende hendelse oppstår når du er på jobb?

Oppfølgingsspørsmål: Hva er dine arbeidsoppgaver da?

29. Hvordan var samhandlingen mellom innsatsleder og dere?

Oppfølging spørsmål: Hvordan oppfattet du innsatsledelsen av politiet på stedet? Ble dere hørt?

30. Hvordan mener du nødetatene kan oppnå en god og effektiv samhandling i en krise som pågående Livstruende Vold?